

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«ΑΙΣΘΗΣΙΣ ΘΕΟΥ» (E. Behr - Sigel)	161
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (Δ. Αύγερινού)	166
Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΣΙΑ (Ψαλ. ΟΑ', απόδ. Ν. ΑΡΒΑΝΙΤΗ..	172
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΧΟΛΙΚΗΝ ΜΑΘΗ- ΣΙΝ ('Αρ. 'Α. 'Ασπιώτη)	173
ΣΥΝΕΡΓΕΙΟΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ (Hugh R. Arthur)	178
ΦΩΣ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ	181
ΠΕΡΣΑ, ΑΥΤΗ Η ΑΓΝΩΣΤΗ ΑΓΙΑ (ποίημα Στ. Μπολέτη)	183
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΛΑΤΡΕΙΑ (Παν. Μαθιοπούλου)	184
ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟ (ποίημα Νικ. Καμβύση)	186
ΔΙΧΑΣΜΟΣ (διήγημα Νίκ. 'Αρβανίτη).....	187
ΑΠΟΨΕΙΣ	190
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.....	195
Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ (Μελή Νικολαΐδη)	200
ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ (Κ. Χαραλαμπίδη).....	202
Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ — ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ	203

«ΑΚΤΙΝΕΣ» ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΕΤΟΣ 27ον

ΜΑ·Ι·ΟΣ 1964

ΑΡΙΘ. 251

ΔΡΧ. 7

ΔΙΑ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

ΔΥΟ ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΒΙΒΛΙΑ

◆ «Ο ΥΙΟΣ ΤΗΣ ΑΠΩΛΕΙΑΣ» Β. ΠΛΟΥΜΙΔΗ

ἄδετον δρχ. 10

◆ «Ο ΧΙΤΩΝ» L. DOUGLAS —Μετάφρ. Ἰω. Λάμψα

ἄδετον δρχ. 40, δεμ. δρχ. 50.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 45 — ΤΗΛ. 627-035

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ

«ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ»

Ἐνθέων 16, πλατ. Εὐκαλύπτων

Ψυχικόν—Τηλ. 673-855.

Μία συμβολή εἰς τὴν διανοητικὴν, ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νέου ἀνθρώπου.

◆ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΝ

◆ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

◆ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 27^{ον}

ΜΑΙΟΣ 1964

ΑΡΙΘ. 251

''ΑΙΣΘΗΣΙΣ ΘΕΟΥ''

Ἡ χιλιετηρίς τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἡ οἰκουμένη συνάντησις τοῦ Μονρεάλ, ἡ δευτέρα φάσις τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου, αἱ ἀλλεπάλληλοι διορθόδοξοι συσκέψεις τῆς Ρόδου ὑπογραμμίζουν ποικιλοτρόπως τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐκκλησιολογίας. Τὰ παντοειδῆ ὅμως προβλήματα, πού θέτει ἡ ἐκκλησιολογία, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς κάμουν νὰ λησμονήσωμεν τὸν κύριον λόγον ὑπάρξεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία ἰδρύθη διὰ νὰ ἐξαγγέλλῃ, διὰ νὰ μεταδίδῃ κατὰ τρόπον ζωτικὸν τὴν ἀλήθειαν. Πρῶτον καὶ κύριον πρόβλημα, ἐπομένως, παραμένει ἡ ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέρα γνῶσις καὶ βίωσις τῆς ἀληθείας.

Διὰ τὴν μεγάλην παράδοσιν τῆς Ὀρθοδοξίας ἡ ἀνθρωπίνη ἔκφρασις τῆς ἀληθείας—δηλαδή τὸ δόγμα καί, γενικώτερον, ἡ θεολογία—δὲν ἔχει ἄλλον σκοπὸν παρὰ νὰ διαφυλάξῃ τὸ ὑπαρξιακὸν καὶ ὄντολογικὸν περιεχόμενον τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ «μυηθῇ» εἰς τὴν θείαν ζωὴν, πρέπει νὰ ἐνσωματωθῇ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Πρέπει νὰ ἐννοήσῃ μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του καὶ νὰ καταστήσῃ καθημερινὴν πρᾶξιν του τὸν περίφημον λόγον τοῦ Μ. Βασιλείου ὅτι «ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ὄν, τὸ ὁποῖον ἐκλήθη νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸ Θεός».

Ἴδου διατί ἡ Ὀρθόδοξος θεολογικὴ παράδοσις—ἡ γνησία, ἐκείνη πού προκύπτει ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων, τὴν διδασκαλίαν τῶν

Πατέρων, τὰς μαρτυρίας τῆς Φιλοκαλίας—ὄχι μόνον ἀρνεῖται νὰ μεταβληθῇ εἰς συστηματικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ δὲν χρησιμοποιοῖ τὴν ἀνθρωπίνην γλῶσσαν παρὰ μὲ μεγάλην ἐπιφύλαξιν, μὲ μεγάλην φειδώ, κυρίως διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ ὅ,τι θὰ ἤμποροῦσε νὰ δημιουργήσῃ παρεκκλίσεις, ὅ,τι θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἀνακόψῃ τὴν πορείαν μας πρὸς τὴν πλήρη ἀλήθειαν, πρὸς τὴν πλήρη ζωὴν. «Ἡ κακία τῶν αἵρετικῶν καὶ τῶν βλασφημῶν», διεμαρτύρητο ὁ ἅγιος Ἰλάριος ὁ Παταβίου (τοῦ Πουατιέ), «μᾶς ἀναγκάζει νὰ κάμνωμεν τὰ παράνομα αὐτὰ πράγματα, νὰ ὁμιλοῦμεν διὰ θέματα ἄρρητα». Ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, διὰ νὰ εὔρῃ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἀρκεῖ ἀπλῶς νὰ ἔχη ἀσκηθῇ καὶ νὰ διαπρέπῃ εἰς τὴν τέχνην τῆς διαλεκτικῆς· χρειάζεται πρωτίστως νὰ βαπτισθῇ, νὰ συναποθάνῃ μὲ τὸν ὑπόλοιπον ἄνθρωπον εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Βαπτίσματος, νὰ νεκρώσῃ διὰ τῆς ἀποφατικῆς ὁδοῦ, τῆς ἀντινομίας, τοῦ συμβόλου, τῆς θεωρίας(*), τὸ

* Σ. Σ. Αἱ τέσσαρες αὐταὶ λέξεις εἶναι ὅροι τῆς λεγομένης ἀποφατικῆς θεολογίας· τῆς θεολογίας, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ὄχι διὰ τῆς καταφάσεως, διὰ τῆς διατυπώσεως ἀνθρωπίνων θεωριῶν περὶ τοῦ τί εἶναι Θεός, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀποφάσεως, διὰ τῆς βαθμιαίας ἀρνήσεως καὶ ἀπορρίψεως τῶν ἀνθρωπίνων ἰδεῶδων καὶ παραστάσεων περὶ Θεοῦ, πού εἶναι δυνατόν νὰ ἐμποδίσουν τὸ πνεῦμα μας νὰ δεχθῇ τὸ ὑπερφυσικὸν φῶς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ νὰ ἴδῃ, ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας, τὸν αὐτοβούλως ἀποκαλυπτόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον ζῶντα Θεόν.

ἡπαλαιὸν περιεχόμενον τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν λογικῶν κατηγοριῶν τῆς οὕτως ὥστε νὰ εἶναι ἐλευθέρᾳ νὰ ἀνοιχθῆ εἰς τὸ ὑπέρολογον καὶ τὸ ὑπερφυσικόν. Αὐτό, ἄλλωστε, ἀφήνει νὰ καταφανῆ καὶ τὸ γεγονός ὅτι αἱ ἀλήθειαι, αἱ περιεχόμεναι εἰς τὸν «κανὸνα τῆς πίστεως», ἔχουν χαρακτῆρα περισσότερον ἀποφατικὸν παρά καταφατικόν. Μᾶς λέγουν ὄχι τόσο τὸ τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν—αὐτὸ θὰ τὸ εὐρωμεν μόνοι μας μετὰ τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν πείραν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς ὅσον τὸ τί δὲν πρέπει νὰ πιστεύωμεν—τὸ τί ἀποτελεῖ ἐσφαλμένην πίστιν, πού θὰ ἠμποροῦσε νὰ ματαιώσῃ τὴν πορείαν μας πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἢ νὰ τὴν ἐκτρέψῃ πρὸς ἐσφαλμένους κατευθύνσεις, πρὸς λανθασμένην γραμμὴν. «Οἱ δογματικοὶ τύποι εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν», ἔγραφεν ὁ Μπερντιάεφ, «ἔχουν προπάντων ρόλον ἀποφατικόν. Καταγγέλλουσι τοὺς ἐσφαλμένους προσανατολισμοὺς τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας μας. Προειδοποιοῦν διὰ τὰς πλάνας καὶ τὰς παγίδας τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Ἀποτρέπουσι καὶ προφυλάσσουν ἀπὸ ὅ,τι φέρει μαζί του τὸν θάνατον. Ἔτσι διατηροῦν ἐλεύθερον τὸν δρόμον, πού ὁδηγεῖ πρὸς ὅ,τι παρέχει τὴν ζωὴν».

Ὁ ἀποφατικὸς αὐτὸς χαρακτῆρ τοῦ δόγματος ἐξηγεῖ διατί ἡ Ὁρθόδοξος θεολογικὴ σκέψις εὕρισκε τὴν ὀλοκλήρωσιν καὶ τὸ ἀποκορύφωμά της ὄχι εἰς τὴν κατασκευὴν τελείων καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀπρητισμένων θεολογικῶν συστημάτων, ἀλλὰ εἰς τὸν αἶνον, εἰς ἓνα «αἶνον κοινωνίας», διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν μίαν ἐπιτυχῆ ἔκφρασιν τοῦ Γρηγορίου Παλαμά. Ὅντως, ἡ Ὁρθόδοξος θεολογία πραγματοποιεῖ τὸν ἀληθῆ προορισμὸν της, ὅταν γίνεται δοξολογία: ὅταν μεταβάλλεται εἰς ὕμνον λατρείας τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τῆς σταυρωθείσης καὶ ἀναστάσης, τῆς διανοίας ἡ ὁποία ἀναζητεῖ ἄσυλον καὶ καταφύγιον—καὶ ἐκεῖ ἀνακαλύπτει

ὄλην τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον της—εἰς τὸν «νοῦν τοῦ Χριστοῦ» ὅταν μεταμορφώνεται εἰς ὕμνον δοξολογίας καὶ κοινωνίας ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι—παραιτούμενοι ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ καταλάβουν τὴν Ἀποκάλυψιν μετὰ τὰ μέτρα τοῦ πεπτωκότου ἀνθρώπου—ἀγωνίζονται νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ καταλάβουν διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ ἔτσι νὰ φθάσουν εἰς τὴν «ἡλικίαν», εἰς τὰ μέτρα τοῦ χριστοποιημένου ἀνθρώπου. Δι' ὅλους αὐτοὺς, ἡ θεολογία δὲν μεταβάλλεται ποτέ εἰς ἄψυχον καὶ ἐξωτερικὴν «ἐπιστήμην», ἀλλ' ἐντελῶς φυσικὰ (συμφώνως πρὸς τὴν ἀληθῆ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου) γίνεται τὸ ὑλικὸν ἐνὸς λειτουργικοῦ ποιήματος, ἡ ὕλη μιᾶς εὐχαριστίας. Τὸ δόγμα ἀποδεικνύεται μίᾳ εὐχαριστίᾳ τῆς διανοίας, ἡ ὁποία προετοιμάζει καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν μυστηριακὴν εὐχαριστίαν, τὴν πηγὴν τῆς θεώσεώς μας.

Ἡμπορεῖ λοιπὸν νὰ λεχθῆ ὅτι τὸ δόγμα, καὶ γενικῶς ἡ θεολογία, εἶναι τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκφράζεται καὶ περιγράφεται διανοητικῶς τὸ εὐχαριστιακόν μας βίωμα, ἡ πείρα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς μας. Ἐν ταύτῃ ὁμως περιπτώσει ἀντιλαμβάνεται κανεὶς διατί ἡ θεολογία—ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ Εὐχαριστία—εἶναι ἀδύνατον νὰ χωρισθῇ ποτέ ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τὴν ζωὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀδύνατον νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν διαρκῆ προσπάθειαν τοῦ καθενὸς μας νὰ καταστήσῃ αὐτὰ τὰ μυστήρια καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν στοιχεῖα ἐσώτατα καὶ ἀποφασιστικὰ τῆς προσωπικῆς ζωῆς του. Πράγματι, ἡ θεολογικὴ γνῶσις εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὸν προσωπικὸν ἁγιασμὸν, ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν πραγματικὴν μεταμόρφωσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ «γνωρίσῃ». Διότι, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ἡ «γνῶσις» αὐτῆ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ ἔνωσις εἰς σάρκα μίαν μετὰ τὸν Χρι-

στόν, ἡ ζωὴ μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ Χριστῷ, ἡ μεταβολὴ εἰς «πνεῦμα» ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ Χριστῷ, τὴν ὁποίαν ἐδίδαξεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὅταν εἶπε πρὸς τὸν Νικόδημον ὅτι «τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι». «Κάθε λόγος», ἠρέσκετο νὰ λέγη ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, «ἔχει καὶ τὸν ἀντίλογόν του. Τί ὅμως ἡμπορεῖ ποτε νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀμεσον γινῶσιν τῆς ζωῆς;» Καὶ ἄλλοῦ, προλαμβάνων καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸν Πασκάλ, γράφει: «Δὲν ὑπάρχει θεολογικὸν ἐπιχείρημα, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ ἀντικρουσθῇ μὲ ἓνα ἄλλο θεολογικὸν ἐπιχείρημα. Μόνον ἡ αἴσθησις Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐπιτυχάνεται διὰ τῆς πίστεως, τῆς προσευχῆς, τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν, τῆς φυλακῆς τῆς καρδίας, τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ ζωοποιὰ καὶ φωτιστικὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ ἐκείνην τὴν βεβαιότητα, ἡ ὁποία ἀποκλείει κάθε ἀμφιβολίαν».

Ἡ «πειραματικὴ» αὐτὴ ἀντίληψις τοῦ δόγματος καὶ τῆς θεολογίας καθιστᾷ ὀλιγώτερον ἐπιτακτικὴν, δευτερεύουσαν, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπολύτου ἐξωτερικῆς ὁμοιομορφίας. Τὸ «μυστήριον τοῦ Χριστοῦ», τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας μας, εἶναι ἓνα· αἱ μορφαὶ ὅμως ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ παρουσιασθῇ, νὰ «ὑποβληθῇ», εἶναι πάμπολλαι—ὄσαι καὶ τὰ ἐλεύθερα πρόσωπα, πού τὸ συναντοῦν, τὸ ἀνακαλύπτουν, τὸ ὑμνολογοῦν. Εἰς τὴν πραγματικότητα, κάθε γενεά, κάθε τόπος, κάθε πολιτισμὸς, κάθε ἐλεύθερον πρόσωπον ἔχει νὰ προσθέσῃ κάτι εἰς τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου, εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀπεριγράπτου ὠραιότητος, τοῦ ἀνεξαντλήτου πλοῦτου του. Τὸ consensus Patrum (ἡ «συμφωνία τῶν Πατέρων») εἶναι ἡ φανέρωσις, ἐπὶ τὸ ἐπιπέδου τῆς θεολογίας, τῆς Κοινωνίας τῶν Ἁγίων. Ἐπικυρώνει καὶ καθαγιαίνει τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀνθρωπίνῃ ἔκφρασις τῆς ἀληθείας εἶναι

φύσει διαλογικὴ ἢ, ἀκριβέστερον, φύσει συμφωνικὴ. «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία», ἔγραφε τὸν περασμένον αἰῶνα ἓνας μέγας Ρῶσος ἀναζητητῆς, ὁ Ἰβάν Κιριγιέφσκη, «δὲν προέβαλε ποτὲ ἓνα ἀνθρώπινον σύστημα, μίαν θεολογικὴν ἐπιστήμην, ὡς τὸ ἀπόλυτον θεμέλιον τῆς ἀληθείας τῆς. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἀντετάχθη ποτὲ εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς σκέψεως εἰς τὰ ἄλλα συστήματα. Δὲν κατεπολέμησε τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, δὲν παρηγόρησε τὴν φιλοσοφικὴν ἀναζήτησιν, δὲν εἶδε ποτὲ τοὺς ἄλλους ἀναζητητὰς ὡς ἐχθροὺς, ἱκανοὺς νὰ κλονίσουν καὶ νὰ ἀνατρέψουν τὰ θεμέλια τῆς, ἀλλὰ τοὺς εἶδε πάντοτε ὡς συζητητὰς, ὡς συγκυνηγούς τῆς ἀληθείας».

Ἡ συμφωνία ὅμως δὲν εἶναι χαώδης πολυφωνία, αὐθαίρετος παραφωνία. Δὲν εἶναι ἐπομένως δυνατὸν νὰ ἀπορρίπτῃ κανεὶς ἐπιπολαίως, νὰ θεωρῇ ἐλαφρᾶ τῇ καρδίᾳ (χωρὶς δηλαδὴ, βασίμους ἀντικειμενικοὺς λόγους), ὡς πεπαλαιωμένας καὶ ἀχρήστους πλέον τὰς ἐκφράσεις τῆς ἀληθείας, πού μᾶς ἐκληροδότησε τὸ παρελθόν. Αὐτὸ θὰ ἦτο ἀπόδειξις σχισματικῆς νοστοροπίας, θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ ἐκουσίαν ἀποχώρησιν ἀπὸ τὴν Κοινωνίαν τῶν ἁγίων, μὲ ἀφρονα ἀπόρριψιν ἐκείνης τῆς γεμάτης σεβασμῶν οἰκειότητος καὶ ἰσοτιμίας μὲ τοὺς Πατέρας καὶ τοὺς Ἁγίους ὄλων τῶν ἐποχῶν, τὴν ὁποίαν καθιστᾷ πραγματικὴ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἡ ὁποία βεβαιώνει καὶ ἀποδεικνύει κατὰ τὸν ἀψευδέστερον δυνατὸν τρόπον τὴν νίκην τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ «κακοῦ χρόνου» τῶν ἐξιστενσιαλιστῶν—ἐπὶ τοῦ χρόνου, ὁ ὁποῖος ἀπομακρύνει ἀμειλίκτως καὶ χωρίζει ἀθεραπεύτως. Ἐν τῷ Χριστῷ ὁ χρόνος αὐτὸς ἔχει καταργηθῆ καὶ ὁ χωρισμὸς αὐτὸς ἔχει γεφυρωθῆ· τὸ παρὸν καὶ τὸ παρελθόν ἔχουν γίνῃ ἓνα ἀδιάκοπον «νῦν»· οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Πατέρες ἀποτελοῦν μὲ ἡμᾶς μίαν «κοινωνίαν». Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ὅ,τι εἴμεθα, ὑπάρχουμεν,

ζῶμεν, ἀναπνέομεν, κινούμεθα, δημιουργοῦμεν, ἐπειδὴ ἀνήκομεν εἰς αὐτὴν τὴν κοινωνίαν. Σύνδεσμος αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία θριαμβεύει ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ἐμποδίων τοῦ χώρου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμποδίων τοῦ χρόνου, εἶναι ἡ πραγματικὴ συμμετοχὴ ὅλων μας εἰς τὸ Θαβάρειον φῶς, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἀναστάτους. Μέσα δὲ εἰς τοὺς κόλπους τῆς διεξάγεται ἀδιακόπως μία δημιουργικὴ συζητήσις, οἱ κύριοι παράγοντες τῆς ὁποίας εἶναι τρεῖς: ἡ Ἁγία Γραφή, οἱ Πατέρες (μὲ τὴν εὐρύτεραν ἔννοιαν, πού ἔχει ὁ ὅρος ὅλοι, δηλαδὴ, ἐκεῖνοι πού ἄφησαν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ διευρύνῃ τὴν συνείδησιν των καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ ὄντως «καθολικὴν») καὶ τέλος, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος—ὁ ἄνθρωπος πού εἴμεθα ὅλοι μας, ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν ὁποῖον κάθε στιγμὴν ἀπευθυνόμεθα, ὁ ἄνθρωπος χάριν τοῦ ὁποίου κάθε στιγμὴν πρέπει νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀνακαλύπτωμεν ἐκ νέου» τὴν ἀλήθειαν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διατηρῇ ἢ νὰ ἐπανευρίσκη δι' αὐτὸν ὅλην τὴν ζωοποιὸν τῆς δύναμιν. Καρπὸς αὐτῆς τῆς συνεχοῦς δημιουργικῆς συζητήσεως εἶναι τὸ δόγμα, ἡ θεολογία, ἡ ἀνθρωπίνῃ ἔκφρασις τῆς ἀληθείας. Μία ἔκφρασις, ἡ ὁποία, ἐκτὸς τῆς λειτουργικῆς ποιήσεως καὶ τῆς καθαρῶς θεολογικῆς κατασκευῆς, ἢμπορεῖ νὰ παρουσιασθῇ καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὴ τέχνη, ὡς εἰκονογραφικὴ πραγματοποίησις, ὡς μυστικὴ ἔμπειρία, ὡς πρακτικὴ φιλανθρωπία, ὡς καθημερινὸν ἔργον, ὡς ταπεινὴ ζωὴ. Διὰ νὰ ἢμπορῇ ὁμως νὰ ἐκτιμήσῃ κανεὶς ὀρθῶς καὶ ἐπωφελῶς τοὺς καρποὺς αὐτῆς τῆς δημιουργίας, πρέπει νὰ συμμετέχη ἐνεργῶς εἰς αὐτὴν τὴν συζητήσιν, πρέπει νὰ ζῆ, νὰ ἐργάζεται, νὰ δημιουργῇ, νὰ ἀγωνίζεται ἀληθῶς μέσα εἰς αὐτὴν τὴν κοινωνίαν, πρέπει, μὲ μίαν λέξιν, νὰ λαμβάνῃ πραγματικῶς μέρος εἰς τὴν «συμφωνίαν». Διαφορετικὰ, τὰ δόγματα, ἡ θεολογία, ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἡ γυνῶσις καὶ

ἡ βίωσις τῆς ἀληθείας, θὰ τοῦ φαίνονται ξένα καὶ παράδοξα πράγματα, ἄψυχα καὶ ἀδρανῆ στοιχεῖα, «ἀντικείμενα» ἀπλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος, κοινῆς σαρκικῆς περιεργείας.

Μία τοιαύτη «πειραματικὴ», «ζωτικὴ»—μὲ μίαν λέξιν, «ὀρθόδοξος»—προσέγγισις τοῦ δόγματος καὶ τῆς θεολογίας ἢμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ παράγων ἀποφασιστικός, στοιχεῖον ἀπελευθερωτικόν, σωτήριον, τόσον κατὰ τὰς «οἰκουμενικὰς» συζητήσεις καὶ τὰς «εἰρηνικὰς» ἀντιμετωπίσεις μας μὲ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς, ὅσον καὶ κατὰ τὴν συνάντησιν μας μὲ τὸν δυστυχισμένον καὶ ἀηληπισμένον ἄνθρωπον τῆς ἐποχῆς μας, πού νομίζει ὅτι εἶναι «ἄθεος». Διότι, ἴσως, εἶναι ἡ μόνη ἱκανὴ νὰ πείσῃ ὅτι—πέραν καὶ πίσω ἀπὸ τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα καὶ τὰς διανοητικὰς κατασκευὰς μας, πέραν καὶ πίσω ἀπὸ τὰς ὁμολογιακὰς ἔριδας καὶ τὰς θεολογικὰς διαφωνίας μας—ὑπάρχει μία ἀλήθεια, ἡ ὁποία ἔχει ἓνα ἀσυγκρίτως μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα προσόν: ὅτι εἶναι ζῶσα, ὅτι ἢμπορεῖ νὰ φωτίσῃ, νὰ ζωοποιήσῃ, νὰ σώσῃ.

Ἐπὶ τὸ φῶς αὐτῆς τῆς ἀληθείας τὰ ἐκκλησιαστικὰ μας δόγματα ἀποκαλύπτουν τὴν πραγματικὴν ὄψιν των: ἀποδεικνύονται τὰ ὄπλα, πού ἐπινοεῖ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀνθρωπίνῃ διάνοια διὰ νὰ προστατεύσῃ ἀπὸ νοθεύσεις καὶ ἀλλοιώσεις τὸν πλοῦτον τῆς δόξης τοῦ χριστιανικοῦ Μυστηρίου, διὰ νὰ τὸν διαφυλάξῃ ἀκέραιον καὶ ὀλοζώντανον μέσα εἰς τὴν ροὴν τοῦ χρόνου, διὰ νὰ τὸν παραδώσῃ ἄθικτον καὶ ἀλώβητον εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς.

Ἐπὶ τὸ φῶς αὐτῆς τῆς ἀληθείας φανερώνουν τὴν ἀληθῆ φύσιν των καὶ ἀποκτοῦν νόημα καὶ τὰ ἄλλα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ζωὴ του, ὁ δημιουργικὸς μόχθος του, αἱ μεγάλαι ἢ μικραὶ ἐπιτεύξεις του, αἱ καθημεριναὶ ἐνέργειαι του ἀποκαλύ-

πτονται ως πάθος, ως αναζήτησις, ως νοσταλγία τῆς Ἀληθείας. Ἀκόμη καὶ τὰ λάθη, αἱ ἀποτυχίαι, αἱ δυστυχίαι, τὰ σφάλματα, αἱ ἁμαρτίαι του χά- νουν τὸν ἐντελῶς παράλογον χα- ρακτῆρα των καὶ ἀφήνουν νὰ δια- φανῆ κάποια ἐλπίς διότι παρουσιάζονται ὄχι πλέον ὡς ἄσκοποι κατα- στροφαὶ καὶ ὡς καθολικὰ ψεύδη, ἀλ- λά—ὅπως ἐπανελάμβανε συχνὰ ὁ ἁ- γιὸς Ἰωάννης τῆς Κλίμακος—ὡς «πε- πλανημένοι ἀναζητήσις τῆς ζωῆς», ὡς ἀλήθεια μερικαί, ἀνολοκλήρωτοι, συγκεχυμένοι, ὡς «ἀλήθεια, πού περι- μένουν ἀπὸ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἀγά- πην μας συμπλήρωσιν καὶ σωτηρίαν».

Παραδειγματικὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν λόγων αὐτῶν προσφέρει ἡ σύγχρο- νος λογοτεχνία καί, γενικώτερον, ἡ σύγχρονος τέχνη. Θεωρουμένη ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πείρας τῆς ἐκκλησιαστι- κῆς ζωῆς, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς δημιουργι- κῆς συζητήσεως πού διεξάγεται συ- νεχῶς μέσα εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν σῶ- μα, ἡ σύγχρονος τέχνη παύει νὰ εἶναι τὸ τρομερὸν καὶ ἀπερίγραπτον χάος, περὶ τοῦ ὁποίου μὲ τόσῃν εὐκολίαν ἀλλὰ καὶ μὲ τόσῃν εὐχαρίστησιν ὀμι- λοῦν οἱ διάφοροι κριτικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι μελετηταί, καὶ ἐμφανίζεται ὡς «μία ἀλήθεια πού ἀναμένει ὀλοκλήρωσιν», ὡς «ἓνα πάθος ἀγάπης, ζωῆς καὶ σω- τηρίας», ὡς μία «ἐπίκλησις καὶ μία προσευχὴ πού δὲν κατορθώνουν νὰ εὕρουν τὴν ὀρθὴν των ἔκφρασιν» (Μπερντιάεφ, Ἐβντοκίμωφ, Βάϊντ- λε). Θὰ ἠμποροῦσε μάλιστα νὰ προ- χωρήσῃ ἀκόμη περισσότερο κα- νεὶς καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι, ὑπὸ τὸ φῶς αὐτό, ἡ σύγχρονος τέχνη πα- ρουσιάζεται ὡς μία ἔξοχος χριστιανι- κὴ θεολογία, ἀπείρως διδακτικὴ, ἡ ὁ- ποία ὁμως χρειάζεται νὰ φωτισθῇ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως. Πράγμα- τι, ποῖος ἔχει ὀμιλήσει μὲ εὐγλωττό- τερον τρόπον διὰ τὸν πόθον τῆς σω- τηρίας, τὴν δίψαν τῆς κοινωνίας, τὴν διαρκῆ ἀλλ' ἄγνωστον καὶ ἀσύλλη- πτον παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ ἓνα Καμὺ ἢ ἓνα Μαλρῶ; Ποῖος ἔχει

περιγράψει μὲ σκοτεινότερα χρώμα- τα, ἀλλὰ καὶ μὲ τελειότεραν διαίσθη- σιν τὸ δόγμα τῆς Κολάσεως ὡς ἀ- πουσίας τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀρνήσεως τῆς χάριτος, ὡς ἀπορρίψεως τῆς ἀγάπης, ἀπὸ ἓνα Σάρτρ ἢ μίαν Σιμόν ντὲ Μπω- βουάρ; Ποῖος ἔχει ζωγραφίσει μὲ ρω- μαλεωτέρους καὶ ἀληθεστέρους τό- νους τὴν ὁρμὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν θέωσιν ἀπὸ ἓνα Καντίσκη, ἓνα Σοστακόβιτς, ἓνα Φερνάν Λεζέ; Ὅλα ὁμως αὐτὰ παραμένουν σκοτεινὰ καὶ συγκεχυμέ- να, ἀνολοκλήρωτα ἢ ἀκρωτηριασμέ- να, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἔλθει ἀκόμη νὰ τὰ φωτίσῃ τὸ φῶς, πού ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ τὴν ἔνδοξον σάρκα τοῦ Νικητοῦ τοῦ θανάτου καὶ Ἀρχηγοῦ τῆς ζωῆς.

Ἡ διάσωσις, ὁ φωτισμός, ἡ ὀλοκλή- ρωσις ὅλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων— ὅπως, ἄλλωστε, καὶ ἡ συμφιλιωσις καὶ καταλλαγὴ τῶν διίσταμένων Χριστιανῶν—εἶναι ἔργον τῆς Ἐκ- κλησίας: ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐ- γνώρισαν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀγωνί- ζονται νὰ ἀποκτήσουν τὴν «αἴσθη- σιν Θεοῦ» ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν α ἢ β τρόπον ἔχουν γευθῆ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν σάρκα των τὴν ἀγά- πην τοῦ Φιλανθρώπου. Διακονία των εἶναι νὰ «εὐαγγελισθοῦν», νὰ «καταγγείλουν», νὰ μεταδώσουν κατὰ ζωτικὸν τρόπον τὴν Ἀλήθειαν, ἡ ὁποία λυτρώνει καὶ ζωοποιεῖ. Καὶ φυσικὰ ὁ ἀποτελεσματικώτερος τρό- πος διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχουν εἶναι ἡ ἐμ- πρακτος «ἐπίδειξις» αὐτῆς τῆς ἀλη- θείας, ἡ ζωντανὴ καὶ ἐνσαρκωμένη ἐκείνη «ἐκθεσις» τῶν δογμάτων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν ἐ- δίδαξαν οἱ Ἅγιοι καὶ οἱ Πατέρες ὁ- λων τῶν ἐποχῶν μία «ἐπίδειξις», μία «ἐκθεσις», ἡ ὁποία εἰς τὴν γλώσσαν ἡμῶν τῶν ταπεινοτέρων ὀνομάζεται ἀ- γιότης, θέωσις, ἀνεστημένη ζωὴ.

Μίαν τοιαύτην «ἐπίδειξιν», μίαν τοιαύτην «ἐκθεσιν» τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας ἀναμένει σήμερον ὁ κόσμος ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους.

E. BEHR-SIGEL

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ὁ ρόλος τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἐπιβίωσιν τῆς Δημοκρατίας εἶναι σπουδαιότατος. Τὸ Πανεπιστήμιον εὐρέθη εἰς τὴν πρωτοπορίαν εἰς τὰς ὥρας τῆς ἀκμῆς, εἰς τὰς ὥρας τοῦ θριάμβου τῆς Εὐρωπαϊκῆς ζωῆς. Ἀλλὰ καὶ αἱ ὥραι τῆς παρακμῆς καὶ τοῦ μαρασμοῦ τῆς Εὐρώπης σχετίζονται σαφῶς μετὰ τὰς ὥρας παρακμῆς καὶ μαρασμοῦ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων, μετὰ τὴν προθυμίαν μετὰ τῆς ὁποίας οἱ Πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι ὄχι μόνον ἐσίγησαν διὰ λόγους σκοπιμότητος, ἀλλὰ ἔθεσαν τὴν ἐπιστήμην τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος καὶ ὑπετάγησαν εἰς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ (1).

Οἱ πλείστοι τῶν ἡγετῶν τῆς Ἀφρικανικῆς Ἡπείρου ἐσπούδασαν εἰς Πανεπιστήμια τῆς Δύσεως. Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Harvard ἔπαυσε ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Κέννεντυ. Ἐνας μεγάλος σταθμὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ αἰῶνος μας καὶ μία νίκη τῆς Δημοκρατίας ἐσημειώθη μετὰ τὸν λόγον, πού ὁ στρατηγὸς Μάρσαλ ἐξεφώνησεν εἰς τὰς 5 Ἰουνίου 1947 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Harvard. Εἰς τὸν λόγον αὐτὸν διεκηρύχθη ἡ ἀνάγκη γενναίας οικονομικῆς βοηθείας πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ ἡ ἰδέα τοῦ σχεδίου Μάρσαλ ἐλάμβανε σάρκα καὶ ὄσθα.

Ὅταν πρὸ ἐτῶν ὁ δόκτωρ Jesus de Galindez, μέλος τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Columbia ἔγραψε τὴν διατριβὴν του «Ἡ Ἐποχὴ τοῦ Τρουχίλλο», ἀπήχθη εἰς τὴν ΝέαΝ Ὑόρκην ἀπὸ πρᾶκτορας τοῦ δικτάτορος τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Δομηνίου καὶ ἐδολοφονήθη. Τὸ Πανεπιστήμιον διὰ λόγους σκοπιμότητος δὲν ἐξέδιδε ἐπὶ πολὺν και-

ρὸν τὴν διατριβὴν, πού ἐκόστισε εἰς τὸν Galindez τὴν ζωὴν του. (Ἦταν ἡ ἐποχὴ, πού τὰ Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἀδιαφοροῦσαν διὰ θέματα ὡς τὸ Κυπριακόν). Ἐνθυμούμαι τὴν ἀντίδρασιν τῶν φοιτητῶν τοῦ Columbia καὶ τὴν ἀρθρογραφίαν τῆς φοιτητικῆς ἐφημερίδος ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἐνα ἢ δύο χρόνια μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Galindez ἔγραφεν ἡ ἐφημερίς τῶν φοιτητῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ρέκβιεμ διὰ δύο»: «Εἰς τὰς βιβλιοθήκας μας δὲν ὑπάρχει ἡ διατριβὴ τοῦ Galindez λόγῳ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Πανεπιστημίου νὰ τὴν ἐκδώσῃ». Καὶ κατέληγε μετὰ τὰ ἐξῆς περιπίου, ὅπως τὰ συνεκράτησα: «Ἰησοῦ ντὲ Γκαλίντεθ, μαζί με μερικούς φίλους σου καὶ μετὰ τοὺς μαθητάς σου πού σὲ γνώρισαν, τιμᾶμε σήμερα τὴ μνήμη σου. Συγχρόνως ὁμως θρηνοῦμε μετὰ θλίψιν τὸ τέλος ἑνὸς Πανεπιστημίου μετὰ φιλελευθέραν καὶ δημοκρατικὴν παράδοσιν δύο αἰῶνων, πού τὴ θυσιάσει σήμερα εἰς τὴν σκοπιμότητα τῆς στιγμῆς». Ἐκεῖνον ἀκριβῶς τὸν καιρὸν καὶ ἐνῶ ὁ ἀμερικανικὸς Τύπος ἦτο γεμάτος ἀπὸ φιλοτουρκικὰ σχόλια διὰ τὸ Κυπριακόν, εἶτε παρασυρμένος ἀπὸ προπαγάνδας, εἶτε διὰ λόγους ὑπολογισμῶν καὶ σκοπιμότητος, αἱ ἐφημερίδες τῶν ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων, πού τὰς ἐξέδιδαν νέοι διψῶντες διὰ γνώσιν καὶ ἀλήθειαν, νέοι γεμάτοι ἀγνὸν ἰδεαλισμὸν, ὑπεστήριζαν μετὰ θέρμην τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι διαβάζουν ἐκεῖ μετὰ ὅσον ζῆλον καὶ οἱ φοιτηταὶ τὴν πανεπιστημιακὴν ἐφημερίδα.

*

Ἀλλὰ κοντὰ εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν νέων χρειάζεται ἡ μετὰ συνέσεως καθοδήγησις τῶν πανεπιστημιακῶν διδασκάλων. Οἱ

(1) Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου βλ.: Ι. Λ. Ζαούση: Προβλήματα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων. «Ἀκτίνες» 1956, σελ. 60-66.

πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι, ὅταν εἶναι φορεῖς ἀνωτέρου ἤθους καὶ ἐμπνευσταὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀξίας καὶ τὴν προσωπικότητα τῶν σπουδαστῶν, τῶν μελλόντων ἡγητόρων τῆς κοινωνίας, προσφέρουν μεγαλύτεραν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Δημοκρατίαν ἀπὸ ὅλα τὰ συντάγματα τοῦ κόσμου.

Τὸ δημοκρατικὸν ἤθος δὲν διδάσκεται διὰ μιᾶς παραδόσεως, ἐμπνέεται. Ὁ πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος μέσα εἰς τὰ τέσσαρα χρόνια φοιτήσεως τοῦ σπουδαστοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ τοῦ μεταδώσῃ περισσότερον ἀπὸ σταγόνας ὕδατος εἰς ἓνα πέλαγος γνώσεων, εὐρισκόμενον ἐν μέσῳ ὠκεανοῦ ἀγνοίας. Δύναται νὰ διδάξῃ μόνον ἓνα μικρὸν ποσοστὸν γνώσεων, ἀλλὰ συγχρόνως νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἀγάπην διὰ τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ δείξῃ τὴν μέθοδον καὶ τὴν ὀρθὴν πορείαν, τὴν ὁποίαν πρέπει κανεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ γίνῃ ἀξίος ἐπιστήμων, ἔρευνητῆς καὶ ἡγέτης. Καὶ ἡ πορεία αὕτη πρέπει νὰ ἀκολουθῆται τῇ βοήθειά τοῦ καθηγητοῦ με πνεῦμα ἐρευνητικὸν καὶ ὄχι αὐταρχικὸν ἢ δογματικόν.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔχομεν ἀρκετοὺς πανεπιστημιακοὺς διδασκάλους μετὰ τὴν διάθεσιν νὰ βοηθήσουν τὸν φοιτητὴν, οἱ ὅποιοι δὲν ἀρκοῦνται εἰς μίαν ξηρὰν πανεπιστημιακὴν παράδοσιν κατὰ τὴν ὁποίαν μάλιστα ἀπαγορεύονται αἱ ἐρωτήσεις. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἑκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον περιορίζονται εἰς αὐτὸν τὸν μονόλογον, ἀλλὰ καὶ φέρονται πρὸς τοὺς φοιτητάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πανεπιστημιακοὺς βοηθοὺς των κατὰ τρόπον ὄχι πολιτισμένον. Παρητηρήθη μάλιστα κάποτε καὶ τὸ θλιβερὸν φαινόμενον νὰ διαπληκτίζονται μετὰς των διὰ βαρειῶν ἐκφράσεων ἐνώπιον τῶν φοιτητῶν. Ἄλλὰ τότε τὸ Πανεπιστήμιον δὲν δύναται νὰ γίνῃ φυτώριον ἡγετῶν τῆς κοινωνίας.

Καθῆκον τῶν πανεπιστημιακῶν διδασκάλων εἶναι νὰ ἔρχωνται εἰς βοήθειαν καὶ ἐπικουρίαν τῶν σπουδαστῶν καὶ νὰ δημιουργήσουν ἐπιστημονικὴν καὶ ἐρευνητικὴν ἀτμόσφαιραν. Πρὸς τοῦτο θὰ ἔδει νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ βάρη ἐξωπανεπιστημιακῶν ἐνασχολήσεων, συμβουλίων, γνωμοδοτικῶν ἐπιτροπῶν, τεχνικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἀπαραίτητος εἶναι ἐκτὸς ἀπὸ τὰς παραδόσεις, ὁ πολλαπλασιασμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σεμιναρίων, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ ἐνημερώνεται ὁ σπουδαστὴς εἰς τρέχοντα προβλήματα ἐρέυνας καὶ νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν ἀνάπτυξιν θεμάτων παρουσίας τοῦ καθηγητοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ διευθύνῃ τὴν μετὰ ταῦτα συζήτησιν. Ἡ παρακολούθησις τῆς πορείας ἑνὸς ἐκάστου σπουδαστοῦ διὰ τοῦ συστήματος τῶν advisers, ἡ ὁποία γίνεται εἰς τὰ ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια εἶναι χρησιμωτάτη διὰ τὸν σπουδαστὴν. Αὕτη ἡ συχνὴ ἐπαφὴ καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν, ἡ ὁποία γίνεται εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης, αὕτη ἡ ἐξοικείωσις, δὲν μειώνει τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς καθηγητάς, ἀντιθέτως τὸν αὐξάνει καὶ κάμνει τὰ Πανεπιστήμια φυτώρια τῆς Δημοκρατίας.

Ὅταν πρὸ διετίας συνήντησα εἰς τὴν Γαλλίαν συλλαλητήριον διαμαρτυρίας φοιτητῶν κατὰ τῆς ὀργανώσεως ΟΑΣ, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς παρελάσεως κάτω ἀπὸ «πανῶ» με συνθήματα ἦσαν οἱ καθηγηταὶ μερικοὶ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ καθηγηταὶ μου. Καὶ με εἶδον ἀπὸ τὴν γραμμὴν καὶ με ἐχαιρέτισαν με εὐγένειαν. Καὶ ἐθυμήθηκα με λύπη τὰ ἰδικὰ μας συλλαλητήρια διὰ τὴν Κύπρον, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶχαμε τότε συμμετοχὴν καθηγητῶν κατὰ τὰς πορείας διαμαρτυρίας καὶ αἱ διαδηλώσεις κατέληγον εἰς ἔκτροπα τοῦ πεζοδρομίου ἐπ' ὠφελεία τῶν κομμουνιστῶν. Δι' αὐτὸ με μεγάλην χαρὰν εἶδα εἰς τὴν τελευταίαν διαμαρτυρίαν διὰ τὸ Κυπριακὸν τοὺς Καθηγητάς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(παρόμοιον συνέβη και εις Θεσσαλονίκην) επί κεφαλῆς τῆς πορείας διαμαρτυρίας.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Τεχνολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Μασσαχουσέτης (Μ. Ι. Τ.) J. R. Killian, κατὰ τὴν ἐνώπιον τῶν Βασιλέων και τῆς Συγκλήτου δοθεῖσαν διάλεξιν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μετσόβειον Πολυτεχνεῖον, εἶπε μεταξύ ἄλλων πέρυσι: (2) «Μία σχολή ἐπὶ πτυχίῳ, ἐφ' ὅσον εἶναι καλή, συνενώνει ὑπὸ κοινὴν στέγην τοὺς γηραιούς σοφοὺς ἐπιστήμονας εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς γνώσεώς των και τοὺς εὐφυεῖς νέους ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι προβάλλουν μὲ παραδόξους νέας ἰδέας και πολὺπλοκα νέα ἐρωτήματα. Δὲν ἐννοῶ ἀπλῶς ὑπὸ μίαν μόνην στέγην. Ἐννοῶ εἰς ἓνα διάδρομον, εἰς μίαν τράπεζαν γεύματος, εἰς ἓν ἐργαστήριον. Ἐκ τοῦ βαθυτάτου τούτου συγκρασμοῦ μεταξύ γηραιῶν και νέων, ἐρευνητοῦ και διδασκάλου, προβάλλουν αἱ μεγάλοι πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης και εἰδικῶς τῆς πειραματικῆς ἐπιστήμης».

Ἄλλὰ τί γίνεται ἐν Ἑλλάδι; Φίλοι ἰατροὶ λέγουσιν ὅτι εἰς μερικὰ νοσοκομεῖα αἱ σχέσεις μεταξύ καθηγητῶν ἰατρῶν και εἰδικευμένων νέων ἰατρῶν ἢ φοιτητῶν, πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι σχέσεις ἀμοιβαίας κατανοήσεως και στοργῆς τῶν «φθασμένων» και σοφῶν πρὸς τοὺς νέους. Ἀναφέρεται μάλιστα τὸ παράδειγμα ἰατρῶν οἱ ὁποῖοι οὔτε καλημέρα δὲν λέγουσιν εἰς τοὺς βοηθούς των και μόνον τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων εἶπε κάποιος «καλημέρα» και «χρόνια πολλά».

Φίλος ἰατρός μετεκπαιδευόμενος εἰς Ἀμερικὴν παρετήρησε κάποτε εἰς σοφὸν καθηγητὴν του εἰς ἓνα νοσοκομεῖον τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅτι τὰ ὑποδήματά του ἦσαν ὠραῖα. Ὁ σοφὸς καθηγητὴς ἐστάθη ἐνώπιον τῶν ἀσθενῶν, ἔβγαλε τὸ παπούτσι του, ἀντέγραψε τὴν διεύθυνσιν τοῦ κατα

στήματος και τὴν ἔδωσε μὲ εὐγένειαν εἰς τὸν νεαρὸν ἐπιστήμονα διὰ νὰ ἀγοράσῃ ἀπὸ τὰ ἴδια. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ σεβασμὸς τῶν φοιτητῶν πρὸς τοὺς καθηγητὰς ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχει και πηγάζει ἀπὸ ἀληθῆ ἐκτίμησιν, εἶναι κάτι τὸ πολὺ βαθύ. Ἡ ἔλλειψις κατανοήσεως πρὸς τὸν φοιτητὴν, ποὺ ἐκδηλώνεται ἐνίοτε ἀπὸ ὀλίγους εὐτυχῶς πανεπιστημιακοὺς διδασκάλους ἐν Ἑλλάδι, δὲν ἐμπνέει σεβασμόν.

★

Ἄλλὰ τὸ Πανεπιστήμιον χρειάζεται και καλλιτέραν διοικητικὴν ὀργανώσιν. Τὸ πρόγραμμα ὠρῶν διδασκαλίας τὸ ὁποῖον δὲν καταρτίζεται ἀπὸ μίαν κεντρικὴν διοίκησιν, ἢ, ἂν καταρτίζεται, δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ σπουδαστοῦ, εἶναι ἓνα παράδειγμα τῆς κρατούσης ἀκαταστασίας, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀπώλειαν πολυτίμου χρόνου μὲ τὰς κενὰς ὥρας τῶν φοιτητῶν (3).

Ἄλλὰ Δημοκρατία σημαίνει ἀκόμη ὑπεύθυνον ἐνημέρωσιν τῆς κοινῆς γνώμης. Καὶ ἡ ἐνημέρωσις αὐτὴ δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τὰς δραστηριότητας τῶν ὑπουργῶν και τὰς συζητήσεις τοῦ Κοινοβουλίου, ἀλλὰ και εἰς τὰς δραστηριότητας τῶν ἐπιστημόνων. Ἐπιστήμονες ὡς οἱ φυσικοὶ, οἱ μηχανικοὶ κ.λ.π. τῶν ὁποίων αἱ δραστηριότητες εἶναι ζωτικῆς σημασίας διὰ τὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους, διαπιστώνουν μὲ θλίψιν, ὅτι τὸ κοινὸν δὲν ἀντιλαμβάνεται τί ἀκριβῶς πράττουν, ἢ τί περίπου πράττουν και τί τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τὴν δρᾶσιν των παρὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως τῆς κοινῆς γνώμης (mass media). Τοῦτο διότι οἱ ἐκλαίκεται τῆς ἐπιστήμης εἰς πλείστας χώρας εἶναι εἴτε δημοσιογράφοι μὴ ἔχοντες τὰ ἀναγκαῖα ἐπι-

(2) Βλ. «Τεχνικὰ Χρονικά», Γενικὴ ἔκδοσις, Μάιος 1963, σελ. 7.

(3) Μερικαὶ Σχολαὶ κατέβαλον προσπάθειας και ἔχουν ἐπὶ τῶν κενῶν ὠρῶν κάτι τὸ οὐσιῶδες ἐπιτύχει. Θὰ πῦχετο κανεὶς νὰ γενικευθῇ και συνονοσηθῇ ἡ προσπάθεια.

στημονικά εφόδια διὰ τὴν ἐκλαίκευσιν ἢ ἐπιστήμονες ἀδυνατοῦντες νὰ τὸ πράξουν λόγῳ ἀγνοίας τῆς μορφωτικῆς στάθμης τοῦ μέσου πολίτου, ἢ ὁποία εἰς πλείστας χώρας ὅπου ὑπάρχει ἔλλειψις διδακτικοῦ προσωπικοῦ καταλλήλως μετεκπαιδευθέντος καὶ παρακολουθοῦντος τὰς τελευταίας ἐπιστημονικὰς ἐξελίξεις εἶναι ἀπελπιστικῶς χαμηλή. Ἄλλὰ ἀλλοίμονον ἂν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης διὰ τὴν Φυσικὴν ἢ τὴν Τεχνολογίαν εἰς μίαν δημοκρατικὴν χώραν περιορίζεται εἰς τὸ τί μισθὸν παίρνει ἕνας μηχανικὸς ἢ φυσικὸς διὰ νὰ πιέσωμεν τὸ παιδί μας νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸ μηχανικὸς ἢ νὰ διευκολύνωμεν κάποιον συνοικέσιον.

Ὁ ἐλεύθερος κόσμος πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ κερδίσῃ τὴν μάχην τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν. Πρέπει νὰ σταλοῦν ἐκεῖ τεχνικοὶ ἢ ἱατροὶ μὲ ἄρτια κατάρτισιν. Τὸ ἔργον των θὰ εἶναι δυσκολώτατον λόγῳ καὶ τῆς καχυποψίας μετὰ τῆς ὁποίας πολλοὶ λαοὶ τῶν πρώην ἀποικίων βλέπουν τοὺς Δυτικούς. Δι' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ ἀρίστη τεχνικὴ κατάρτισις ἐκείνων οἱ ὅποιοι θὰ σταλοῦν, χρειάζεται μὲν μὲν ἄλλοις ἐπὶ βάσεων ἀνθρωπιστικῶν, γνῶσις τῶν τοπικῶν προβλημάτων καὶ τῆς τοπικῆς παραδόσεως, ἦθος καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ εφόδια μόνον μίᾳ ἀληθινῇ Παιδείᾳ εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσῃ. Καὶ ἀλλοίμονον, ἂν ἡ μάχη τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν χαθῇ διὰ τὸν ἐλεύθερον κόσμον. Τοῦτο θὰ σημαίῃ ἤτταν τῆς Δημοκρατίας.

Τὰς ἀληθείας αὐτὰς ἤρχισαν νὰ συνειδητοποιοῦν ἰδίως οἱ Ἄμερικανοὶ καὶ προσπαθοῦν νὰ προσανατολίσουν ἀναλόγως τὴν Παιδείαν των. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρομεν τὴν ἀφιξίν ἐν Ἑλλάδι τὸν παρελθόντα Νοέμβριον τοῦ πλωτοῦ Πανεπιστημίου «Seven Seas». Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο τῶν «Ἑπτὰ Θαλασσῶν» ἔχει ὀργανωθῆ ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς τῆς Καλιφορνίας. Λειτουργεῖ ἐπὶ

πλοίου ἐξωπλισμένου μὲ αἰθούσας διδασκαλίας, σπουδαστήρια ἐρευνῶν, βιβλιοθήκας, χώρους ψυχαγωγίας, νοσοκομεῖον κ.λ.π. Ἐποπτεύεται ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν Παιδείας τῆς Καλιφορνίας καὶ οἱ φοιτηταὶ του ἐπιλέγονται μετὰ τῶν ἀρίστων. Βασικὸς σκοπὸς: Ὁ συνδυασμὸς τῆς ἀκαδημαϊκῆς διδασκαλίας μὲ τὴν ἐμπειρίαν τῆς ἐπιτοπίου ἐρένης τῶν προβλημάτων ξένων χωρῶν. Διαπρεπεῖς καθηγηταὶ ἀμερικανικῶν πανεπιστημίων διδάσκουν ἐκεῖ μαθήματα παγκοσμίου λογοτεχνίας, ποιήσεως, ἱστορίας, θρησκευολογίας, φιλοσοφίας, γεωγραφίας κ.λ.π. Τὸ ὑπερωκεάνειον-πανεπιστήμιον ἀποπλεῦσαν ἐκ Νέας Ὑόρκης τὴν 22αν Ὀκτωβρίου 1963 ἐπεσκέφθη τὴν Λισσαβῶνα, Βαρκελώνην, Κάννας, Σιβιταβέκιαν, Νεάπολιν, Πειραιᾶ, Βηρυττόν, Ἀλεξάνδρειαν, Πόρτ-Σαΐδ, Σουέζ, Βουβάτην, Κολόμβον, Σουίτενχαμ, Σιγκαπούρην, Μπαγκόκ, Σαϊγκόν, Χογκ-Κόγκ, Κήλουγκ, Κόμπε, Γιοκοχάμα, Χονολουλοῦ καὶ ἐπέστρεψεν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου ἔθεσαν πολλοὶ πρόβλημα μεταρρυθμίσεως τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως ἐν Γερμανίᾳ. Τὰς τότε ἐπικρίσεις κατὰ τῶν πανεπιστημίων ἐπεχείρησαν νὰ ἀντικρούσουν ἄλλοι μὲ τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ὑπάρχει μὲν ἀνάγκη μεταρρυθμίσεων, ὄχι ὅμως καὶ μιᾶς ριζικῆς ἀνακαινίσεως. Τὸ 1920 ἔλεγε Γερμανὸς καθηγητῆς: «Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ κατὰ τὴν ὁποίαν ὑβρίζονται τὰ πανεπιστήμια καὶ δὲν θὰ εἶναι καὶ ἡ τελευταία». Καὶ διτηρήθη τὸ status quo μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἄδοξον ὑποταγὴν τῶν γερμανικῶν Πανεπιστημίων εἰς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ χιτλερικοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ.

Μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον ἤρχισαν νεαὶ προσπάθειαι μεταρρυθμίσεων. Σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ προσπάθεια τῆς συνελύσεως τῶν Πρωτάνων τῆς Δυτικῆς Γερμανίας

(Westdeutsche Rektoren Konferenz) και του Συνδέσμου Ἀνωτάτων Σχολῶν (Hochschulverband). Αἱ ὀργανώσεις αὐταὶ συνέστησαν Συμβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ ζητήματα μεταρρυθμίσεως ἀνωτάτων σχολῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1951. Αὕτη συνεκάλεσε τὸν Αὐγουστον τοῦ 1952 δύο συνέδρια εἰς τὸ Hinterzarten εἰς τὸν Μέλανα Δρυμόν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, τὰ πορίσματα τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1953 μετ' ἰτίλον «Προβλήματα τῶν γερμανικῶν ἀνωτάτων σχολῶν» (4).

Σπουδαιότερα θέματα καὶ πορίσματα: Ἐνίσχυσις τῶν γενικῶν σπουδῶν (Studium generale) καὶ τῆς φιλοσοφικῆς προπαιδείας ἢ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν εἰς οἰονδήποτε κλάδον (μέθοδοι, τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι, βασικὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα ἐκάστης ἐπιστήμης). Δημιουργία μεταξὺ διδασκόντων καὶ διδασκομένων γνησίων σχέσεων ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον. Τὸ Πανεπιστήμιον ὡς κοινότης. Στενὴ ἐπαφὴ Πανεπιστημίου καὶ κοινῆς γνώμης. Βοήθεια εἰς τὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν τῶν νέων.

Ἡ καταπληκτικὴ ἀναγέννησις τῆς Γερμανίας τῶν μεταπολεμικῶν ἐτῶν δὲν εἶναι ἄσχετος μετ' αὐτὰς τὰς κινήσεις. Δὲν θὰ ἔπρεπε καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἐν ὅψει μάλιστα τῆς προσπάθειας τοῦ Ἔθνους διὰ τὴν ἰσότημον σύνδεσίν μας μετὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, οἱ ἴδιοι οἱ καθηγηταὶ νὰ ἠγηθοῦν ἀναλόγου προσπάθειας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου;

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰς πολλὰ σχολεῖα γίνεται σκέψις καθιερώσεως νέας σειρᾶς μαθημάτων μετὰ νέα πτυχία καὶ διπλώματα. Οὕτω εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Προηγμένης τεχνολογίας τοῦ Μπάτερση εἰς τὸ Λονδῖνον καθιεροῦνται μαθήματα ἔχοντα σκο-

πὸν νὰ συνδυάσουν τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὴν ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν μετὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ τεχνολογίαν(5). Διότι, ὡς ἐτόνισεν ὁ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Ἐλευθέρων Σπουδῶν τοῦ Κολλεγίου: «Ἡ διαίρεσις δὲν εἶναι ρεαλιστικὴ. Αἱ καλαὶ τέχναι καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν ἀποτελοῦν διαφορετικὰς μορφώσεις, ἀλλὰ διαφορετικὰς ἀπόψεις τῆς αὐτῆς μορφώσεως καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας αἱ σχέσεις τῶν ὁλοκλήρων αὐξάνονται». Δι' αὐτὸ τὸ νέον πρόγραμμα ἔχει σκοπὸν νὰ διδάξῃ τὰς βασικὰς ἀρχάς, ἀντιλήψεις καὶ μεθόδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ μερικῶν ἐκ τῶν ἐφαρμογῶν τῶν ἐν συνδυασμῶ μετὰ μίαν ἐμβάθυνσιν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις καὶ ἀξίας. Ἡ φοίτησις θὰ εἶναι τριετής καὶ ἐκ παραλλήλου ἐτοιμάζεται ἕνα πρόγραμμα τετραετοῦς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν μελέτην τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς γλώσσης τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ρωσίας καὶ τὴν παραμονὴν ἐπὶ ἐν ἔτος εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Τὸ πρῶτον ἔτος τῆς φοιτήσεως θὰ προσφέρῃ μίαν γενικὴν ἀποψιν τῆς σκέψεως καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπ' αὐτοῦ θὰ στηριχθοῦν αἱ μετέπειτα βαϋντεροι μελέται. Θὰ διδαχθῇ ἱστορία τῶν ἰδεῶν, ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ ἔτη μέχρι σήμερον. Θὰ δοθοῦν γνώσεις ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς φιλοσοφίας, θρησκείας, τέχνης καὶ νομοθεσίας, ἀλλὰ θὰ διδαχθοῦν καὶ αἱ σύγχρονοι πολιτικά, κοινωνικά καὶ ἠθικά τάσεις. Ἐκ παραλλήλου δὲ μαθήματα φυσικῆς, χημείας καὶ μαθηματικῶν εἰδικῶς προγραμματισμένα θὰ δώσουν μίαν γενικὴν ἀντίληψιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν, νόμων, θεωριῶν καὶ μεθόδων. Ἱστορικαὶ συσχετίσεις θὰ δείξουν τὰς ἀλλαγὰς τῶν ἐπιστημονικῶν ἀντιλήψεων διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Τέλος θὰ γίνουν φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐπὶ

(4) Βλ. ἐπ' αὐτοῦ Ἰ. Ν. Ζαούση, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 61, 63 - 66.

(5). Ἐπ' αὐτοῦ ἐγράφησαν ἀρκετὰ εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον. Βλ. «Καθημερινή» 1 - 1 - 1963.

τῆς ἐπιστημονικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἀληθείας, ἱστορικῆ μελέτῃ τῆς ἐξελίξεως τῶν μηχανικῶν μεθόδων ἀπὸ τῆς ἀπλῆς κατασκευῆς μέχρι τῆς συγχρόνου τεχνολογίας καὶ ἐρεύνης, τοῦ αὐτοματισμοῦ καὶ τῆς θεωρίας πληροφοριῶν. Οἱ φοιτηταὶ προβλέπεται, ὅτι θὰ διακόψουν μέρος τῶν θερινῶν διακοπῶν διὰ νὰ ἐργασθῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν διὰ δύο περὶπου μῆνας κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῶν σπουδῶν τῶν. Ἐμφασις θὰ δοθῇ εἰς τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ἀποτελέσματα τοῦ αὐτοματισμοῦ. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῶν σπουδῶν ὁ σπουδαστὴς θὰ ἐκλέξῃ τῇ βοθηεῖα τοῦ διδασκάλου θέμα πρὸς διατριβὴν ἀφορῶσαν εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κυριωτέρου μαθήματος, ποῦ ἠκολούθησε. Προβλέπεται ἀκόμη ἐργασία εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἰς μίαν ἐταιρίαν ἢ ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα τοῦ ἐξωτερικοῦ βάσει προγραμμάτων ἀνταλλαγῆς καὶ διαβίωσης πλησίον οἰκογενειῶν τοῦ τόπου μετεκπαιδεύσεως.

Αὕτῃ ἢ προσπάθεια γεφυρώσεως τοῦ χάσματος μεταξὺ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τεχνικῆς, χάσματος ποῦ ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς ὑπερειδικεύσεως τῶν τελευταίων ἐτῶν, ὑπάρχει βᾶσιμος ἐλπὶς νὰ δώσῃ τὴν ἀξίαν ἡγεσίαν, ἢ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς μονομεροῦς ὑπερειδικεύσεως τοὺς ὁποίους ἐτόνισεν ὁ Ἴσπανὸς φιλόσοφος José Ortega y Gasset εἰς τὰς μελέτας του «*Η ἀποστολὴ τοῦ Πανεπιστημίου*» (*La misión de la universidad*) καὶ «*Ἡ ἐπανάστασις τῶν μαζῶν*» (*La rebelion de las masas*) εἶναι μεγάλοι. Καὶ αὐτοὺς τοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦν νὰ ὑποσκάψουν τὰ θεμέλια τῆς Δημοκρατίας ἤρχισαν νὰ συνειδητοποιοῦν Ἀμερικανοὶ καὶ Εὐρωπαῖοι. Καὶ δι' αὐτὸ ἤρχισαν νὰ προσανατολίζουν τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῶν προγράμματα πρὸς κατευθύνσεις αἱ ὁποῖαι θὰ ἰσορροποῦν τὴν ἐπιστημονικὴν

γνώσιν καὶ τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν μετὴν ἀνθρωπιστικὴν καλλιέργειαν.

★

Ἦρχισαν νὰ συνειδητοποιοῦν τὸ ὅτι διὰ νὰ σωθῇ ἡ Δημοκρατία χρειάζομεθα Παιδείαν. Καὶ διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν Παιδείαν πρέπει νὰ μὴ παρασυρθῶμεν ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα τῆς ὑπερειδικεύσεως «*La barbarie del especialismo*» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ortega y Gasset, ποῦ θὰ δημιουργήσῃ τὸν μηχανικὸν ἀνθρωπο-ρομπότ, ἀλλὰ νὰ τονώσωμεν τὴν καλλιέργειαν καὶ τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν (6).

Ὁρθῶς ὁ W. Heisenberg (βραβεῖον Nobel Φυσικῆς 1932) τονίζει εἰς τὸ βιβλίον του «*Das Naturbild der heutigen Physik*» ὅτι ἡ κλασσικὴ Παιδεία διδάσκει τὴν πειθαρχημένην σκέψιν καὶ συνεπῶς βοηθεῖ καὶ τὸν σύγχρονον ἐπιστήμονα καὶ ὑπογραμμίζει πόσον ὁ ἴδιος ἐβοηθήθη ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ Τιμαίου τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν πρόοδόν του ὡς ἀτομικοῦ ἐπιστήμονος.

Τὸ μεγάλο ρεῦμα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας τῆς ἐποχῆς μας πηγάζει κατὰ τὸν Heisenberg ἀπὸ δύο πηγάς: τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν χριστιανικὴν εὐσέβειαν καὶ μολονότι πολλοὶ ἄλλοι παραπόταμοι ἐχύθησαν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ συνέβαλον εἰς τὸ νὰ φουσκώσῃ τὸ ρεῦμα, αἱ πηγαὶ παραμένουν πάντοτε αἰσθηταί.

Ἡ κλασσικὴ Παιδεία μᾶς διδάσκει κατὰ τὸν Heisenberg, ὅτι αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι ἔχουν μεγαλυτέραν σημασίαν ἀπὸ τὰ ὑλικά πράγματα. Ὁ-

(6). Ὁρθῶς ὁ δόκτωρ Γουίλλιαμ Ὁερχολντ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βοστώνης, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ περιοδεύσῃ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὸ θέμα τοῦ ρόλου τῶν Πανεπιστημίων εἰς τὴν δημιουργίαν ἡγεσίας εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν ἐτόνισεν, ὅτι ἡ εἰδικεύσις εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν διδασκαλίαν ἠγνόησε τὴν προπαρασκευὴν ἡγετῶν, ἢ ὁποῖα ἐχαρακτήριζε τὴν κλασσικὴν παράδοσιν.

ποιος ἐντροφέϊ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων δύναται νὰ συναντήση εἰς πᾶν βῆμα τὴν ἱκανότητα τῶν ἀρχαίων νὰ θέτουν ἐρωτήσεις ἀρχῶν καὶ νὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἰσχυροτέρου νοητικοῦ ἐργαλείου, ποῦ παρήγαγεν ἡ δυτικὴ σκέψις.

Δὲν εἶναι λοιπὸν τυχαῖον τὸ γεγονός, ὅτι τὰ μνημεῖα αὐτὰ τοῦ λόγου ἐγράφησαν εἰς τὴν κοιτίδα τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ ἀληθὴς λοιπὸν Παιδεία ἢ ἔδρα-

ζομένη ἐπὶ βάσεων ἀνθρωπιστικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ἀποτελεῖ τὸν στυλοβάτην τῆς Δημοκρατίας. Ταυτοχρόνως ὅμως πολλοὶ ὑπερβολαὶ καὶ πολλοὶ πειραματισμοὶ ἀπέτυχαν, ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν, καὶ ἔβλαψαν τὴν Παιδείαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς καταχρήσεως τῆς Δημοκρατίας. Ἀλλὰ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ χρειασθῆ ἴσως νὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς ἰδιαίτερον ἄρθρον.

Δ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ

ΨΑΛΜΟΣ ΟΑ'

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μεσσία

(Ὁ Θεός, τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεῖ δός
καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ νιῷ τοῦ βασιλέως...)

1. Θεέ μου δός στο Βασιλιά τὴν ἄγια Σου τὴν κρίση καὶ τὴ δικαιοσύνη σου στο γιό τοῦ Βασιλέα.
2. Γιὰ νάχη κρίση δίκαια νὰ κρίνη τὸ λαό Σου καὶ τοὺς φτωχοὺς καὶ ταπεινοὺς δίκαια Αὐτὸς νὰ κρίνη.
3. Εἰρήνη ἄς θλαστήσουνε τὰ ὄρη στο λαό Σου καὶ τὰ βουνὰ ἄς φέρουνε ἄγια δικαιοσύνη.
4. Αὐτὸς θὰ δώση στοὺς φτωχοὺς τὸ δίκαιο ποῦ προσμένουν Τῶν πεινασμένων τὰ παιδιὰ αὐτὸς θὰ τὰ ταγίση. Θὰ ταπεινώση τοὺς κακοὺς ποῦ τυραννᾶν τὸν κόσμον.
5. Καὶ θᾶναι αἰώνια Βασιλιάς, ὅσο θὰ λάμπη ὁ ἥλιος κι' ἀπὸ γενιὲς σ' ἄλλες γενιὲς θὰ φέγγη ἡ σελήνη.
6. Θὰ κατεβῆ σάν τὴ βροχὴ σὲ θεριστὸ λειβάδι, γλυκὰ σπὴ γῆ, ἀθόρυθα, σάν τὴν δροσοσταλίδα.
7. Δικαιοσύνη θεϊκὴ στὶς μέρες του θε νάρθη. Κι' ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, ὅλη τὴ γῆ εἰρήνη θὰ καλύψη, ὥσπου τὸ χρυσοφέγγαρο ἀπὸ ψηλὰ νὰ σβήση.
8. Θὰ διαφεντεύη θάλασσες, Αὐτὸς, καὶ τὰ ποτάμια σ' ὅλης τῆς γῆς τὰ πέρατα, σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη.
9. Θὰ ρθοῦνε οἱ Αἰθίοπες μπρός του νὰ προσκυνήσουν καὶ οἱ ἔχθροί του τρέμοντας θὰ γλύψουνε τὸ χῶμα.
10. Οἱ Βασιλιάδες τῆς Θαρσίς κι' ἀπ' τὰ νησιά τοῦ πόντου, οἱ θασιλιάδες τοῦ Σαβῶα καὶ τῶν Ἀράβων θάρθουν, νὰ προσκυνήσουν ταπεινὰ καὶ νὰ προσφέρουν δῶρα.
11. Μπροστά του μὲ ταπεινώσι θάρθουν νὰ γονατίσουν, καθὼς παιδιὰ πρωτόβγαλτα, τῆς γῆς οἱ θασιλιάδες. Κι' ὅλα τὰ ἔθνη κι' οἱ λαοὶ Αὐτὸν θὰ ὑπηρετοῦνε.
12. Γιατὶ λυτρῶνει τὸ φτωχὸ ἀπ' τὸν κακὸ δυνάστη κι' ἐκείνους ποῦ ἀβοήθητοι ζοῦνε κατατρεγμένοι.
13. Θὰ σπλαχνιστῆ τοὺς δύσμοιρους, θὰ σώση τὴ ζωὴ τους.
14. Θὰ σώση τὴ φτωχολογιά ἀπὸ τοὺς τοκογλύφους. Καὶ τ' ὄνομά του μὲ τιμὴ σ' ὅλα τὰ χεῖλη θᾶναι.
15. Καὶ θε νὰ ζῆση κραταῖος καὶ Βασιλιάς σὲ θρόνον. Καὶ θάρθουν νὰ τοῦ φέρουνε ἀραβικὸ χρυσάφι. Σ' Αὐτὸν θὰ ὑψώνουν προσευχὲς ὅλημερις οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὸνομά Του βλογητὸ καὶ δοξασμένο θᾶναι.

Ἀπόδοση: ΝΙΚΟΥ ΑΡΒΑΝΙΤΗ

Ἀνθρωπιστικά στοιχεία εἰς τὴν ὀχολικὴν μάθησιν

Ὁ σκοπὸς ὅλης αὐτῆς τῆς μελέτης εἶναι νὰ δώσωμεν τὰ ἀνθρωπιστικὰ στοιχεία τὰ ὁποῖα συντελοῦν εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ νέου ἀνθρώπου. Χάριν αὐτῆς πρέπει νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν σχολικὴν μόρφωσιν εἰς δύο βασικὰ θέματα:

Α) Τὰς λειτουργίας μιᾶς κριτικῆς ἐπεξεργασίας. Τὸ παιδί ἐξ ἐπόψεως γνώσεων, κάμνει μίαν συνεχῆ πράξιν: δέχεται ἐντυπώσεις αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται ἐπεξεργασίαν καὶ ἐκφράζονται πρὸς τὰ ἔξω, μὲ τὴν ἀτομικὴν σφραγίδα ἐνὸς ἐκάστου παιδιοῦ. Ποτὲ τὸ ὑλικὸν δὲν εἶναι στατικόν, ἀλλὰ δίδει σχήματα τὰ ὁποῖα ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ. Τὰ σχήματα πρέπει νὰ τοῦ δημιουργοῦν μίαν κριτικὴν στάσιν ἐναντι τοῦ ὑλικοῦ τὸ ὁποῖον προσλαμβάνει. Ἡ ἐπεξεργασία δηλ. πρέπει νὰ γίνεται μὲ κριτικὴν στάσιν. Αὕτη ἡ κριτικὴ στάσις θὰ βοηθήσῃ τὸ παιδί διὰ βίου διὰ νὰ ἀποκτήσῃ μίαν γνώσιν τῆς ζωῆς καὶ μίαν συμπεριφορὰν ἱκανοποιητικὴν.

Πολλάκις ὑπάρχουν νέοι, ἀλλὰ καὶ προχωρημένοι εἰς ἡλικίαν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι παραπονοῦνται ὅτι δὲν γνωρίζουν τὴν ζωὴν καὶ τοῦτο διότι εἰς τὸ σχολεῖον εἶχαν μίαν στάσιν παθητικὴν, ἀπὸ δὲ τὴν οἰκογένειαν ἔλαβαν μίαν ἀνατροφὴν φόβου, ἀνησυχιῶν, στερήσεων, παρὰ τὰς καλὰς προθέσεις τῶν γονέων. Ποτὲ δὲν ἐπιτυγχάνει μιά ἀγωγὴ, ἡ ὁποία εἶναι στερητικὴ. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ἀσυδοσία εἰς τὴν ζωὴν ἢ τάχα ὅτι πρέπει νὰ τὰ γνωρίζῃ ὅλα τὸ παιδί διὰ νὰ αἰσθάνεται τὴν ἱκανοποίησιν «τῶν γνωστῶν πραγμάτων». Τὸ τοιοῦτον θὰ ᾔτο παρανόησις. Ἄλλ' ἂν δὲν ἔχωμεν ιδέας

καὶ σχέδια διὰ νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ, κάμνομεν μίαν ἀγωγὴν ἀναπήρου. Διὰ τοῦτο τὰ παιδιὰ παραπονοῦνται ὅτι δὲν ἐγνώρισαν τὴν ζωὴν διότι ἀκριβῶς δὲν ἐσημάτισαν μίαν κριτικὴν στάσιν μέσα εἰς τὴν ζωὴν πράγμα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐμπνευσθῇ εἰς τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν σχολικὴν ἡλικίαν.

Αἱ λειτουργίαι μιᾶς τοιαύτης κριτικῆς ἐπεξεργασίας εἶναι:

1) Ἡ λειτουργία τῆς ταξινομήσεως. Πρέπει τὰς ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας παίρνει τὸ παιδί νὰ τὰς ταξινομήῃ, νὰ τὰς τοποθετῇ ἐκεῖ ὅπου χρειάζονται καὶ νὰ μὴ συγχέῃ τὰ πράγματα. Τὸ παιδί δύναται νὰ ἀσκηθῇ εἰς τοιοῦτου εἶδους ταξινομήσεις, δύναται νὰ μάθῃ ὅτι τὸ ἄλφα γεγονός ἀνήκει εἰς αὐτὴν τὴν κατηγορίαν καὶ τὸ βῆτα εἰς τὴν ἄλλην κ.λ.π.

Αὕτη εἶναι μία πρώτη διανοητικὴ πράξις μεγάλης σημασίας ἡ ὁποία ἀντικαθιστᾷ τὸ χάος.

2) Τὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον τοῦ προσφέρεται πρὸς μάθησιν πρέπει νὰ δύναται νὰ τὸ συγκρίνῃ μὲ ὅσα ἔμαθε ἕως τώρα. Νὰ μάθῃ νὰ τὸ ἀντιπαραθέτῃ εἰς τὰ νέα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἔρχονται εἰς τὴν διάνοιάν του. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον βλέπει, νὰ δύναται π.χ. νὰ εἰπῇ ὅτι εἶναι μεγαλύτερον ἢ μικρότερον, βαρύτερον ἢ ελαφρότερον καὶ νὰ τὸ συγκρίνῃ, ἀφοῦ τὸ ταξινομήσῃ. Αὕτη ἡ σύγκρισις ἐνέχει κριτικὴν στάσιν διότι ἀξιολογεῖ.

3) Ἐκάστην πράξιν καὶ ἐκάστην ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἐκ τῶν ἔξω, μαθαίνει νὰ τὴν τοποθετῇ εἰς τόπον καὶ χρόνον. Δύναται οὕτω νὰ εἰπῇ ποῦ γίνεται αὐτὸ τὸ ὁποῖον βλέπει καὶ πότε γίνεται. Εἶναι σπουδαῖον πράγμα νὰ μάθῃ τὸ παιδί νὰ καθορίσῃ ποῦ καὶ

πότε εκάστη πράξις έχει την θέσιν της. Θά είναι μειονεκτικόν, εάν δέν αποκτήσῃ την ιδιότητα νά τοποθετῆ τάς πράξεις του εἰς χώρον καί χρόνον. Οἱ νέοι οἱ ὁποῖοι δυσκολεύονται εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, δυσκολεύονται εἰς τὸν κοινωνικόν των βίον, τὸν ἔγγαμον βίον καί εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν των.

4) Τὸ διανοητικὸν ὕλικὸν πρέπει νά τὸ προσφέρωμεν εἰς τὸ παιδί ἐπεξηγηματικῶς δηλ. νά εἴπωμεν εἰς αὐτὸ διὰ ποῖαν αἰτίαν γίνεται αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο καί νά ἐρμηνεύσωμεν τὸ ὕλικόν.

5) Μετὰ τὴν ἐξήγησιν θά τοῦ εἴπωμεν εἰς ποῖον σκοπὸν ἀποβλέπει. Ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι ἢ ἀξιολόγησις. Τὸ παιδί πρέπει νά ξεύρῃ διὰ ποῖαν αἰτίαν καί ποῖον σκοπὸν προσφέρεται τὸ διανοητικὸν ὕλικόν.

Εἰς τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων πρέπει νά εὔρῃ τὰ αἰτία, ἀλλὰ πρέπει νά γνωρίζῃ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς λύσεως τῶν προβλημάτων εἶναι ἢ εὔρεσις τῶν ἀγνώστων στοιχείων. "Ὅταν πηγαίνωμεν κάπου χωρὶς συγκεκριμένον σκοπὸν, τότε διανοητικῶς δέν θά δυνάμεθα νά πάρωμεν τὸ ὕλικόν κατὰ τρόπον ἄψογον. Ὁ σκοπὸς ἀνοίγει τὸν ὀρίζοντα. Ἡ ἔλλειψις σκοποῦ στερεῖ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ μεγάλα ἐφόδια.

6) Ὅλον τὸ ἐκπαιδευτικὸν ὕλικὸν πρέπει νά προσφέρεται διαλογικῶς. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι δέν ἀποτεινόμεθα εἰς μᾶζαν, ἀλλ' εἰς λογικὰ ἄτομα· συζητητικῶς διαλεγόμενος θά ἀναπτύξω τὸ ὕλικόν τὸ ὁποῖον ἔχω ἐνώπιόν μου.

Μεγάλοι ἐπιστήμονες κατέληξαν εἰς ἐφευρέσεις ἀναλογιζόμενοι οἱ ἴδιοι τὰ ἀντίθετα ἐπιχειρήματα διὰ νά δυνηθοῦν νά εὔρουν τὴν ἀλήθειαν.

Διαλέγεται κανεὶς διὰ νά εὔρῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ διάλογος εἶναι ἴδιον σοφοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τῷ μεταξὺ πρέπει νά ἀσχῆσωμεν τὰ παιδιὰ εἰς τὸν κοπιώδη πολλακίαι καὶ ἀνάντη δρόμον τῆς ἀναζητήσεως τῆς ἀληθείας. Δέν πρέπει τὸ ὕλικόν νά τὸ προσφέρωμεν εἰς παθητικὰ ὄντα τὰ ὁποῖα θά τὸ ἀποδεχθοῦν, ἀλλὰ νά ἀφίνωμεν τὴν καθέδραν καί νά διαλεγώμεθα μὲ τὸ

παιδί. Νά φέρωμεν ἐγγύς εἰς τὰ παιδιὰ τὰ ἐπιχειρήματα διὰ νά ἀσκοῦνται εἰς τὴν κριτικὴν παρακολούθησιν τοῦ πράγματος ὅποτε θά λάβουν τὸ ὕλικόν κατὰ τρόπον ζωντανόν, ἱκανοποιητικόν καί ὄχι κατὰ τρόπον παθητικόν. Αὐτὸς ὁ τρόπος εἶναι ἀνθρώπινος, σημαίνει δὲ ὅτι ὑπολογίζω τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνομαι. Ἄλλ' ἐκτὸς ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ διὰ τὴν μὲρψωσιν τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου χρειάζονται ἀκόμη καὶ ὀρισμέναι προϋποθέσεις βάσει τῶν ὁποίων θά γίνῃ ἡ κριτικὴ ἐπεξεργασία.

Αἱ προϋποθέσεις αὗται εἶναι:

1) Εἰς μίαν καλὴν τάξιν, οἰκογένειαν, ὁμάδα, εἰς μίαν συζήτησιν πρέπει ὁ μαθητῆς νά αἰσθάνεται τὸν ἑαυτόν του, ὅτι εἶναι δεκτός, ὅτι εἶναι ἐπιτυχής, ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος διὰ νά βοηθήσῃ τὸν ἄλλον. Πάρα πολλοὶ μαθηταὶ δέν αἰσθάνονται ὅτι εἶναι δεκτοί. Ἐάν ἐξαίρεσωμεν τὰ ἐκδηλα γεγονότα, ὑπάρχουν καὶ ἄδηλα τὰ ὁποῖα κάνουν τὸ παιδί νά μὴ αἰσθάνεται ἄνετα εἰς τὸ περιβάλλον του. Ἐάν προσέθετε π.χ. εἰς μίαν φιλικὴν συγκέντρωσιν θά φανῇ ἂν εἴσθε ἀποδεκτὸς ἢ ὄχι, χωρὶς νά εἴπουν τίποτε ἐναντίον σας καὶ μάλιστα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δέν θά εἴπουν. Ἡ ἀποδοχὴ ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ δεδηλωμένα στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποσιωπῶνται. Ὅταν δείχνωμεν εἰς ἓνα παιδάκι ὅτι γίνεται ἀποδεκτόν, τὸ βοηθοῦμεν εἰς τὸ νά προχωρῇ ἢ διάνοιά του. Ἡ ἀποδοχὴ εἶναι μεγάλο στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης σχέσεως.

2) Εἰς μίαν καλὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν προσφέρεται τὸ ὕλικόν, ὁ μαθητῆς πρέπει νά ἔχῃ αὐτοκριτικὴν, νά ἔχῃ ὑψηλὸν ἠθικόν καὶ νά καλλιεργῇ ἠγετικὰ προσόντα. Αὐτὰ βοηθοῦν εἰς τὴν καλὴν ἐξέλιξιν τοῦ παιδοῦ. Νά μάθῃ τὸ παιδί νά αὐτοκυριαρχῇ, νά μάθῃ νά φέρῃ εἰς πέρας μίαν ἐργασίαν, ἔστω καὶ ἂν δέν ἔχῃ ὄρεξιν. Νά μάθῃ νά μὴν κάμπτεται μὲ τὰ πρῶτα ἐμπόδια. Μεγάλοι διδάσκαλοι εἰς τὸ θέμα τῆς αὐτοκυριαρχίας καὶ τῆς ἠθικῆς ἀντοχῆς εἶναι πολλοί καὶ οἱ ἠθοποιοὶ οἱ ὁποῖοι ἀνεβαίνουν

ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἐκτελοῦν σωστὰ τὸν ρόλον των ἔστω καὶ ἂν δοκιμάζωνται σκληρὰ ἀπὸ ἀτομικὰ ἢ οἰκογενειακὰ ἀτυχήματα.

3) Ὁ μαθητῆς εἰς μίαν καλὴν τάξιν εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διδάσκεται νὰ συνεργάζεται εἰς ὑψηλὰ ιδεώδη. Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ μάθημα συντακτικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορίας δύναται νὰ διδάσκειται τὰ ὑψηλὰ ιδεώδη καὶ νὰ τὰ συγκρίνῃ μετὰ τὴν σημερινὴν κατάστασιν. Αὐτὸ βοηθεῖ εἰς τὸ ἀνέβασμα τοῦ διανοητικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐπιπέδου. Ἔχομεν πτωσὶν αὐτῶν, διότι δὲν ὑπάρχει σήμερον συνεργασία εἰς ὑψηλὰ ιδεώδη.

4) Ὁ μαθητῆς καθίσταται ἱκανὸς ἀπὸ τὸ περιβάλλον νὰ χρησιμοποιῆ τὸ ὑλικὸν διὰ σκοποῦς ὑψηλοῦς. Πρέπει πρῶτον νὰ μάθῃ νὰ θέτῃ σκοποῦς καὶ ἔπειτα νὰ ἀντιμετωπίσῃ αὐτοὺς τοὺς σκοποῦς. Τότε δύναται νὰ παίρῃ ὑλικὸν ἀπὸ τὸ περιβάλλον καὶ νὰ τὸ ἀξιοποιῆ.

Β) Τί ἀναμένουν τώρα οἱ μαθηταὶ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον;

Οἱ μαθηταὶ ἀναμένουν ἀπὸ τὸν διδάσκαλον:

1) Ἐλπίδα. Εἶναι μεγαλύτερος· καὶ διὰ τοῦτο εἶναι μεγαλύτερος, διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ παιδί ἐλπίδα εἰς τὴν ζωὴν.

Πολλοὶ καθηγηταὶ Γυμνασίου ἢ καὶ Πανεπιστημίου ἀκόμη, ἀπογοητευμένοι οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἀπογοητεύουν καὶ τοὺς νέους μετὰ ἐκεῖνο τὸ «ἡ ζωὴ εἶναι βαρεία».

2) Νὰ τοῦ προσφέρῃ συναισθησίν τῆς εὐθύνης. Ζητεῖ ὁ μαθητῆς τὴν συναίσθησιν τῆς εὐθύνης ἀπὸ τὸν διδάσκαλον. Μόλις ἀντιληφθῆ ὁ μαθητῆς ὅτι ὁ διδάσκαλος δὲν ἔχει συνέπειαν καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ἀποφεύγει τὴν εὐθύνην, τότε θὰ χρημνισθῆ εἰς τὸ ἔσωτερικόν του σπουδαῖον θεμέλιον. Περιμένει τὸ παιδί ἀλήθειαν καὶ ὄχι συμπεριφορὰν κατὰ συνθήκην. Μεγάλος ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, ὅταν δὲν ξεύρῃ κάτι, τὸ ὁμολογεῖ. Ἐπίφοβος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι «παντογνώστης» καὶ ἄρα αὐτάρκης. Εἶναι μεγά-

λη ὑπόθεσις τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀληθῆς καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὰ ψεῦδη, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἔχομεν τὴν ἀφέλειαν νὰ νομίζωμεν ὅτι τὰ παιδιὰ δὲν τὰ ἀντιλαμβάνονται.

3) Ζητεῖ ἀκόμη ὁ μικρὸς ἀπὸ τὸν διδάσκαλον φιλίαν. Ὅχι μετὰ τὴν ἔννοιαν ὅτι θέλει φίλον ἰσότιμον, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἔννοιαν ὅτι θέλει ἀγάπην καὶ στοργικὴν συμπεριφορὰν. Μία φιλικὴ χειρονομία τὴν ὁποίαν θὰ κἀνῆ ὁ παιδαγωγὸς ἀρκεῖ πολλάκις, διὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ.

4) Θέλει ἀπὸ τὸν διδάσκαλον σοφίαν. Θέλει νὰ χειρίζεται καὶ τὴν ἰδικὴν του ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων ἐν σοφίᾳ.

Σοφία δὲν σημαίνει φιλοσοφολογίαν καὶ λογιωτατισμὸν· σοφία εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν δεικνύει καὶ ἡ τελευταία ἀπλῆ γυναῖκα τοῦ λαοῦ ποῦ γνωρίζει πῶς νὰ ἐργάζεται, ξεύρει πῶς νὰ ὑπομένῃ, νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς. Αὐτὸς εἶναι ὁ φιλοσοφημένος ἄνθρωπος, ἐνῶ ὁ οἰοσδήποτε ἄλλος διανοούμενος, δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ ἀφιλοσόφητος. Ἀναμένει, λοιπόν, τὸ παιδί σοφὴν στάσιν ἐναντι τῆς ζωῆς. Μετὰ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα θὰ βοηθηθῆ τὸ παιδί εἰς τὸν ἀγῶνα του ἐναντίον τῶν φόβων. Καὶ ἔχει πολλοὺς φόβους ἢ παιδικὴ ἡλικία.

Ὅσον ἐξυπνότερον εἶναι τὸ παιδί, ὅσον ἐργάζεται διανοητικῶς, τόσον περισσότερο φόβους ἔχει. Οἱ φόβοι δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ φανταστικοὶ καὶ πολλάκις νὰ προέρχωνται ἀπὸ ὑπερβολικὴν ἐκτίμησιν τῶν γεγονότων, ἀπὸ ὑπερβολικὴν μειονεξίαν, ἀπὸ ἔλλειψιν αὐτοπεποιθήσεως. Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μᾶς φοβίζει, ἀλλ' ἀντιθέτως πρέπει νὰ μάθωμεν τὸ παιδί νὰ ἀγωνίζεται ἐναντίον τῶν φόβων του. Δὲν φοβεῖται ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος εὗρῃκε τὴν φιλοσοφίαν τῆς ζωῆς. Ἐὰν δὲν τὴν εὗρῃκεν αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν, ὅσον θὰ προχωρῆ εἰς τὴν ἡλικίαν ἐπὶ τοσοῦτον καὶ θὰ φοβῆται περισσότερο.

Θὰ ἀσκηθῆ λοιπὸν τὸ παιδί

α) ἐναντίον τῶν φόβων

β) έναντίον τῶν σαρκασμῶν. Θά μάθη νά ἀντιτίθεται εἰς τόν σαρκασμόν καί νά τόν ἀντιμετωπίζη χωρίς ἡ ψυχὴ τοῦ νά ὑφίσταται κλονισμόν.

Τὸ παιδάκι τὸ ὁποῖον ἐτοιμάζεται μέσα εἰς τὸ σχολικὸν περιβάλλον με αὐτὸν τὸν τρόπον προετοιμάζει ἕνα ὄργανισμόν δεκτικὸν μορφωτικῆς ἀναπτύξεως.

γ) Θά ἀσκηθῆ νά ἀντιμετωπίσῃ τὸ περιβάλλον, πού εἶναι καί τοῦτο ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ τὴν μορφωτικὴν πορείαν τοῦ παιδιοῦ.

Τὸ περιβάλλον πολλάκις ἀπὸ ἕνα πνεῦμα κριτικῆς συμπεριφορᾶς καθίσταται ἀντιδραστικὸν ὅσον ἀφορᾷ τὴν μόρφωσιν τοῦ παιδιοῦ.

Τὸ παιδί πρέπει νά μάθῃ νά ἐκλέγῃ τὸ περιβάλλον του. Ἐνα παιδί καλλιεργημένον μαθαίνει ἔνωρὶς νά ἐκλέγῃ τὸ περιβάλλον του· ἄλλως γίνεται δούλος τοῦ περιβάλλοντός του χωρίς νά τὸ θέλῃ. Ἡ ἰσχυρὰ προσωπικότης διακρίνεται ἀπὸ τὸ περιβάλλον τὸ ὁποῖον ἔχει ἐκλέξει. Τὸ παιδί ἐξ ἐπόψεως κοινωνικοῦ περιβάλλοντος πρέπει νά ἀσκηθῆ νά ἐπηρεάξῃ τὸ περιβάλλον ἐπ' ἀγαθῶ καί ἄπειτα νά προσαρμόζεται εἰς αὐτὸ τὸ περιβάλλον.

Προσαρμογὴ δὲ σημαίνει, ὅτι παρ' ὅλας τὰς ἀντιξοότητες, λαμβάνω καί ἐγὼ μίαν θέσιν διὰ νά ἐργασθῶ, τακτοποιῶ τὸν ἑαυτόν μου ὥστε νά μὴ ὑποστῆ κλονισμόν, δίδω τοιαύτην ὑποβολήσιν εἰς τὸν ἑαυτόν μου ὥστε νά κινήται ἄνετα καί νά ἐργάζεται.

Με αὐτὸν τὸν τρόπον αὐξάνω ὅλον καί περισσότερον τὰς προσαρμοστικὰς μου ἰκανότητος, τὰς ὁποίας φύσει ὁ ἄνθρωπος διαθέτει.

Βλέπομεν πῶς προσαρμόζεται ὁ φυσιολογικὸς ὄργανισμὸς εἰς τὸ βουνό, τὴν θάλασσαν κ.λ.π. Ὁ ψυχικὸς ὅμως ὄργανισμὸς δὲν εἶναι πάντοτε ἡσκημένος ὥστε νά προσαρμόζεται καί «νά μὴν τὰ χάνῃ» καί νά μὴ καταφεύγῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς φυγῆς. Προσαρμογὴ εἶναι ἡ δυνατότης τοῦ ὄργανισμοῦ νά ἐργάζεται κατὰ τρόπον πρόσφορον.

Πολλοὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν εἶναι ἀπροσάρμοστοι. Προσ-

αρμόζονται εἰς τὸ ὄνειρον ἀντὶ νά προσαρμοσθοῦν εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀγωνιζόμενοι διὰ νά ἐπιτύχουν τὰ ὄνειρά των. Ζοῦν εἰς ὄνειρικὴν κατάστασιν καί ἐπιτυχάνουν εἰς αὐτὴν ὅ,τι θά ἔπρεπε νά ἐπιτύχουν εἰς τὴν ἐργασίαν των.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν ζωὴν· ἄρα ἔχουν ἐλαττωματικὸν ψυχικὸν περιεχόμενον.

Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος προσαρμόζεται εἶναι εὐστροφος καί ἡ εὐστροφία αὐτῆ χωρίς ἠθικὴν δολιχοδρομίαν κάνει τὸν ἄνθρωπον νά ζῆ κατὰ τρόπον ἰκανοποιητικόν. Αὐτὴ ἡ προσαρμοστικότητα, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ εὐεξίαν, ἀφίνει τὸν νοῦν ἐλεύθερον νά εὕρῃ λύσεις. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος προσαρμόζεται κατανοεῖ τὸν ἄλλον.

Δύναται νά εἶπῃ διὰ τὸν ἄλλον «εἶναι κουρασμένος, διὰ τοῦτο ἐνεργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἄφρασε τον νά ξεκουραστῆ» ἢ «εἶναι φοβισμένος, ταραχμένος εὐρίσκειται εἰς κάποιαν δύσκολον καμπὴν τῆς ζωῆς του, εἶναι ἐκνευρισμένος κ.λ.π. διὰ τοῦτο ἐνεργεῖ ἔτσι». Δὲν ἔμπορεῖ νά εἶναι κανεὶς συνεχῶς κατήγορος τῶν ἄλλων καί νά τοὺς ὑπονομεύῃ, ἔστω καί ἀθελήτως, χωρίς νά ζητῆ νά συντελέσῃ ριζικῶς εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ. Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι μία ἄσκησις ἀγωγῆς ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Τότε δὲν θά ἀκούῃ κανεὶς εἰσηγήσεις προτοῦ νά τὰς ἐλέγξῃ. Θά ἔχῃ τὴν ἰκανότητα νά κρίνῃ πρὶν ἢ ἀποδεχθῆ τὰς διαβολὰς, θά ἔχῃ εὐρύτητα πνεύματος καί θά σκέπτεται με διαύγειαν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς διαπαιδαγωγήσεως ἀπαλλάσσεται ἔνωρὶς τὸ παιδί ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ περιβάλλοντος ἀλλὰ καί ἐπηρεάζει τὸ περιβάλλον του.

δ) Διὰ νά προκοφῇ ἡ μορφωτικὴ πορεία τοῦ παιδιοῦ πρέπει νά ἐξασφαλισωμεν εἰς αὐτὸ καί τὴν υγείαν τοῦ σωματικοῦ τοῦ ὄργανισμοῦ. Νά ἐξασφαλισθοῦν υγιεῖναι συνθήκαι διαβιώσεως τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸ σχολεῖον· με σχολεῖα υγιεῖναι καί τάξεις υγιεῖναις ἀπαραιτήτους διὰ τὴν καλὴν διατήρησιν καί ἀνάπτυξιν

του σωματικοῦ του οργανισμού. Παγκόσμιον αἶτημα εἶναι νὰ ὑπάρχουν ὀλίγοι μαθηταὶ εἰς τὴν τάξιν. Οὔτε τάξεις μὲ 12 παιδιὰ, ὅπως εἰς τὰ πλούσια σχολεῖα, ποὺ δημιουργοῦνται παιδιὰ προνομιούχα ἀλλὰ οὔτε καὶ τάξεις 80, 100, ἢ 120 παιδιῶν. Τάξεις μὲ 30,40 τὸ πολὺ 50 παιδιὰ εἶναι μία εὐλογος ἀπαίτησις. Ἐξ ἐπόψεως σωματικῆς ὑγείας θὰ προσεχθῇ καὶ ἡ φυσιολογική, ὥστε νὰ μὴ ἐπιβαρύνεται πολὺ τὸ πρόγραμμα καὶ νὰ ἀφήνῃ ἐλεύθερον χρόνον διὰ παιχνίδι καὶ ψυχαγωγίαν. Διὰ τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ θὰ ὑπάρχουν ἀθλήματα καὶ ἀσκήσεις, αἱ ὁποῖαι νὰ ἐπιτρέπουν τὴν ἐπαφήν μὲ τὸν ἀέρα, τὴν θάλασσαν, τὸν ἥλιον.

ε) Εἶναι ἀνάγκη ἐπίσης νὰ βοηθηθῇ τὸ παιδί εἰς τὸ νὰ δύναται νὰ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ μερικοὺς μύθους, τοὺς ὁποίους προσφέρει ὁ αἰὼν μας. Τοιοῦτοι μῦθοι εἶναι πάρα πολλοί. Ὁ σπουδαιότερος εἶναι ὁ μῦθος τοῦ τεχνικοῦ ὑπερανθρώπου.

Δὲν ἔχομεν πλέον ὡς ἄλλοτε τὸν ὑπεράνθρωπον τοῦ Νίτσε, ἀλλὰ ἔχομεν τὸν ὑπεράνθρωπον ὁ ὁποῖος φρονεῖ, ὅτι θὰ ἐπιβληθῇ μέσῳ τῆς τεχνικῆς, παραγνωρίζων τὸ πνευματικὸν στοιχείον. Ἡμεῖς βεβαίως δὲν θὰ στραφῶμεν ἐναντίον τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ θὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς θὰ πρέπει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἄρμα τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς θὰ πρέπει νὰ κατανοήσῃ τὸν τεχνικὸν πολιτισμόν. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν σύζευξιν θὰ προκύψῃ ὁ νέος κόσμος, ὁ ὁποῖος θὰ καταρτισθῇ διὰ νὰ κυβερνήσῃ ὁ νέος ἄνθρωπος.

Ἐπομένως ἐὰν θέλωμεν μίαν ἀνόρθωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων

πρέπει ἡ ἀγωγή καὶ ἡ παιδεία νὰ βοηθήσουν ὥστε:

1) Τὸ παιδί ὡς ἄνθρωπος νὰ γίνῃ ἐπιτυχῆς ἄνθρωπος δι' ὀλόκληρον τὴν ζωὴν.

2) Νὰ ἔχῃ ἰσχυρὰν προσωπικότητα, νὰ ὀδεύῃ εἰς τὴν ζωὴν, χωρὶς νὰ τὴν φοβῆται.

3) Αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ ἀναπτυχθῇ μέσα εἰς τὸ κοινωνικὸν του περιβάλλον θεωρῶν τὸν ἄνθρωπον ὡς συνάνθρωπον καὶ ὡς ἀδελφόν.

Ἀναπτυσσόμενον εἰς κανονικὸν περιβάλλον τὸ παιδί ἀναπτύσσει ἐνδιαφέροντα.

4) Ὅταν ἡ προηγουμένη γενεὰ δύναται νὰ τοῦ προσφέρῃ ἰδέας, περιεχόμενον καὶ ὑλικὸν ἄξιον διὰ μίαν γενεάν τοῦ 20οῦ αἰῶνος, τότε καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα γίνονται ἄξια ἐνὸς ἀνωτέρου ἀνθρώπου. Τὸ νὰ μαθαίνῃ τὸ παιδί νὰ εἶναι ἱκανὸν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς, σημαίνει, ὅτι τὸ κάνουν ἱκανὸν ὡς ἄνθρωπον νὰ θέτῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πολιτισμοῦ, δηλ. νὰ προσφέρῃ. Νὰ ἔχῃ ἀτομικὴν συγκρότησιν, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὴν τοιαύτην, ἡ ὁποία θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τοποθετῆται ἱστορικῶς εἰς τὴν ἐποχὴν του διὰ νὰ προσφέρῃ ὅ,τι καλύτερον ἔχει εἰς τὸ ἔσωτερικόν του. Ἐὰν αἰσθάνεται τὸ παιδί τὴν προετοιμασίαν εἰς τὴν ἱστορίαν, τότε ὡς ἐνήλικος δὲν θὰ φοβῆται τὴν ζωὴν μὲ τὰς περιπετείας τῆς καὶ θὰ δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ τέρμα τῆς ζωῆς μὲ ἱκανοποίησιν.

Πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν πληροφορίαν μὲ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν ἐνήλικον ζωὴν, ὅτ ἀνήκει ὄχι μόνον εἰς τὴν τάδε ἐποχὴν ἢ τὴν τάδε κοινωνίαν ἀλλ' ὅτι εἶναι πολίτης τῆς αἰωνιότητος. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὑψιστον τέρμα τῆς ἀγωγῆς.

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΣΥΝΕΡΓΕΙΟΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ*

Εἰς ἓνα πρόσφατον τεύχος τοῦ «Frontier», ὁ δόκτωρ Lambourne ἐπρότεινε ἓνα ἀνανεωμένο ὄρισμὸν τῆς λέξεως «θεραπεία». Αὐτὲς οἱ ἰδέες ἐπιζητοῦν νὰ ἐπεκτείνουν τὴν ἀπλῆ καὶ ἐκ παραδόσεως σχέσιν μεταξὺ ἱατροῦ καὶ ἀσθενοῦς καὶ νὰ δώσουν ἔμφασιν εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ φροντίς διὰ τὸν ἀσθενῆ εἶναι ζήτημα ὁμαδικῆς ἐργασίας πού φαίνεται ὅτι περιλαμβάνει πολλὰ ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ ἱατροῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἀσθενοῦς ἀφ' ἑτέρου. Ἰσχυρίζεται ἐπίσης ὅτι πλήρης θεραπεία ἡμπορεῖ νὰ φανῆ μόνον μέσα εἰς τὴν ὁμάδα, τῆς ὁποίας ὁ ἀσθενὴς ἀποτελεῖ μέλος, καὶ ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῆς μοίρας τοῦ ἀσθενοῦς, ὅσον ἡ ὁμάς δείχνει βαθύτεραν πνευματικὴν ἐνημερότητα, τόσο ἡ θεραπεία εἶναι ἀποτελεσματικὴ.

Ὁ δόκτωρ Lambourne κάμνει μιὰν ἀξιόλογον συνεισφορὰν εἰς τὴν θεολογίαν τῆς θεραπείας, ἀλλὰ δύο γεγονότα παραμένουν ἀσύνδετα· πρῶτον, ὅτι ὁ ἀσθενὴς ἐμπιστεύεται εἰς τὰ χέρια τοῦ ἱατροῦ τὴν ζωὴν του, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ ὁποίου ἡ ὁμάς ἐργάζεται. Δεύτερον, ὁ Κύριος ἐθεράπευσεν ἄτομα καὶ ὄχι ὁμάδες· ἡ ἐπίδρασις τῶν ἔργων ἢ τῶν σημείων τῆς θεραπείας του στοὺς «αὐτόπτας μάρτυρας» ἦτο, ἀναμφιβόλως, μεγίστης σπουδαιότητος ὡς ἀνὰ ἀπόδειξις τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας πρόκειται νὰ εἶναι ἡ συνέχεια τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, τότε πρέπει νὰ δείξῃ τὴν ἰδίαν ἐκδήλωσιν συμπαθείας καὶ ἀγάπης εἰς τὴν ἀτομικὴν ἀνάγκην κατὰ τὴν ἀσθένειαν.

Τὸ ὅτι αὐτὴ ἡ ἐκδήλωσις ἔπρεπε νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ὁμάδος τῆς περὶ τὸν ἀσθενῆ εἶναι ἀναμφισβήτητα ἀληθές, ἀλλὰ πρέπει ἐπίσης νὰ θυμηθοῦμε, ὅτι στὴν καρδιὰ τοῦ Εὐαγγελίου εὐρίσκεται τὸ στοργικὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ ἄτομα. Μεγάλῃ ἔμφασιν εἰς τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀντιδράσεως τοῦ συνόλου εἰς τὴν θεραπείαν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀντιχριστιανικὴν ἰδέαν ὅτι τὸ καλὸ τοῦ συνόλου εἶναι πάντα σπουδαιότερον ἀπὸ τὸ καλὸ τοῦ ἀτόμου. Τὸ ἄτομο μπορεῖ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ θυσιάσῃ διὰ τὸ καλὸ τοῦ συνόλου, ἀλλὰ ἡ χριστιανικὴ κοινωνία δὲν ἡμπορεῖ ποτὲ νὰ πάρῃ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν δι' αὐτό. Ὁ σκοπὸς τῆς θεραπείας πρέπει νὰ εἶναι ἀποκατάστασις τῆς ὑγείας τοῦ ἀσθενοῦς καὶ δὲν πρέπει νὰ κρύβῃ τις ἀποτυχίες του νὰ ἀπολυτρωθῇ ἀπὸ τὴν φυσικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνικανότητα καὶ ἀπὸ πρόωρον θάνατον, πίσω ἀπὸ τὸ πνευματικὸ καλὸ πού ἐγίνε στους συντρόφους τοῦ ἀσθενοῦς. Ἀπὸ τις ἀποτυχίες μας ὁ Θεὸς θὰ φέρῃ πάντοτε κάποιον καλὸν, πλην ὅμως αὐτὲς δὲν παύουν νὰ εἶναι ἀποτυχίες τις ὁποῖες συνεχῶς πρέπει νὰ ἀγωνιζώμεθα νὰ υπερπηδήσωμε, ἔτσι ὥστε τὸ κακό, πού φαίνεται στὴν ἀταξία τῆς φυσικῆς καὶ πνευματικῆς ἀσθενείας, νὰ μπορῇ νὰ νικηθῇ καὶ ὁ Θεὸς νὰ δοξασθῇ.

Δεδομένου ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους ὄχι τελείους, δὲν περιμένει νὰ κάμουν ἀκριβῶς αὐτὲς τις θεραπείες τις ὁποῖες ὁ Κύριος ἔκαμε εἰς τὴν ἐπίγειον ζωὴν του. Ἐν τούτοις, διὰ τῆς ὁμαδικῆς ἐργασίας ἡμποροῦν νὰ ἐκτελέσουν τὴν ἀποστολὴν των τόσο εἰς τὸ νὰ θεραπεύουν, ὅσο καὶ εἰς τὸ νὰ κηρύσσουν. Κάθε ἄνθρωπος, γνωρίζων τις ἀνάγκες τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων του, εἶναι ἐνήμερος ὅτι αὐταὶ δὲν ἡμποροῦν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἀπὸ ἓνα μόνον πρόσωπο· ἐντεῦθεν, ἡ ἀνάγκη διὰ ὁμαδικὴν ἐργασία, ἡ ὁποία ἀναγνωρίζεται ἤδη καὶ στὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμη. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀπαιτεῖται,

(*) Τὸ ἀκόλουθον ἄρθρον ἀποκτὰ μεγαλυτέραν σημασίαν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐκθέσεως «Συνεργασία κλήρου καὶ ἱατρῶν» μετὰ ἓνα πρόλογον ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Canterbury. Αὐτὴ ἡ ἐκθεσις συνιστᾷ τὴν ἴδρυσιν ἑνὸς Ἰνστιτούτου θρησκείας καὶ ἱατρικῆς τὸ ὁποῖον θὰ ἡμπορούσε μεταξὺ ἄλλων πραγμάτων, νὰ ὑποβοηθήσῃ τὸ εἶδος τοῦ πειράματος τὸ ὁποῖον ἐδῶ περιγράφεται.

λοιπον, είναι τὸ ὅτι οἱ χριστιανοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναλογίζωνται ὅτι ἀνήκουν εἰς μιὰν ομάδα ἢ ὅποια εἶναι κάτι περισσό-
τερον ἀπὸ μιὰ ἐπιστημονικὴ ὁμάς καὶ ὅτι, ἔνεκα τούτου, ἡ ὁμάς ἔχει ἀνάγκη νὰ συμπεριλάβῃ ἕνα ἱερέα ἢ λειτουργὸν εἰς ὅλα τὰ στάδια τῶν ἐνεργειῶν τῆς.

Κάθε ὁμάς πρέπει νὰ ἔχη τὸν ἀρχηγό τῆς, καὶ εἰς τὴν ομάδα θεραπείας ὁ ἱατρός εἶναι, καὶ πρέπει νὰ εἶναι, ὁ ἀρχηγός. Αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον ἀπλῶς ἱατρικὴ ἐπιστημονικὴ συντηρητικότης, εἶναι κάτι ἀναπόφευκτον. Πρῶτον, διότι ὅπως ἔχει ἀναφερθῆ ἀνωτέρω, ὅταν κάποιος ἀσθενῇ, ἐμπιστεύεται τὴν ζωὴν τοῦ στὰ χέρια τοῦ ἱατροῦ καὶ ὁ ἱατρός δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποποιηθῇ αὐτὴν τὴν εὐθύνην. Δεύτερον, διότι ὁ ἱατρός ἔχει εὐθύνην διὰ τὴν θεραπείαν ὄλων τῶν ἀσθενῶν του, ἀνεξαρτήτως τῆς πίστεως ἢ τῶν πεποιθήσεων των. Τρίτον, ἔνεκα τοῦ ἐπαγγελματισμοῦ περὶ τοῦ ὁποίου ὁ W. G. Symons ὀμιλεῖ εἰς τὸ ἴδιο τεῦχος τοῦ «Frontier» ὅπως καὶ ὁ δόκτωρ Lambourne. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἴδιο ἀληθές τόσοσιν στὴν ἱατρικὴ ὅσον καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ διακονία καὶ εἰς τὴν θεολογίαν. Κανεὶς ἐρασιτέχνης δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ ἰδῇ καὶ νὰ ἐκτιμῆσῃ ἀκριβῶς τις ἀνάγκες ἐνὸς ἀσθενοῦς, εἰς ὅλην τὴν ἔκτασίν των, καλύτερα ἀπὸ τὸν πρὸς τοῦτο ἐξησχημένον καὶ ἐκπαιδευθέντα ἱατρὸν.

Ὅταν, συνεπῶς, λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐργασίαν τοῦ κληρικοῦ καὶ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ λειτουργήματος, πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν μὲ τὸν ἄνθρωπον τοῦ ὁποίου ἡ ἐργασία εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του εἶναι νὰ καταλαβαίνῃ καὶ νὰ θεραπεύῃ τοὺς ἀσθενεῖς. Δὲν πρέπει μόνον νὰ θεωρῇ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀρχηγὸν τῆς ὁμάδος· πρέπει νὰ μάθῃ νὰ εἶναι ἀρχηγός, νὰ γνωρίζῃ τὴν σύνθεσιν τῆς ὁμάδος του καὶ νὰ γνωρίζῃ τὸ πλῆρες περιεχόμενον τῶν προβλημάτων μὲ τὰ ὅποια θὰ ἀπασχοληθῇ.

Μόνον 25 % τῶν φοιτητῶν τῆς ἱατρικῆς ἔχουν ἕνα παλαιὸν σύνδεσμον μὲ τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐξ αὐτῶν ἕνας ἀκόμη μικρότερος ἀρι-

θμὸς ἔχει πραγματικὴν ἰδέαν τῆς ἀξίας τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν. Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θὰ γίνουν οἱ πελάται των, ἴσως μόνον 10 - 15 % θὰ ἔχουν ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅμως ἡ Inter-Church Committee on the Ministry of Healing, Newcastle upon Tyne ἀρχίζει πρῶτα μὲ διαλέξεις εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς ἱατρικῆς διὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν σπουδαιότητα τῆς θρησκείας καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἱερέως διὰ τὴν φροντίδα τοῦ ἀσθενοῦς. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλπίζεται νὰ δοθῇ εἰς τὸν νέον χριστιανὸν ἱατρὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρακτικῆς του ἐξασκήσεως μία ἔννοια τοῦ καθήκοντός του, καὶ εἰς τὸν ὑλιστὴ συνάδελφόν του ἡ ἰδέα τοῦ κυρίου ρόλου τοῦ κληρικοῦ. Οἱ ἐκκλησίες ἠμποροῦν, ἐὰν θέλουν, νὰ βοηθήσουν πάρα πολὺ μὲ τὸν πρῶτον ἐκ τῶν σκοπῶν, ἀναλαμβάνουσαι εἰδικὴ φροντίδα ἐκείνων ἐκ τῶν νεαρωτέρων μελῶν των τὰ ὅποια ἀκολουθοῦν τὸ ἱατρικὸ ἐπάγγελμα, ἀντὶ νὰ τὰ ἀφήνουν νὰ βροῦν μόνον τὸν δρόμον τους σ' ἕνα συνδυασμὸ τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἔχει διαπιστώσει τὴν ἰδίαν ἀνάγκη στὸ ἐπάγγελμα τῶν νοσοκόμων καὶ διοργανώνει παρομοίαν σειράν διαλέξεων μὲ συζητήσεις γιὰ νοσοκόμες. Βοηθοὶ ἱατρῶν, κοινωνικοὶ λειτουργοὶ καὶ ὅλοι ὅσοι ἀποτελοῦν τὴν ὁμάδα θεραπείας, πρέπει ἐπίσης νὰ προετοιμαστοῦν δι' αὐτό, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐργασίας τοποθετεῖται εἰς τὸ μέλλον.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πλέον δύσκολα καθήκοντα τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ἡ προετοιμασία τῶν κληρικῶν νὰ λάβουν τὴν θέσιν των εἰς τὴν ομάδα θεραπείας. Αὐτοὶ οἱ νέοι ἄνδρες εἶναι ἱατρικῶς ἄσχετοι καὶ συνήθως ἀγνοοῦν ἐντελῶς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀσθενείας τόσοσιν ὡς πρὸς τοὺς ἱατρικοὺς ὅσον καὶ ὡς πρὸς τοὺς ψυχολογικοὺς ὅρους. Εἶναι λοιπὸν ἀκατάλληλοι νὰ ἀναμιχθοῦν εἰς τὴν φροντίδα καὶ θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς πλὴν ἐνὸς ἐντελῶς ἐπουσιώδους τρόπου. Παραδείγματα θεραπείας διὰ τῆς χάριτος θρησκευτικῶν

μόνον μέσων υπάρχουν. Ἐν τούτοις ἡ σπανιότης αὐτῶν τῶν θεραπειῶν, σχετικὰ μὲ τὸν ὄγκον τῶν ἀσθενειῶν καὶ τραυματισμῶν, ὑπονοεῖ ὅτι δὲν εἶναι πρόθεσις τοῦ Θεοῦ, εἰς τὶς περισσότερες περιπτώσεις νὰ ἀσχοληθῆ μὲ αὐτὴ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ μία πλήρης θεραπεία διὰ θρησκευτικῶν μέσων μόνον, εἶναι ὡς νὰ προσπαθῆ κανεὶς νὰ ἐπιλύσῃ προβλήματα ἱεραποστολῆς καὶ κηρύττουσας μόνον διὰ προσευχῆς καὶ νὰ περιμένῃ νὰ δημιουργηθοῦν ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς λογοτεχνικὰ βιβλία καὶ κτίρια χωρὶς τὴν βοήθειαν μεταφραστῶν καὶ τυπογράφων ἢ ἀρχιτεκτόνων καὶ κτιστῶν.

Κολλέγια θεολογίας εἶναι συντηρητικὰ εἰς τὴν στάσιν των ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν καθεὶ νέας ιδέας. Ἡ ἐξάσκησης ἱερέων γενικὰ ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ιδεώδης καὶ εἴμεθα εὐτυχεῖς ὅταν μᾶς ἐζητήθῃ νὰ ὀργανώσωμεν μίαν σειρὰν ἀπὸ 4 διαλέξεις εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τοῦ Durham. Αὐτὴ εἶναι μία ἀρχή.

Ἄν καὶ τὸ μέλλον τῆς θεραπείας εἶναι ζωτικῆς σημασίας, τὸ παρὸν δὲν πρέπει νὰ παραμεληθῆ καὶ ὁ Σύνδεσμος ἔχει χωρισθῆ εἰς καταλλήλους γεωγραφικὰς ομάδας ὥστε νὰ συντελέσουν εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν δύο ἐπαγγελματῶν εἰς περιοχὰς ὅπου ἐργάζονται, καὶ νὰ δυνηθοῦν νὰ γνωρίσουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ νὰ μάθουν οἱ μὲν τὶς ἀπόψεις καὶ ἀρχὰς τῶν δέ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὄχι μόνον οἱ ἱατροὶ καὶ οἱ κληρικοί ἔχουν ἀρχίσει νὰ μαθαίνουν πῶς μποροῦν νὰ ἐμπιστευθῶνται καὶ νὰ βοηθοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον στὴν φροντίδα διὰ τὸν ἀσθενῆ, ἀλλὰ πολλὰ πεδία θεραπευτικῆς ἐνεργείας ἤλθαν εἰς φῶς, εἰς τὰ ὅποια ὀλόκληρος ἡ χριστιανικὴ κοινωνία ἠμπορεῖ νὰ συνεργασθῆ, π.χ. διὰ τὴν φροντίδα τῶν ἀσθενῶν οἱ ὅποιοι ἔχουν βγῆ ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο, διὰ τὴν φροντίδα τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τοῦ ἀνευ οἰκογενείας ἡλικιωμένου, τῶν ὁποίων οἱ ἀδυναμίες, ἂν δὲν εἶναι τόσο θεαματικῆς, εἶναι ὅμως πραγματικῆς.

Ἄλλες αὐτὲς οἱ ἐπαφῆς μὲ τοὺς φοι-

τητὰς τῆς ἱατρικῆς καὶ νοσοκόμους, τοὺς μέλλοντας θεολόγους καὶ ἱατροὺς καὶ κληρικούς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας των, εἶναι, πιστεῦει ἡ Ἐπιτροπὴ, ἐκεῖνο ποὺ πρέπει, ἂν καὶ εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ στάδιο τῆς δοκιμῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ βασικὴ ἐργασία ἀπὸ τὴν ὁποίαν μιὰ πραγματικὴ ἱερατικὴ θεραπεία ἠμπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῆ. Ἡ ἄμεσος φυσικὴ θεραπεία τὴν ὁποίαν συνήθως ἐπιθυμοῦμεν δὲν θὰ ἔλθῃ ὡς ἀποτέλεσμα, διότι δὲν εἴμεθα τέλειοι ἄνθρωποι καὶ δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ ἀνακαλύψωμεν ὅτι ὁ Θεὸς διαθέτει διὰ τὴν θεραπείαν μας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Newcastle ἔχει ὑπ' ὄψιν τῆς τὴν ἴδρυσιν ἐνὸς Χριστιανικοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν ὅπου ἱερατικὴ καὶ θρησκευτικὴ φροντίς μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐντατικῶς μαζὶ καὶ ὅπου διὰ προσεκτικοῦ προγραμματισμοῦ καὶ μακροχρονίας παρακολουθήσεως, ἠμποροῦμε νὰ μάθωμε κάτι ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς πνευματικῆς θεραπείας. Προσπάθειαι καταβάλλονται διὰ τὴν σύστασιν ὑπὸ τῆς National Health Service, ἐὰν εἶναι δυνατὸν, ἐνὸς Medium Stay Continuation Hospital Unit 25 κλινῶν, μὲ ἕνα μόνιμο ἱερέα καὶ ἕνα ἐξωτερικὸν ἱατρικὸν διευθυντή, θεράποντας εἰδικούς καὶ λειτουργούς καὶ τὸ κατάλληλον βοηθητικὸν καὶ ὑπηρετικὸν προσωπικόν. Ἐλπίζεται ὅτι αὐτὸ τὸ Unit θὰ ἐργασθῆ, ἐν συνδυασμῶ πρὸς ἕνα ὑπάρχον γενικὸ νοσοκομεῖο. Ἀσθενεῖς θὰ προσεκαλοῦντο νὰ μεταφερθοῦν εἰς αὐτὸ εἰς ἕνα στάδιο μετὰ τὴν ἐγχείρησιν ἢ λίγο μετὰ τὸ πέρας τῆς ἱατρικῆς θεραπείας: θὰ ἦσαν τότε ὑπὸ τὴν καθημερινὴν φροντίδα τοῦ μονίμου κληρικοῦ καὶ τοῦ διευθυντοῦ ἱατροῦ, μὲ πρόσθετον φροντίδα ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των θεράποντας ἢ ἱερεῖς τοῦ δόγματός των. Ἀναμένεται ὅτι τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἔχουν εὐρεῖαν ἀπήχησιν εἰς τὴν θεραπεία, καὶ μίαν αὐξήσιν εἰς τὴν προσωπικὴ ὀριμότητα τῶν ἀσθενῶν, ἀλλ' αὐτὸ δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν χωρὶς τὴν συνεργασία τῆς τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀσθενοῦς.

Hugh R. Arthur

ΦΛΣ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

(Εισήγησις γενομένη εἰς τὸν Κύκλον
φυλακῶν τῆς Χ.Ε.Ε.).

Οἱ φυλακῆς δὲν εἶναι μόνον ὁ τόπος τῶν ἐγκληματιῶν καὶ τῶν πολὺ ἀμαρτωλῶν. Ἐὰν κάνουμε μιὰ ἐπίσκεψι εἰς τὶς φυλακῆς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, θὰ συναντήσωμε ἐκεῖ μέσα καὶ πολλοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους. Στὴν πρὸ Χριστοῦ ἱστορίαν εὐρίσκομε μέσα στὶς φυλακῆς τοὺς δύο κορυφαίους δικαίους τοῦ Ἑβραϊκοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνος: τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸν Σωκράτη. Ἡ ἀγνόησις τοῦ πρώτου καὶ ἡ αὐτοθυσία τοῦ δευτέρου διαλάμπουν μέσα στοὺς σκοτεινοὺς αὐτοὺς τόπους.

Τὸ πέρασμα κατόπιν ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην γίνεται μέσα εἰς μιὰν φυλακὴν. Ἐκεῖ δίδει τὴν τελευταίαν του μαρτυρίαν ὁ Πρόδρομος. Ὁ ἀποκεφαλισμὸς τοῦ δεσμίου Βαπτιστοῦ ἀνοίγει τὸν δρόμον τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἄλλὰ καὶ τοὺς δύο κορυφαίους ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, τὸν Πέτρον καὶ τὸν Παῦλον, τοὺς ἐγνώρισαν καλὰ οἱ φυλακῆς. Μεγάλαια γεγονότα καὶ σημαντικώτατα τῆς ζωῆς των εἶναι συνδεδεμένα μὲ τοὺς τόπους αὐτούς. Τὰ ἀπαίσια αὐτὰ μπουντρούμια γνωρίζουν κάτι τὸ πρωτοφανὲς μὲ τὸ πέρασμα τῶν δύο αὐτῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ. Ὑμνοὶ καὶ δοξολογίαι ἀντηχοῦν ἐκεῖ. Εἰδικῶς ὁ Παῦλος δὲν ἐπέρασε μόνον ἀπὸ τὶς φυλακῆς τῶν Φιλιππῶν. Ἐκανε καὶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ εἰς τὴν Ρώμην. Τέσσαρες ἀπὸ τὶς ὡραιότερες καὶ βαθύτερες ἐπιστολῆς του εἶναι «ἐπιστολῆς τῆς αἰχμαλωσίας» δηλαδὴ τῆς φυλακῆς. Ἐκεῖ μέσα ἐπέρασε ὁ ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα διαστήματα τῆς ζωῆς του. Ἐκεῖ ἐνεβάθυνε καὶ ξανάεζησε σὰν καινούργιον τὸν Χριστιανισμὸν του κα-

τὰ τὸν Holzner. Καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε ὅτι ἡ περίοδος τῆς φυλακίσεως τοῦ Παύλου ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα κομμάτια τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας.

★

Ὁ Παῦλος ἔχει πολλοὺς διαδόχους ἐν φυλακαῖς. Ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας μυριάδες εἶναι οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ποὺ φυλακίζονται. Τὰ ἐκλεκτότερα ἄνθη τῆς Χριστιανοσύνης γεμίζουν τὰ κρατητήρια τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ ὠραιότερες σκηνῆς ἡρωϊσμοῦ, ἐγκαρτερήσεως καὶ αὐτοθυσίας γράφονται ἐκεῖ. Ὁ Σατωβριάνδος εἰς τὸ ἔργον του «Οἱ μάρτυρες» περιγράφει τὸν θαυμασμὸν τῶν εἰδωλολατρῶν στὸ ἀντίκρουσμα τῆς τελευταίας νύκτας καὶ τῆς τελευταίας «ἀγάπης» τῶν κρατουμένων χριστιανῶν: Ποῖα συνέλευσις Κατῶνων εἶναι αὐτῆ, ποὺ συζητοῦν γαλήνια γιὰ τὸν θάνατον τὴν παραμονὴν τῆς θυσίας των;

Μὲ τὸ τέλος τῶν διωγμῶν δὲν τελειώνουν καὶ οἱ χριστιανοὶ φυλακισμένοι. Καὶ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν οἱ φυλακῆς γίνονται ἐνίοτε τόποι τῶν ἀγίων. Κορυφαῖοι θεολόγοι καὶ ἀγωνισταὶ τῆς πίστεως, περνοῦν σημαντικὰ διαστήματα τῆς ζωῆς των μέσα στὶς φυλακῆς, ὅπως ὁ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς τὸν Ζ' αἰῶνα καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης τὸν Θ', ὁ πρῶτος στὸν ἀγῶνα του κατὰ τοῦ μονοθελητισμοῦ καὶ ὁ δεῦτερος κατὰ τῆς εἰκονομαχίας. Καὶ στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας οἱ φυλακῆς φιλοξενοῦν ἀρκετοὺς ἁγίους καὶ νεομάρτυρας. Ἰδιαιτέρα κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ 21 οἱ φυλακῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι γεμάτες ἀπὸ τοὺς πιδὲ ἐκλεκτοὺς ἀρχιερεῖς τῆς ἐλληνικῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἄλλα καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος τὰ δεσμοτήρια δὲν παύουν νὰ φιλοξενοῦν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς πνευματικοὺς ἀνακαινιστάς. Ἔτσι π.χ. στὶς φυλακὲς τοῦ Ρίου ἀποθήσκει ὁ μέγας πρωτοπόρος τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος Κοσμάς Φλαμιᾶτος. Καὶ στὶς ἡμέρες μας ἀκόμη οἱ φυλακὲς δὲν παύουν νὰ διηγούνται τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. Τόσον τὰ γερμανικὰ κρατητήρια, ὅσον καὶ τῆς Κύπρου, μεταβάλλονται συχνὰ σὲ τόπους ἀγιασμοῦ, δοξολογίας καὶ ἱεραποστολῆς.

Ἄλλα αὐτὰ μᾶς δείχνουν ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ Ντοστογιέφσκυ, ὁ ὁποῖος εὗρε τὸν Χριστὸν μέσα στὰ κάτεργα τῆς Σιβηρίας, δὲν εἶναι μία παράξενη ἐξαίρεσις. Αὐτὸ πού μᾶς διηγεῖται ὁ Ἰδιος στὸ «Ἐγκλημα καὶ τιμωρία», ὅτι ὁ νεαρὸς φυλακισμένος Ρασκόλνικωφ διαβάζει τὸ ἀναστάσιμο εὐαγγέλιο μαζὶ μὲ μιὰν ἄλλη ἀμαρτωλὴ ψυχὴ, εἶναι κάτι πού τὸ ἔχει γνωρίσει πολλὰς φορὰς ἢ ἱστορία. Πολλὰ σπουδαῖα βιώματα ἐκπορεύθησαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ τὰ δεσμοτήρια. Ἐὰν πολλοὶ ἅγιοι πέρασαν ἀπὸ τὶς φυλακὲς καὶ ἄλλοι βρῆκαν τὸν Θεὸ μέσα εἰς αὐτὰς, ἔχουμε ὅμως καὶ μιὰν ἄλλη κατηγορίαν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐργάσθησαν μὲ θεϊκὸν ζῆλον διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν τόπων αὐτῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μεγάλης αὐτῆς χωρείας εἶναι ἡ περίφημη Ἀγγλὶς τοῦ περασμένου αἰῶνος Ἐλισάβετ Φράυ, ἡ ὁποία ἀνεδείχθη πραγματικὰ ἱεραπόστολος τῶν φυλακῶν. Μὲ τὸν πύρινο ζῆλο τῆς ἴδρυσε σχολεῖα γιὰ τοὺς κρατούμενους, ὠργάνωσε κύκλους μελέτης ἀγιογραφικῆς καὶ ἐφρόντισε ἀκούραστα γιὰ τοὺς ἀποφυλακιστέμενους καὶ διὰ τὴν ποικίλη ἀποκατάστασί τους. Οἱ φυλακὲς τοῦ Newgate τοῦ Λονδίνου εἶναι ἕνας σταθμὸς πρώτου μεγέθους στὴν χριστιανικὴ ἱεραποστολὴ. Ἀνοίγει μιὰ νέα ἐποχὴ. Διὰ τὴν ἡ Φράυ ἐπίστευσε σὲ μιὰ παραγνωρισμένη φρασούλα τοῦ Εὐαγγελίου.

★

Μετὰ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ ἀναδρο-

μὴ μποροῦμε νὰ ἔλθωμε στὸ κλασικὸ ἐκεῖνο ἐδάφιο τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου πού ὁμιλεῖ γιὰ τὶς φυλακὲς. Ἐν φυλακῇ ἡμην καὶ ἤλθετε εἰς πρός με» (Ματθ. κε' 36), λέγει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν δευτέραν του παρουσίαν. Ἔτσι, ὄχι μόνον ἅγιους συναντᾶμε μέσα στὶς φυλακὲς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν. Τί συμβαίνει; Εἶναι ἀπλῶς σχῆμα λόγου; Δύο λόγια ἐν προκειμένῳ μᾶς βοηθοῦν νὰ προσεγγίσωμε τὸ παράδοξο αὐτὸ ρητόν. Τὸ ἓνα σχόλιον εἶναι μία εἰκὼν, μία Βυζαντινὴ τοιχογραφία τοῦ Ἁγίου ὄρους, ἡ ὁποία παρουσιάζει τὶς ἑξὶ αὐτὰς σκηνάς, πού ἀναφέρει ὁ Κύριος στὸ κε' κεφάλαιον τοῦ κατὰ Ματθαῖον. Εἶναι χαρακτηριστικώτατον ὅτι ὁ ἀγιογράφος παριστάνει τὸν ἴδιον τὸν Θεάνθρωπον μὲ τὸν θεϊκὸν του φωτιστόφρονον, ἀλυσσοδεμένον πίσω ἀπὸ τὰ κάγκελα τοῦ δεσμοτηρίου. Ὁ πραγματισμὸς τῆς εἰκόνος εἶναι συγκλονιστικὸς. Ὁ ζωγράφος πιστεύει πραγματικὰ στὸ «ἐν φυλακῇ ἡμην καὶ ἤλθετε εἰς πρός με». Τὸ πιστεύει χωρὶς ἀμφιβολίας καὶ γι' αὐτὸ τὸ εἰκονίζει. Τὸ αἰσθάνεται ὡς μιὰ πραγματικότητα.

Τὸ ἄλλο σχόλιον εἶναι ἀπὸ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου. Πρόσεξε, λέγει, μέσα στὴν φυλακὴ δὲν θὰ εὕρῃς ἓνα ἐχθρόν, οὔτε ἀπλῶς ἓνα φίλον, οὔτε ἀπλῶς ἓνα εὐεργέτην ἢ δεσπότην, ἀλλὰ Ἐμένα, ὁ ὁποῖος εἶμαι καὶ φίλος καὶ εὐεργέτης καὶ δεσπότης καὶ κάτι πάρα πάνω.

Ἄλλα αὐτὰ μᾶς βοηθοῦν νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἐδῶ δὲν ἔχομεν ἀπλῶς μιὰν εἰκόνα ἢ ἔστω ἓνα ἠθικὸν παράγγελμα. Πίσω ἀπὸ κάθε παράγγελμα τῆς ἀγίας Γραφῆς κρύβεται μιὰ ἀλήθεια. Καὶ εἰς τὸ προκειμένον ἐδάφιον πίσω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ φυλακισμένου Χριστοῦ καὶ ἀπὸ τὸ σχετικὸν παράγγελμα εὐρίσκεται τὸ χριστολογικὸν καὶ τὸ ἀνθρωπολογικὸν δόγμα. Μόνον ἐὰν πιστεύσωμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινε πραγματικὸς ἄνθρωπος ὡς ἐμᾶς, μόνον τότε μποροῦμε νὰ αἰσθανθοῦμε βαθύτατον σεβασμὸν στὸν κάθε ἄνθρωπον, καὶ στὸν

ξεπεσμένον και στον φυλακισμένον. Μόνον εάν παραδεχθούμε στα σοβαρά τὸ βασικὸν δόγμα τῆς ἐνσαρκώσεώς Του, ἡμποροῦμε νὰ βγάλουμε και τις σπουδαῖες του συνέπειες. Μόνον εάν αἰσθανθούμε ὅτι ὁ Κύριος ἔγινε ἀδελφός μας, ἡμποροῦμε νὰ ἰδοῦμε και τὸν ἀμαρτωλὸν σὰν ἀδελφόν του. Ὁ ἐνανθρωπίσας Θεὸς ἔγινε ὅπως ἡμεῖς, διὰ νὰ γίνουμε και ἡμεῖς ὅμως ἐκεῖνος. Αὐτὸ εἶναι τὸ κλασικὸν μοτίβο τῆς θεολογίας τῶν Πατέρων. Μέσα εἰς τὴν περίφημον διδασκαλίαν περὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ (ὁ Χριστὸς κεφαλὴ και ἡμεῖς μέ-

λη του) εὐρίσκουν τὴν λύσιν των τὰ μεγαλύτερα κοινωνικὰ προβλήματα. Διὰ τοῦτο και εἰς τὸ Ματθ. κε' δὲν ἔχομεν μίαν εὐκόλον ἠθικολογικὴν συνταγὴν, ἀλλὰ μίαν βασικὴν ὑποχρέωσιν, ἡ ὁποία ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴν ἀπεριόριστον ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐξαγορασθέντος με Αἷμα Χριστοῦ. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ἓνα ἀπλοῦν συνταγολόγιον. Εἶναι μία νέα ριζικὴ θεώρησις τῶν πραγμάτων, εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς ὁ ὁποῖος μᾶς κάμνει νὰ βλέπωμεν «τὰ πάντα καινὰ». Καὶ μέσα στις φυλακὰς ρίπτει νέον φῶς.

ΠΕΡΣΑ, ΑΥΤΗ Η ΑΓΝΩΣΤΗ ΑΓΙΑ

Μὴν πείς πῶς δὲν ὑπάρχουν ἅγιοι στὴν ἐποχὴ μας.
Γνωρίζω μίαν ἀγία' κάποια ἀγία Πέρσα.
Ποιὸς ἔχει ἀκουσά τ' ὄνομα τοῦτο, Πέρσα;
Τῶν ἐλαχίστων ἐλαχίστη, ἀγνωστὴ ναί, κανεὶς δὲν τὴ γνωρίζει.
Δὲν μνημονεύεται ἀπὸ κανέναν, πουθενά.
Μιά ταπεινὴ παραδουλεύτρα εἶναι ἡ Πέρσα,
ποῦ ἔλυσε και ὄλο φθίνει σὲ μιά σκάφη.
Πενήντα τόσα χρόνια φθίνει σὲ μιά σκάφη·
κι' εἶναι τὰ χέρια της σὰν κούρβουλα·
δυὸ μαῦρα, κεῖ, γεμάτα ρόζους χέρια ξερά.
Πενήντα τόσα χρόνια σὲ μιά σκάφη, πλύστρα.
Πενήντα τόσα χρόνια σ' ἓναν στίβο ἀθλημάτων:
παθημάτων... θυσιῶν... βασάνων... μαρτυριῶν...
"Ἄν δὲ σκαφεῖ ἡ καρδιά σου, λέει ἡ Πέρσα, πέτρα μένει.
"Ἄν ἡ καρδιά δὲν ζυμωθεῖ στὸν πόνο,
ἂν στὴ φωτιά τοῦ κόσμου τούτου δὲν ψηθεῖ ἄρτος δὲν γίνεται.
Και πῶς λοιπὸν στὴν πείνα τοῦ πλησίον
μιά μπουκιά
καρδιά
θὰ δώσεις;
Κι' ἂν στάλα-στάλα αἷμα, ὁ ἰδρῶς τῆς ἀγωνίας σου,
στὸ μέτωπό σου δὲ φανεῖ, κρασί δὲ γίνεται.
Και πῶς λοιπὸν τὲς φορτωμένες με πληγὲς ψυχὲς
θὰ σκύψεις νὰ τις μπαλσαμώσεις;
Μὴν πείς πῶς δὲν ὑπάρχουν ἅγιοι στὴν ἐποχὴ μας.
Γνωρίζω μίαν ἀγία,
τὴν ἀγία Πέρσα.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΗΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΣΟΣ ΛΑΤΡΕΙΑ

Ἡ Διεθνὴς ἔκθεση βυζαντινῆς τέχνης, πού ὀργανώθηκε ἀπὸ τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης στὸ Ζάμπειο μέγαρο Ἀθηνῶν, εἶναι μιὰ ἐκδήλωσις πού τιμᾷ τὴν Ὁρθόδοξο Ἑλλάδα καὶ τὴ φέρνει τόσο ὡς παρελθόν ὅσο καὶ ὡς παρόν, στὸ προσκίnio τοῦ παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος.

Τὸ σημαντικό αὐτὸ γεγονός δίνει ἀφορμὴ γιὰ μερικὲς σκέψεις γύρω ἀπὸ τοὺς πολυτίμους καλλιτεχνικοὺς καὶ πνευματικούς θησαυροὺς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας καὶ ἰδιαίτερα τῆς βυζαντινῆς εἰκονογραφίας τῆς.

Ἐνας μεγάλος θαυμασμός ὑπάρχει σήμερα στὴν Δύση γιὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα γιὰ τὴν λατρεία τῆς.

Ὁ θαυμασμός αὐτὸς φαίνεται ἀπὸ συνηγεῖς ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις λειτουργικῶν καὶ ὕμνολογικῶν μας κειμένων πού γίνονται σὲ εὐρωπαϊκὲς γλώσσες ἀπὸ σοβαρὰς ἐκδοτικὲς κινήσεις καὶ προσωπικότητες, ὅπως π.χ. εἶναι οἱ γαλλικὲς ἐκδόσεις τῆς Μονῆς Chevetogne στὸ Βέλγιο, ἡ γερμανικὴ τοῦ Kilian Kirdihoff, ἡ ἀθολογία λειτουργικῶν μας κειμένων ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, Τριῶδιον, Πεντηκοστάριον καὶ Παρακλητικὴ τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ Ἰουλίου Τυτσιακ, αἱ ἐκδόσεις τῶν Presses Universitaires τῆς Γαλλίας «Byzance et le Christianisme» καὶ «L'essai du Christianisme oriental» τοῦ ὕφηγο τοῦ Olivier Clément ἡ ἐνδιαφέρουσα ἐκδοσις τῆς Συλλογῆς Maitres Spirituels «St Crégoire Palamas et la mustigue orthodoxe» τοῦ Jean Méyendorff, τὸ βιβλίον τῆς σειρᾶς Pelican «The orthodox Church» τοῦ Timothy Ware καὶ ἄλλες πολλὲς ἐκδόσεις.

Ἐξηγεῖται δὲ αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ λατρεία τῆς Δύσεως ἔχει χάσει πολὺ ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο κάλλος καὶ τὴν ἀνώτερη πνοή, τὰ ὅποια συγκέντρωνε ἡ ἀρχαία χριστιανικὴ λατρεία. Ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ὀρθόδοξος λατρεία, στὶς κύριες τοῦλάχιστον γραμμὲς τῆς διατήρησε τὴν παλὰ παράδοσι καὶ ὁμορφίαν τῆς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ βυζαντινὴ τέχνη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ εἰδικώτερα ἡ εἰκονογραφία τῆς ἔχει γίνεαι καὶ αὐτὴ γνωστὴ στὴ Δύσι χάρις στοὺς διασημοὺς βυζαντινολόγους Μιλλέ, Ντήλ, Ντέλγκερ, Ράνσιμαν, Γραμπάρ, Ράις καὶ ἄλλους.

Σήμερα Πανεπιστημιακὰ ἰδρύματα καὶ

ἰνστιτοῦτα διεθνούς κύρους, ὅπως τὸ ἰνστιτοῦτο τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν τοῦ Ντάμπαρτον Ὁουκὲ στὴν Οὐάσικτον, τὰ ὀρθόδοξα Ρωσικὰ Ἰνστιτοῦτα τοῦ Ἁγίου Σεργίου στὸ Παρίσι, Ἁγίου Βλαδιμήρου στὴν Νέα Ὑόρκη καὶ τὸ ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν σπουδῶν στὴν Βενετία, τὸ καθολικὸ Μοναστήρι τῆς Μαρία Λάαχ στὴν Βόννη καὶ τῶν Βενεδεκτινῶν στὸ Chevetogne τοῦ Βελγίου ἀσχολοῦνται μὲ τὴν μελέτη τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ εἰδικώτερα τῆς λατρείας καὶ τῆς ἀγιογραφίας τῆς.

Ἀκόμα ἐκδίδονται καὶ εἰδικὰ περιοδικὰ πού ἐκθέτουν συνεχῶς καὶ συστηματικῶς τὴν ὀρθόδοξο σκέψη καὶ ζωὴ, καθὼς καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τέχνη τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι γνωστὰ ὅπως τὸ *Irenikon* πού ἐκδίδεται στὸ Βέλγιο, τὸ *Der Istina* καὶ *Contacts* στὸ Παρίσι, τὸ *Der Christliche Osten* στὴ Γερμανία καὶ ἄλλα. Ἰδιαίτερο ὅμως ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ βιβλίον τοῦ Λεωνίδα Οὐσπένσκη (1) «Δοκίμιο περὶ τῆς θεολογίας τῆς Εἰκόνας εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν» πού κυκλοφόρησε στὸ Παρίσι τὸ 1960.

Στὸ ἔργο του αὐτὸ ὁ Οὐσπένσκη σκοπὸ ἔχει νὰ δώσῃ στὸ κοινὸ τῶν καλλιτεχνῶν ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων μιὰν ἐξήγησιν ὅχι ἀπλῶς αἰσθητικὴν δηλαδὴ καλλιτεχνικὴ ἢ φιλοσοφικὴ, ἀλλὰ θεολογικὴ τῆς Ὁρθοδόξου εἰκονογραφίας.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ γράφτηκε ἐπειδὴ ὁ συγγραφέας του πιστεύει ὅτι στὶς ἡμέρες μας ἡ τέχνη ἔχει γίνεαι γιὰ πολλοὺς συνανθρώπους μας μιὰ ἀναζήτησις τοῦ Ἀπολύτου, μιὰ κραυγὴ καὶ ἰκεσία πρὸς τὸν ἀγνωστο ἢ μᾶλλον τὸν σιωπῶνα «Θεὸ» καὶ ὅτι κατὰ συνέπεια οἱ χριστιανοὶ ἔχουν καθῆκον ἀπὸ ἀγάπῃ πρὸς τοὺς ἀδελφούς τους νὰ κάμουν γνωστὴ τὴν καλλιτεχνικὴ ὁμολογία τῆς πίστεως καὶ τῆς ζωῆς τους, νὰ ἀφήσουν ν' ἀκουσθῇ τὸ «Εὐαγγέλιον» δηλα-

(1) L. OUSPENSKY *Essai sur la Theologie de l'icone dans l'eglise orthodoxe.* Paris 1960

Ὁ Λ. Οὐσπένσκη εἶναι καθηγητὴς τῆς εἰκονογραφίας στὸ Ὁρθόδοξο Ρωσικὸ Ἰνστιτοῦτο στὸ Παρίσι καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς καλῶτερους ἀγιογράφους τῆς ἐποχῆς μας.

δὴ τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα τὸ ὁποῖο ἐπὶ τόσους αἰῶνες κηρύττει ἡ Ἐκκλησία διὰ μέσου τῆς τέχνης τῆς.

Στὴν ὀρθόδοξο Ἐκκλησία ὁλος ὁ ναὸς μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του μορφήν, μὲ τὴν διαρρυθμισήν του, τὴν διακόσμησίν του, τὶς τοιχογραφίες ἢ τὰ μωσαϊκά του εἶναι μέσα στὸ χῶρο, ὅ,τι ἀκριβῶς εἶναι ἡ λειτουργικὴ προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας μέσα στὸν χρόνον. Μιὰ φανέρωσις τῆς θείας δόξης, μιὰ «καταγγελία» τοῦ Εὐαγγελίου, μιὰ πρόγευσις τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

Ἡ βυζαντινὴ λειτουργικὴ τέχνη ἀπὸ τὸν 11ον κυρίως αἰῶνα ἀρχίζει νὰ γίνεται ἀπὸ τοπικὴ καὶ ἐπίκαιρη τέχνη, οἰκουμένη καὶ αἰώνια.

Ὁ ἀπρόσωπος χαρακτήρας τῆς εἰκονογραφίας τῆς δίνει τὴν δυνατότητα νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν μεγάλη ἀποστολήν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, νὰ διδάξῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τὴν Οἰκουμένην μὲ τὸ Εὐαγγέλιον χωρὶς τοπικὸ καὶ χρονικὸ προσδιορισμόν.

Ἡ βυζαντινὴ ἀειγραφία γίνεται ἔτσι ἕνα μεγάλο ἀνοιχτὸ εἰκονογραφημένον Εὐαγγέλιον ποῦ μπορεῖ νὰ διαβάξῃ ὁ ἀπλὸς λαὸς ποῦ δὲν γνωρίζει ἀνάγνωσιν.

Γιὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν ἡ εἰκονογραφία εἶναι μιὰ γλῶσσα ποῦ ἐκφράζει τὰ δόγματα τῆς καὶ τὶς ἐντολὰς τῆς τόσο καλὰ ὅσο καὶ ὁ λόγος. Εἶναι μιὰ θεολογία ποῦ ἐκφράζεται μὲ σχήματα καὶ μὲ χρώματα ποῦ τὰ θέλει τὸ μάτι.

Ἡ εἰκονογραφία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μᾶς λέγει ὁ Οὐσπένσκη, ἔχει τὸ δικό της χαρακτήρα, τοὺς ἰδιαιτέρους κανόνες τῆς καὶ δὲν προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν τέχνην ἐνὸς αἰῶνος ἢ μιᾶς ἐθνικῆς ἰδιοφυΐας, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἂν μένη πιστὴ στὸν προσορισμὸν τῆς ποῦ εἶναι παγκόσμιος.

Ἐπομένως ἡ εἰκόνα δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνα στοιχεῖο διακοσμῆσεως, οὔτε καν μιὰ ἀπλή εἰκονογράφισι—illustration—τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἀναφαίρετον καὶ βασικὸ στοιχεῖον τῆς ἐκκλησιαστικῆς λατρείας ἕνα μέσον γιὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἐνωθῇ μαζί Του.

Εἶναι μιὰ ἔκφρασις τῆς ἑαυτοῦ οικονομίας ποῦ συνοψίζεται στὴ διδασκαλία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ποῦ λέγει «ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος θεός».

Ἄν θέλαμε νὰ χαρακτηρίσωμε γενικὰ τὴν ἀειγραφίαν, δὲν θ' ἀργούσαμε νὰ διαπιστώσωμε τοῦτο. Τὸ περιεχόμενόν τῆς ὁποιαδήποτε μορφῆς, εἶναι ἱερόν. Εἶναι παρμένο μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς λυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι ἀπὸ τυχαία περιστατικὰ ἢ γεγονότα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ βυζαντινὸς τεχνίτης δὲν ἀπευθύνεται τόσο στὴν καρδιά ὅσο στὸ πνεῦμα δλόκληρον τοῦ ἀνθρώπου. Προσπαθῇ νὰ ξεσηκώσῃ τὸν

ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ χαμηλά καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὴν λύτρωσιν καὶ τὴν θέωσιν.

Εἶναι δὲ τόσο φυσικὸ αὐτὸ νὰ γίνῃ, ὅταν λάβωμε ὑπ' ὄψιν μᾶς πὼς ὁ τεχνίτης ὅταν ἐργάζεται τὸ ἔργον του, νηστεύει καὶ προσεύχεται. Ἔτσι ὁ καλλιτέχνης ἐξαυλῶνεται καὶ αὐτὸ ποῦ δημιουργεῖ εἶναι πιά καρπὸς τοῦ πνεύματος.

Ἡ ἔρμηνεία τῶν ζωγράφων» ποῦ εἶναι ἕνα εἶδος κώδικος τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς παραδόσεως, διατυπωμένον κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἀπὸ ἕνα γνήσιον, συνειδητὸ καὶ μελετημένον ἐκπρόσωπον τῆς βυζαντινῆς ἀειγραφίας στὸ ἅγιον Ἴωαννῆν τὸν Διονύσιον τὸν ἐκ Φουρνᾶ τῆς Εὐρυτανίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πρακτικὰς συνταγὰς καὶ ὀδηγίους ποῦ περιέχει γιὰ τὴν τεχνικὴν τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς, μᾶς περιγράφει συγχρόνως καὶ τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα γιὰ τὴν εἰκονογράφισιν τῶν ὀρθοδόξων ναῶν.

Ἐντύπωσι ἰδίως μεγάλη προκαλεῖ σήμερα τὸ μέρος τῆς «ἐρμηνείας τῶν ζωγράφων» ποῦ περιγράφει τὴν πνευματικὴν προετοιμασίαν ποῦ πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἀειγράφος πρῶτον ἀρχίσει τὴν δουλείαν του.

Σ' ἕνα ἰδιαίτερον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του μὲ τὸν τίτλον «Πόθεν τὰς ἁγίας εἰκόνας παρελάβομεν εἰκονίζειν;» ὁ Διονύσιος μᾶς περιγράφει τὸ πὼς ἔρμηνεύει ἡ Ἐκκλησία μᾶς τὴν ἱστορίαν τῶν ἁγίων προσώπων καὶ τὴν τιμὴν καὶ προσκύνησιν, ποῦ ἀποδίδει εἰς αὐτά.

«Τὸ εἰκονίζειν τὰς ἁγίας εἰκόνας παρελάβομεν οὐ μόνον ἐκ τῶν πατέρων τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους» ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὸν λέγων τὸν σωτήρα τοῦ κόσμου Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς προερέθη ἐν ἀρχῇ τῆς συγγραφῆς ἡμῶν. Ὅθεν καὶ τὸν μὲν σωτήρα Χριστόν εἰκονίζομεν ὡς ἄνθρωπον, ἔπειδή, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη, γενόμενος τέλειος ἄνθρωπος, ὁμοίος ἡμῖν πλην τῆς ἁμαρτίας. (Βαρούχ Γ')... Ἡ δὲ ἀπονεμομένη παρ' ἡμῶν τιμὴ εἰς ὅποιαν δήποτε εἰκόνα, ἀναφέρεται εἰς τὸ πρωτότυπον. Ἦγουν ἐὰν ἀσπαζώμεθα ἢ προσκυνώμεν τὴν εἰκόνα τοῦ σωτήρος, τὴν προσκύνησιν καὶ τὸν ἀσπασμὸν ἀναφέρομεν εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον. Δὲν προσκυνώμεν δὲ τὰ χρώματα ἢ τὴν τέχνην καὶ τὰ παρόμοια ὡς οἱ εἰκονομάχοι πρεσβεύουσιν· ἀλλὰ τὸν τύπον τοῦ Χριστοῦ τὸν εἰς οὐρανὸς καθεζόμενον. Ἡ γὰρ τιμὴ τῆς εἰκόνης ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Ὅποτε δὲ, βλέπομεν τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἢ ὁποιοῦδηποτε ἄλλου εἰκονιζομένου ἁγίου, οὐ λατρευτικῶς, ἀλλὰ τιμητικῶς, καὶ τυπικῶς, προσκυνούμεν αὐτάς.

Ἰστοροῦμεν δὲ αὐτάς ἵνα μὴ ἀμνημο-

νώμεν τὰς ἀρετὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν εἰκονιζομένων καὶ πρὸ πάντων ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ προσκυνοῦντες αὐτὰς μεταβαίνομεν εἰς οὐρανοὺς διὰ τοῦ νοῦς καὶ τὰς ἀρετὰς μιμηθῶμεν τῶν εἰκονιζομένων. Δικαίως λοιπὸν εἰκονίζομεν καὶ προσκυνοῦμεν τὰς ἀγίας εἰκόνας».

Ἡ τιμὴ καὶ προσκύνῃσι τῶν ἁγίων εἰκόνων ἀποτελεῖ ἐπομένως μιὰ οὐσιαστικὴ πλευρὰ τῆς λατρευτικῆς ἐμπειρίας, τῆς «θεωρίας» δηλαδή τῆς μυστικῆς θεωρήσεως τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, διὰ μέσου τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Βασιλέως Χριστοῦ.

Ἡ «θεωρία» δὲ αὐτὴ δὲν εἶναι προνόμιο μόνον τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου ἢ μόνων τοῦ πνεύματος. Εἶναι μιὰ χάρις τοῦ Θεοῦ προσφερομένη σὲ ὅλο τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι μιὰ «αἴσθησις τῶν θείων πραγμάτων» ὑποκείμενον τῆς ὁποίας εἶναι ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος, ψυχὴ καὶ σῶμα.

Ἡ Ὁρθόδοξος ἀντίληψη περὶ λατρείας στηρίζεται στὶς ἴδιες προϋποθέσεις ποὺ στηρίζεται καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἀντίληψη περὶ ἀσκήσεως: ἐπὶ τῆς πίστεως, ὅτι ὅλος ὁ ἄνθρωπος—ψυχὴ καὶ σῶμα—εἶναι προωρισμένος νὰ μεταμορφωθῇ ἀπὸ τὴν θείαν χάριν μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι μιὰ ἡμέρα θὰ δῆ καὶ θὰ αἰσθανθῇ τὸ ἄκτιστον φῶς τῆς θείας δόξης, τὸ Θεῶριον φῶς, μὲ ὅλες τὶς αἰσθήσεις του—τὰς ὕλικὰς αἰσθήσεις του—ὄχι ἐξαυλωμένας, ἀλλὰ «πνευματοποιημένας» δηλαδή διαπερασμένας καὶ μεταμορφωμένας ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Πράγματι, ἡ λατρεία, ἀγιαζούσα ὅλες

τὶς δυνάμεις καὶ τὶς ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου, προετοιμάζει τὴν μεταμόρφωση καὶ τῶν αἰσθήσεών του καὶ τὶς κάνει ἀπὸ τῶρα ἱκανὲς νὰ διαβλέπουν τὸ ἄρατο διὰ τοῦ ὄρατοῦ, τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ ρόλος δὲ τῆς εἰκόνας αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἔχει, νὰ μεταμορφώσῃ τὴν ὄραση, νὰ τὴν μεταβάλῃ σὲ «ὄψι». Ὁ Θεὸς δὲν ἔγινε μόνον ἀκουστός. Ἐγινε ἐπίσης ὄρατός. Ἡ δόξα τῆς Ἁγίας Τριάδος φανερώθηκε διὰ τῆς σαρκὸς τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Σκοπὸς λοιπὸν τῆς βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἰδιαίτερα τῆς εἰκονογραφίας δὲν εἶναι νὰ δώσῃ μόνον μιὰν αἰσθητικὴ συγκίνησι ἢ νὰ προκαλέσῃ ὄρισμένα συναισθήματα, ἀλλὰ νὰ μεταμορφώσῃ καὶ ν' ἀναπλάσῃ τὸν ἄνθρωπο.

Ὅπως ὁ Κύριος ἐπάνω στὸ Θεῶριον ἔδειξε στοὺς μαθητὰς Του τὴν ἀλήθεια τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ τοὺς ἔκαμε κοινωνοὺς τοῦ μυστηρίου τῆς μεταμορφώσεώς Του «κατὰ τὸ μέτρο ποὺ μπορούσαν» ἔτσι καὶ ἡ λειτουργικὴ τέχνη παρουσιάζει μπροστὰ στὰ μάτια μας τὴν ἴδια εἰκόνα «τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθίαν ἐν δυνάμει» (Μάρκ.θ' 1).

Καθημερινῶς δὲ ἡ Ἐκκλησία μετὰ τὴν λατρείαν τῆς καὶ τὴν λειτουργικὴν τῆς τέχνης μᾶς παρουσιάζει καὶ ἀναπτύσσει μιὰ νέα πτυχὴ τοῦ θαυμαστοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας, ποὺ ἐργάσθηκε καὶ ἐργάζεται ἐν μέσῳ ἡμῶν ὁ Χριστός.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ
Ζωγράφος

ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟ

Ἐν' ἀηδόνι στὰ κλαδιὰ κρυμμένο,
κι' εἶδ' ὅλο τὸ δράμα τὸ φριχτὸ τοῦ Γολγοθᾶ!
Ἄπὸ τότε κλαίει τόσο πολὺ λυπητέρα...
—ᾠ καὶ νᾶμουνα μαζί Του πεθαμένο!

Τώρα π' ἔφυγε ἀπ' τὸν κόσμο ἡ στοργή,
λέει, καὶ τῆ ζωῆ τί νὰ τὴν κάνω!
—Ἄς μπορούσα, ἄς μπορούσα νὰ πεθάνω
σὰν Αὐτόν, ἀπὸ μιὰν ἄδικην ὀργή.

Κυριακὴ τοῦ ἔαρος, ὁ ἥλιος λάμπει
κρίνοι ὀλόλευκοι στὴ γῆ... λευκὰ φτερά
ξεπροβάλλουν καὶ θροοῦν, μὲς ἀπ' τὰ θάμνη
ὕμνοι, καὶ τραγούδια τρυφερά!...

Ἐν' ἀηδόνι στὰ κλαδιὰ προφθάνει
τὴν Ἀνάστασι νὰ δῆ, κι' ὅλο ἀπορρεῖ!
Τώρα πιά δὲν θέλει νὰ πεθάνῃ
πρὶν Ἐκεῖνο ποὺ εἶδε, νὰ τὸ πῆ!....

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΔΙΧΑΣΜΟΣ

Διήγημα

Βαργυομέτωπος αντίκρυζε ο Δεσπότης τὸ κάστρο. Ἐκεῖνο στέκονταν μπροστά του θουβό, πελώρια μαυρόκρητη κορώνα πὸ στεφάνωνε τὸ χαμόθουνο πάνω ἀπ' τὴ θάλασσα. Βαθύπενθο, ἀσάλευτο κύτταζε τὸ Δεσπότη. Σπαραχτικές ἀνθρώπινες κραυγές τοῦ ξέσκιζαν τὰ σπλάχνα. Ἦταν οἱ Τούρκοι, ντόπιοι καὶ Κυπριασιῶτες, πὸ ἦρθαν καὶ κλείστηκαν, ἐδῶ καὶ δυὸ βδομάδες, πίσω ἀπ' τὰ παχύσαρκα πλευρὰ του.

Τὸ θειλινὸ ἔχυσε γλυκὸ φῶς, τύλιξε τ' ἀκρόθουνα, πασπάλισε χρυσόσκονη τ' οὐρανοῦ τὰ πλάγια. Ὁ Δεσπότης ἔστρεψε τὸ βλέμμα, εἶδε δεξὰ τὴ θάλασσα. Γαληνεμένη ἀπλώνονταν ὡς πέρα, στὸ παλὸ ξεχασμένο κάστρο τοῦ Νέστορα· γαλάζια ἀκυμμάτιστη μπόλια. Ἦρθαν στὸ νοῦ του δόξες παλιές, ἱστορίες ξεχασμένες, ὀλάκερη ἢ προγονικὴ Ἑλλάδα· στέναξε. Σήκωσε τὰ μάτια ψηλά, εἶδε τὸν οὐρανὸ ὀλοκάθαρο, νὰ χαμογελάη στὸν ἀνοιξιάντικο δίσκο τοῦ ἡλίου. Πίσω ἀπ' τὸ νιόκαστρο, στ' ἀνοιχτὸ πέλαο, τὰ κύμματα ἔρχονταν θυμωμένα, σκάζανε στὰ θράχια. Τ' ἄφρητα τινάζονταν μακρὰ, ὡς τὰ πλευρὰ τοῦ κάστρου.

Ἔστρεψε ὁ Δεσπότης πίσω, ἔφερε τὸ βλέμμα ἀπ' τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς στεριάς, εἶδε τῶν Γραικῶν τὸ φουσᾶτο ν' ἀπλώνεται παντοῦ, νὰ κονταίνει ἀπὸ μέρα σὲ μέρα τὴ ζωὴ τοῦ Νιόκαστρου.

Ὁ παπὰ-Τσῶρης φάνηκε δεξὰ, ἀντίσκοψε τὸ λογισμὸ τοῦ Δεσπότη. Πορπάταγε μὲ θιάση, δρασκελίζε τὰ θράχια. Τὰ τριμμένα ράσσα του φούσκωναν στὸν ἀγέρα. Ζύγωσε, προσκύνησε.

—Βαρύθυμο σὲ βλέπω, Δέσποτά μου! Τί συλλογιέσαι; τὸν ρώτησε.

—Τὸ κάστρο!... Ὡς πόσο θὰ κρατήσουν οἱ ἄπιστοι; Ὡς πόσο!...

—Ὅπου νᾶναι θὰ παραδώκουν τὸ κάστρο! Θὰ σωθοῦν οἱ θροφές κι' οἱ Τούρκοι εἶναι καλοφαγάδες. Μὴ σικλετιέσαι, Δέσποτά μου, σὲ λίγο τὸ Νιόκαστρο θὰναι δικὸ μας.

Ἡ ματιὰ τοῦ πρωτόπαπα τρύπησε τὸ καύκαλο τοῦ Δεσπότη, εἶδε τὴ συλλογὴ του βαρειά, φοβισμένη. Σταχτόμαυρη καταχνιὰ τὴν τύλιγε, τὴν ἔκανε θολή, λιγύψυχη. Κύτταξε τὸ Δεσπότη στὰ μάτια, τὸν ζύγιασε. Ὁ ἄλλος γοργόπεξε τὰ βλέφαρα, μπερδεῖψε τὰ πενταδάχτυλα στὰ γένεια.

—Φοβᾶμαι τὴ θάλασσα, εἶπε σὲ λίγο.

—Τὴ θάλασσα! ἀπόρησε ὁ παπὰ-Τσῶρης.

—Ναὶ τὴ θάλασσα! Θὰ πέψουν φελοῦκες στὴ Μοθῶνι νὰ φέρουν θροφές... Ποιὸς θὰ τοὺς ἀμποδίση;

—Μά!... στείλαμε γραφὴ στὴν Ὑδρα καὶ στὶς Σπέτσες νὰ μᾶς πέψουν καράβια, εἶπε θειλὰ ὁ ἄλλος.

Ὁ Δεσπότης κούνησε τὸ κεφάλι, ἀντιστήλωσε τὸ πηγοῦνι μὲ τὸ ζερβὶ του χέρι. Τεντώθηκαν τὰ γένεια μπροστά, ἀνεμίσανε στὸν ἀγέρα.

—Ναὶ, μὰ τὰ καράβια δὲ φάνηκαν, εἶπε. Κι' ὡς νάρθουν πρέπει νὰ κρατήσουμε γερά! Λογιάζω μὴν ἀποκάμη ὁ στρατὸς ἀπ' τὸ καρτέρι.

Πονηρὸ ἔσκασε στὸ ἀκρόχειλο τοῦ πρωτόπαπα τὸ γέλοιο.

—Μὴ φοβᾶσαι τὸ καρτέρι. Τὴ γιορτὴ νὰ φοβᾶσαι, εἶπε. Ἡ γιορτὴ θολώνει τὸ λογικὸ τοῦ ἀνθρώπου!...

Ὁ Δεσπότης ἀναταράχτηκε. Φλόγα ἢ ματιὰ του ἰκάρφωσε τὸν πρωτόπαπα στὸν τόπο.

—Τί θές νὰ πῆς; Μίλα καθαρά, τὸν πρόσταξε.

Βροντερὴ ἢ φωνὴ ἀκούστηκε, μούγκρος

θεριού ἀνήμερου ἀντιβούισε στή χαράδρα τῆς Ἁγία-Σωτήρας.

Πισωπάτησε ὁ πρωτόπαπας, χούφτιασε τὰ γένεια μὲ τὰ χοντροδάχτυλά του. Ἀναμάσησε δυὸ φορές τὸν ἀγέρα, ἀνεβοκατέθηκε ὁ καταπίτης.

—Λέω πὼς ἔρχεται Λαμπρή, εἶπε καὶ κύτταξε τὸ Δεσπότη στὰ μάτια.

—Καὶ λοιπόν;

—Θέλουν νὰ πάνε σπίτια τους. Νὰ γιορτάσουν τὴν Ἀνάσταση μὲ τὶς φαμελιές τους...

—Σκυλογεννιά! ἔβρισε ὁ Δεσπότης. Τὶ Ἀνάσταση θὰ κάνουν, μωρέ, μὲ σκλαβωμένη πατρίδα; Πὼς θ' ἀφήσουν τὴν Ἑλλάδα σταυρωμένη, οἱ ἀντίχριστοι, νὰ πάνε σπίτια τους, νὰ σουθλίσουν ἀρνιά, νὰ τσουγκρίσουν κόκκινα αὐγά, νὰ μπεκρουλιάσουν; Τοῦτο τὸ Πάσχα ὁ Χριστὸς θ' ἀναστηθῆ ὡς ἀναστηθῆ τὸ γένος. Καὶ νὰ τὸ ξέρης, παπά, ἐγὼ δὲν ἀνασταίνω φέτος, ἂν δὲν δώσω ὄρκο στὸ Χριστὸ νὰ πεθάνω γιὰ τὴν Ἑλλάδα κι' ἂν ὁ Χριστὸς δὲ μοῦ πέψῃ μήνυμα ἀπ' τὸν οὐρανὸ πὼς θ' ἀναστήσῃ τὸ Γένος. "Οχι, δὲν ἀνασταίνω! Κι' ἂς τὸ μάθουν ὅλοι οἱ παπάδες κι' ὅλοι οἱ Χριστιανοί. Δὲν ἀνασταίνω ἂν δὲν πάρω ὑπόσκηψη γιὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους. Τὸ λέω ἐγὼ, ὁ Γρηγόριος, ὁ Δεσπότης τῆς Μοθώνης...

"Ἐτρεψε τὸ κατωσάγωνο τοῦ Δεσπότη, σαλεύανε τὰ γένεια. Κατακόκκινα γίνανε τὰ μάτια, οἱ φλέβες χτύπαγαν στὰ μὴνίγγια. Ἡ ἀνάσα, καυτὴ, γρήγορη, ζέσταινε τὸν ἀγέρα. Ἡ νύχτα σκοτεινίασε, πλάκωσε τὴ γῆς· πλάκωσε τὰ σωθικά τοῦ Δεσπότη. Ξαφανίστηκε ἡ ζωὴ. Ξαφανίστηκε ὁ τόπος. Στένεψε ἡ καρδιά τοῦ Δεσπότη· πλάνταξε.

Βαρυνέφηλη μπῆκε ἡ Μεγαλοβδομάδα γιὰ τῶν Γραικῶν τὸ φουσατο. Φουρτούνα ἀνθρωποπνίχτρα τύλιξε τὸ λογισμὸ τῶν καπεταναίων. Ὁλόμαυρα νέφια σκεπάσανε τὸν οὐρανὸ, σῆσαν τὸ φῶς του.

Ὁ Δεσπότης ἦρθε ἀπὸ τάπια σὲ τάπια, μίλησε στὸ στρατὸ γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἀνάσταση. Τοὺς εἶπε πὼς μόνον ὡς ἀναστηθῆ τὸ Γένος, θ' ἀναστηθῆ κι' ὁ Χριστὸς. Ἀλλοιῶς, σταυρωμένος θὰ μείνῃ ὁ

Γιὸς τοῦ Θεοῦ, νὰ θλίβεται μαζὶ μὲ τοὺς δικούς του. Μὰ κείνοι τῶχαν πάρει ἀπόφαση νὰ φύγουν, νὰ γιορτάσουν τὸ Πάσχα μὲ τὶς φαμελιές τους.

Μάταια πάσκιζε ὁ Δεσπότης νὰ τοὺς κρατήσῃ. Σὰν ἔφτασε ἡ Μεγαλοτετάρτη, μείνανε μοναχὰ ὀγδονταπέντε παλληκάρια μαζὶ μὲ τοὺς καπεταναίους. "Ἄδικα πάσκιζε κι' ὁ Ντούφας στὴ Μοθώνη· πενηταεξὴ παλληκάρια μείνανε κοντὰ του. Ὁλάκερος στρατὸς, δυὸ χιλιάδες ἄντρες, παρατήσανε τὰ κάστρα· γυρίσανε σπίτια τους.

—Τί ράτσα εἶμαστε οἱ Γραικοί, Θέ μου; Δικὴ σου, γιὰ τοῦ Σατανᾶ; Πρῶτοι στὴ φωτιά, πρῶτοι στὸ ἀραλίκι. Φτάνουμε ὡς τὸ τελευταῖο σκαλοπάτι, λεβέντικα, μονάχοι. Μὰ σὰν εἶναι νὰ πατήσουμε τὸ πόδι μας στὸ κεφαλόσκαλο, νὰ βγοῦμε ψηλά, στὸν Πύργο, τὰ παρατάμε. Κι' ὅμως δὲ λογαριάζουμε, Θέ μου, τὸ θάνατο· τὸν ἀψηφᾶμε!...

Στέναξε ὁ Δεσπότης, ἔφερε γύρω τὸ θλέμμα, ἀγκάλιασε τὰ προγονικά χώματα, σφιχταγκάλιασε τὸ Νιόκαστρο· δάκρυσε. Σφάλισε τὰ μάτια μὲ τὶς δυὸ του ἀπαλάμες, ἔπεψε τὸ νοῦ στὸν Παντοδύναμο· προσευχήθηκε.

—"Ἀνοίξε τὸ παράθυρο τ' οὐρανοῦ Σου, Θέ μου· κύττα ἀπὸ ψηλά, ἐδῶ, κάτω, τὸ Λαό σου. Μπιστικοί, κολήγοι, μεροκαματιάρηδες, ἀγράμματοι χωριάτες, ἄνθρωποι ἀδύναμοι, ποῦ ὡς χτές φοβόνταν καὶ τὸν ἴσκιο τους ἀκόμα, πήρανε τ' ἄρματα νὰ διώξουνε τὸν Τοῦρκο. Δὲ λογαριάζουν τὸν πόλεμο· δὲ φοβόνται τὸ θάνατο! Τὴ λευτεριά τοῦ Γένους λογιάζουν, τὴ λευτεριά τῆς Ἑλλάδας! Μὰ νά, τώρα, παρατήσαν σταυρωμένη τὴν πατρίδα, φύγανε στὰ χωριά τους, πάνε στὶς ἐκκλησιεὶς νὰ γιορτάσουν τὴν Ἀνάσταση... Ποιὸς τοὺς ἔβαλε τούτῃ τὴ βουλή; Ἐσὺ γιὰ ὁ ἀντίδικος; Γιατί δὲ μ' ἀποκρίνεσαι; Σ' ἀρωτάω!... Ποιὸ εἶναι τὸ πρῶτο χρέος, Θέ μου; Ποιὸ εἶναι;... Δεσπότης εἶμαι, ἀποκρίσομε· δὲν τὸ κατέχω... Σὲ διχασμὸ μὲ θάνει ἡ Ἀνάσταση! Σὲ διχασμὸ, Θέ μου!...

Σφυροκόπησε τὸ μεσοκαύκαλο τοῦ Δεσπότη, ἀντιβούϊζαν ἀπ' τὴν παραζάλη τ' αὐτιά του. "Ὅταν ἀναήκωσε τὸ κεφάλι

ή νύχτα είχε σκεπάσει τὸ Νιόκαστρο, τὴ θάλασσα. Στὸν οὐρανὸ λαμπυρίζανε τὰ πρῶτα θεόπουλα. Πέρα, στὸ ντιβάρι, ἀκούγονταν οὐρλιαχτὰ ἀπ' τ' ἀγρίμια τῆς νύχτας. Τσακαλόλυκοι πῆραν τὶς ρεματιές ἀπ' τὴν Ἀθαρνίτσα, κατεβήκαν στὰ θαλτονέρια ν' ἀρπάξουν τ' ἀρνιά ἀπ' τὶς στάνες.

Σήκωσε, ὁ Δεσπότης, τὰ μάτια στὸν οὐρανὸ, κύτταξε θλιμμένα τ' ἀστέρια.

—Γιατί σφαλίζεις, Θέ μου, τὸν οὐρανὸ Σου; Γιατί δὲ μ' ἀποκρίνεσαι; Γιατί μ' ἀφίνεις νὰ παραδέρνω στὸ διχασμὸ μονάχος;

Φούσκωσε ἡ καρδιά τοῦ Δεσπότη· σηκώθηκε.

—Στὸ λέω κι' ἂν ἀμαρτάνω ἀποκρίσου με: Δὲ θ' ἀναστήσω τοῦτο τὸ Πάσχα τὸ Γιό Σου, ἂν δὲ βοηθήσης ν' ἀναστηθῆ τὸ Γένος! Θεὸς εἶσαι καὶ τὸ μπορεῖς ἂν τὸ θέλῃς... Γιατί σὲ ρωτᾶω: Τί φελᾶνε οἱ γιορτές, σὰν οἱ ἄπιστοι μαγαρίζουν τὶς ἐκκλησιές σου;... Ποιὸ εἶναι τὸ πρῶτο χρέος; Ἀποκρίσου με, λοιπόν! Ποιὸ εἶναι;

Ὀλάκερη τὴ Μεγαλοβδομάδα παράδερνε ὁ Δεσπότης. Τοῦτο τὸ ρῶτημα τοῦ τρωγε τὰ σωθικά, τριβέλιζε τὸ μεσοκαύκαλό του. Δὲν ἀνάστησε στὴν Ἁγία-Σωτήρα, ὅπως τῶχε μὴνύσει στὸν Παντοδύναμο. Βουβή πέρασε ἡ Λαμπρὴ γιὰ τὰ παλληκάρια καὶ τοὺς καπεταναίους.

Ξημέρωσε ἡ Λαμπροδευτέρα, λιόλουστη, χαρούμενη. Ὁ ἥλιος χαμογέλαγε στὶς παπαροῦνες, στὸ τριφύλλι. Ζέστανε τὰ ζωντανά, χάιδευε τὰ μελίσια. Μοσκομύρισε στὸν κάμπο τὸ χαμομήλι.

Σὰν ἔπεσε ἡ νύχτα, σὲ καινούργιο στοχασμὸ μπῆκε ὁ Δεσπότης.

—Γιατί μ' ἀφίνεις νὰ παραδέρνω σὲ τέτοιο διχασμὸ, Θέ μου; Γιατί μ' ἀφίνεις;

Ἄνθρωπος εἶμαι, κράταμε, θὰ λυγίσω!

Οὐρλιαχτὰ ἀκουστήκανε ἀπὸ τὸ κάστρο, ἀνθρώπινες κραυγές, ἰαχές πολέμου. Ἀνοιξαν οἱ σιδερόπορτες, ξεχύθηκαν οἱ Τοῦρκοι στὸ δρόμο. Ἀνεβοκατεβάζανε τὰ γιαταγάνια, ξεσκίζανε τὸν ἀγέρα. Τοὺς εἶδε ὁ Δεσπότης, ἀναταράχθηκε.

—Στ' ἄρματα παιδιὰ! Χριστὸς Ἀνέστη! φώναξε. Τράβηξε τὴ μπιστόλα ἔπιασε μετερίζι.

Ψυχώθηκαν τὰ ὄγδονταπέντε παλληκάρια, πιάσανε μετερίζι. Ἀσταμάτητο ἄρχισε τὸ ντουφεκίδι.

Ὀλάκερες ὄρες κράτησε τοῦτος ὁ πόλεμος, πεισματωμένος κι' ἀπ' τὶς δυὸ μεριές. Δὲν ἄντεξε τὸ σίδερο στῆς φωτιάς τὶς γλῶσσες. Ἀνάψανε τὰ ντουφέκια, σπᾶσανε τὰ τσακμάκια. Κι' ὅσο ἔπαιρνε ἡ νύχτα, τόσο πεισματῶνε ἡ μάχη. Οἱ θροντὲς τῶν ντουφεκίων ἀντιβουίζαν στοῦ θουνοῦ τὰ πλάγια, φτάνανε στὴ Μοθῶνη.

Ἄκουσε τὶς θροντὲς ὁ Ντούφας, ἦρθε μὲ τριανταεξὴ παλληκάρια ἀπ' τὴ Μοθῶνη. Ἐφτασε στὸ διάσελο, κρύφτηκε στὰ θράχια, ἄρχισε τὸ ντουφεκίδι. Ἀπανωτὲς πέφταν οἱ μπαταργιές, ψυχωμένος μπῆκε στὴ μάχη. Τ' ἀκούσανε οἱ Τοῦρκοι· τρόμος τοὺς κυρίεψε, πισωστρίψανε, κλειστήκανε στὸ κάστρο.

Ἀστρατὴ μαθεύτηκε στὰ χωριά τούτῃ ἡ νίκη. Τῶμαθαν οἱ ἀρματωμένοι, ντροπισμένοι γυρίσανε πίσω.

Τοὺς καλωσόρισε ὁ Δεσπότης, ἀναγᾶλιασε ἡ καρδιά του.

—Σ' εὐχαριστῶ Θέ μου! Σ' εὐχαριστῶ! προσευχήθηκε. Τώρα θ' ἀναστήσω τὸ Γιό Σου στὴν Ἁγία-Σωτήρα!... Καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς ποῦ τὸν ἄφηκα τρεῖς μέρες ἀκόμα σταυρωμένο!... Μὴ μ' ἐγκαταλείψης, βγῆκα ἀπ' τὸ διχασμὸ, θὰ Τὸν ἀναστήσω!...

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ἀ π ό ψ ε ι ς

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΗΤΑΣ

Εἰς εὐρωπαϊκὰ καὶ ἀμερικανικὰ χριστιανικὰ περιοδικὰ ἀναφέρεται ἡ μεγάλη ἐντύπωσις καὶ ἡ ἔκπληξις τὴν ὁποίαν ἐπροκάλεσεν εἰς ὄλους ἢ συρροὴ καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς τοῦ πλήθους, καὶ ἰδίως τῆς νεότητος, κατὰ τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν τῶν περιφήμων, περιέργων νεανίων, τῶν γνωστῶν ὡς Μπήτλς.

Καὶ διερωτῶνται πολλοὶ ἡγέται πνευματικῶν κινήσεων τί τέλος πάντων ἔχουν νὰ παρουσιάσουν αὐτοὶ οἱ νέοι, ἐκτὸς τῆς ἐκκεντρικῆς ἐμφανισέως τῶν καὶ τῶν ρυθμικῶν φωνασικῶν τῶν, ὥστε νὰ προκαλοῦν τόσον ἐνδιαφέρον καὶ τόσην κοσμοσυρροήν. Καὶ τὸ ἀκόμη σπουδαιότερον εἶναι, ὅτι ζητοῦν νὰ μάθουν μήπως ἠμποροῦν νὰ προσφέρουν καὶ αὐτοὶ ἀντίστοιχα «καινούργια πράγματα» ἀντὶ τῶν «παλαιῶν», ὥστε νὰ προσελκύουν κόσμον καὶ κοινὸν ἐνδιαφερόμενον διὰ τὰ κηρύγματά των καὶ τὰς κινήσεις των. Καὶ ἐγγὺς εἶναι ἡ σκέψις τοῦ «συσχηματισμοῦ» μὲ τὸν αἰῶνά μας διὰ νὰ ἐλκύσωμεν κόσμον καὶ νὰ δημιουργῶμεν κινήσεις. Ἄλλὰ ποῦ θὰ ἐλκυσθῆ αὐτὸς ὁ κόσμος; Ἐὰν ἐνδιαφέρονται οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ποῦ λέγονται χριστιανοί, νὰ ἐλκύσουν κόσμον εἰς τὸν Χριστόν, τότε μήπως δὲν θὰ πρέπη νὰ λησμονοῦμεν ὅτι «στενὴ εἶναι ἡ πύλη ἢ φέρουσα εἰς τὴν ζωὴν»;

ΤΙ ΛΕΙΠΕΙ;

Καὶ εἶναι ἱερὸν θέβαια τὸ παρὰ πονον διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς νεότητος, ὡς πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ διὰ τὴν ἀναζήτησιν μιᾶς ζωῆς εὐκόλου, ἐκκεντρικῆς, ἐξεζητημένης καὶ σπουδαιοφανοῦς. Καὶ θὰ ἐχρειάζετο σήμερον νὰ ἐγκύψουν εἰς τὴν μελέτην τοῦ φαινομένου αὐτοῦ ἄνδρες μὲ πνευματικὸν ἀνάστημα καὶ ζήλον διὰ τὴν πνευματικὴν δια-

παιδαγωγίαν τῆς νέας γενεᾶς, διὰ νὰ ἴδουν μήπως ἠμποροῦν νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν ὀρθὴν πνευματικὴν τροφοδοσίαν τῆς νεότητος.

Ἄλλ' ἀτυχῶς δὲν βλέπομεν τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα σήμερον. Ἡ σκέψις, ὅτι μὲ ὀλίγην μουσικὴν, μὲ ὀλίγον κινήματο-γράφον, μὲ μερικὰς λέσχας, μὲ μικρὰν ἢ μεγάλην ὑποχώρησιν εἰς «τὰ σύγχρονα ἦθη», θὰ κερδίσωμεν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τὴν νέαν γενεάν, ἀποτελεῖ εἰς τὴν καλύτεραν μὲν περίπτωσιν ἀφέλειαν καὶ οὐτοπίαν, ποῦ δὲν ἐπιτρέπονται εἰς σοβαροὺς ἀνθρώπους, εἰς τὴν χειροτέραν δὲ περίπτωσιν ἐγκληματικὸν ἀνοιγμα τῆς πόρτας εἰς τὸ ποικιλόμορφον «φρόνημα τῆς σαρκός». Ἐνα φρόνημα, τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύεται, ὅτι καὶ οἱ μεγάλοι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἔχουν ἀποκεκρυμμένον εἰς τὰ θάθη τῆς καρδίας αὐτῶν.

Καὶ τότε μήπως θὰ ἠμποροῦσε νὰ παραπονεθῆ ἡ νέα γενεά, ὅτι ἐκεῖ ποῦ ἐζήτει καὶ ἀνέμενε ἀγιότητα δὲν τὴν εὑρε, διότι τὴν εἶχαν ἐγκαταλείψει οἱ μεγάλοι ποικιλομόρφως συσχηματισθέντες μὲ τὸν κόσμον;

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα

Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πολὺ περισσότερον θὰ ἠμπορούσαμε νὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν βλέπομεν ὑπεύθυνον καὶ σοβαρὰν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ δυσχεροῦς προβλήματος ποῦ λέγεται «πνευματικὴ ζωὴ τῆς νέας γενεᾶς». Εἰς μὲν τὴν θεωρίαν ἡ νεότης σκοντάφτει καθημερινῶς εἰς ποικίλας δοξασίας καὶ πλάνας, προερχομένας ἐκ διαφόρων ἰδεολογικῶν ρευμάτων, ὥστε ἡ ἀληθὴς χριστιανικὴ θεώρησις τῆς ζωῆς νὰ σκιάζεται καὶ νὰ παραμορφοῦται. Εἰς δὲ τὴν πράξιν κυριαρχεῖ ὁ φόβος εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους μήπως ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι ἐμπόδιον καὶ ἀπώλεια τῆς εὐκαιρίας διὰ τὴν «ἀληθινὰ μεγάλην ζωὴν»! Ἐκεῖ ἐφθάσαμεν, ὅταν θὰ ἔπρεπε καθ' ἐκάστην νὰ ἀντλοῦμεν ἀπὸ τὴν μεγάλην διακήρυ-

Ειν «ἴνα ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχωσι».

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ

Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἀπογοητευτικὰς κρίσεις ἀρμοδίων ἐπισήμων παραγόντων ἐκ μέρους τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατηχητικὰ σχολεῖα. Κενὰ σχολεῖα—αἱ ἐξαιρέσεις ἀκόμη ὑπάρχουν—ἔλλειψις ἐνδιαφέροντος τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γονέων, ἀπουσία ἐπιδράσεως εὐεργετικῆς τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ζωὴν τῶν παιδιῶν, ἔλλειψις κατηρτισμένων καὶ ἐμπνευσμένων, ἰδιαιτέρως δὲ ἱκανῶν καὶ ἰσορροπημένων, νέων κατηχητῶν καὶ διδασκάλων καὶ ἄλλα πολλὰ, ποῦ δὲν μᾶς βοηθοῦν θέβαια νὰ συλλάβωμεν τὴν εἰκόνα μιᾶς πνευματικῆς ἡγεσίας σκεπτομένης, συσκεπτομένης καὶ ἐργαζομένης ἐντατικῶς διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς νεότητος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει τόσους θησαυροὺς νὰ παρουσιάσῃ, διὰ τὴν πνευματικὴν τροφοδοσίαν τῶν παιδιῶν μας. Καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἀκόμη εἶδομεν ἄρθρα καὶ μελέτας, ποῦ μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν ἀξίαν τῶν θησαυρῶν αὐτῶν καὶ μᾶς καλοῦν νὰ ἐμβραθύνωμεν εἰς αὐτούς. Ἄλλ' ὅσον αὐξάνει ἡ σπουδὴ καὶ ὁ θαυμασμὸς μας, τόσον αὐξάνει καὶ ἡ εὐθύνη καὶ τὸ χρέος τῆς συγχρόνου ὀρθοδόξου πνευματικῆς ἡγεσίας διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ τὴν ἔλλειψιν ἀξιοποιήσεως τῶν θησαυρῶν μας.

Καὶ ἀναμένομεν νὰ ἴδωμεν κριτικὴν τῆς συγχρόνου καταστάσεως ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ πνεύματος. Μελέται κριτικῆς, ἐργασίαι ἐπὶ τῶν σημερινῶν ἐφαρμογῶν τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως εἰς τὸν λαόν μας καὶ μάλιστα εἰς τὴν νέαν γενεάν θὰ ἀπετέλουν μίαν σωτήριον αὐτοκριτικὴν δι' ἓνα νέον ξεκίνημα. Ἡ μετάνοια ὄλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἔχουν ὑπεύθυνον συνείδησιν ἔναντι τῆς νέας γενεᾶς, δὲν θὰ ἀπετέλει τὴν πρώτην ἔνδειξιν σοβαρᾶς καὶ συνεποῦς Πίστεως εἰς τὰ διδάγματα τῆς Ὁρθοδοξίας;

Οἱ ἀγωνισταὶ τῆς Πίστεως, οἱ Πατέρες, οἱ Διδάσκαλοι, οἱ ἐν ἀσκήσει διαλάμπαντες, οἱ πρωτοπόροι ἀνακαινισταί, ἐνώπιον τῶν κρίσεων τῶν καιρῶν καὶ τῶν δυσχερῶν καταστάσεων, ἤρχιζαν ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας καὶ τῆς αὐτοκριτικῆς διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν βίωσιν τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Καὶ εἰς αὐτῶν τὰ ἴχνη καλούμεθα ὄλοι σήμερον νὰ θαδίσωμεν, ἀφοῦ κατέλιπον ἡμῖν ὑπογραμμοὺς.

Τοῦτο εἶναι ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἄνευ ἀναβολῶν, τόσον μᾶλλον, ὅσον, μετὰ τὰς ἀπογοητεύσεις, διὰ τὰς ὁποίας εἴμεθα ὄλοι ὑπεύθυνοι, ἤρχισε νὰ ἐμφανίζεται ἐπὶ σκηνῆς καὶ πάλιν ἡ ἄρνησις τῆς πνευματικῆς ζωῆς διὰ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν νέων, τὸ λαϊκιστικὸν σχολεῖον, ἡ λαϊκιστικὴ, ἄνευ Θεοῦ, ἀγωγή.

ΕΥΘΑΝΑΣΙΑΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΙΣ

Εἰς τὰς ἀτελειώτους δίκας τῶν Γερμανῶν ἐγκληματιῶν πολέμου, ποῦ δίδουν ἀφορμὴν τοῦλάχιστον διὰ τὴν κάθαρσιν τῶν εἰδεχθῶν ἐγκλημάτων τοῦ αἰῶνος, εἶδαμεν τελευταίως πῶς ἤρχισαν ὁμαδικαὶ ἐκτελέσεις ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων μὲ πρόσχημα τὴν ἀρχὴν τῆς εὐθανασίας. Καὶ ἀπ' ἐκεῖ ὠδηγήθησαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀσθενῶν, τῶν ἀναπήρων, τῶν γερόντων, τῶν παιδιῶν, τῶν μὴ «καθαρῶν» φύλων, καὶ εἰς τὸ τέλος παντὸς μὴ ἐπιθυμητοῦ εἰς τὸ κόμμα!

Ἔτσι μὲ τὸ στήριγμα τῆς ἀρχῆς τῆς εὐθανασίας ἐκαλύπτετο ἡ ἀπόστασις διὰ τὸ προμελετημένον ἐγκλημα. Θὰ ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ διδασκώμεθα ἀπὸ τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἐποχῆς μας καὶ νὰ ἀνοίγωμεν τὰ μάτια μας εἰς τὸ ποῦ ὀδηγοῦν διάφοροι «ἀρχαὶ» ἐπιβαλλόμεναι ἀπὸ τοὺς ἀρνητὰς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος.

Αἱ «Ἀκτίνες» ἐδημοσίευσαν εἰς προηγούμενον τεύχος ἄρθρον ἐπὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἱερότητος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ θὰ χρειασθῆ εὐρεῖα ἀνάπτυξις τῶν σχετικῶν θεμάτων.

Ἄν δὲν ἀπατώμεθα, εἰς μίαν δημοσίαν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν τελευταί-

ως εις τὰς Ἀθήνας, ὑπεστηρίχθησαν διάφοροι ἀπόψεις περὶ τῆς εὐθανασίας. Καὶ ἠθέλαμεν μὲ τὴν σειρὰν μας νὰ ἐρωτήσωμεν:

Εἶναι ἄρα γε ὑπ' ὄψιν τὰ πρακτικὰ τῶν περιφήμων συνταρακτικῶν δικῶν τῆς Γερμανίας;

ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΖΟΥΣΑ ΝΕΟΛΑΙΑ

Εἶναι δι' ὅλους μας φλέγον τὸ ζήτημα τῆς Κύπρου, πού πρέπει συνεχῶς νὰ μᾶς ἀπασχολῆ μέχρις ὅτου δοθῆ ἡ πρόπουσα λύσις, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα, προκειμένου νὰ συνεχισθῆ ἐπιτυχῶς ἡ μακρὰ μας ἱστορία καὶ παράδοσις.

Θὰ ἠθέλαμεν ὅμως σήμερα νὰ σχολιάσωμεν καὶ νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν πρᾶξιν τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, πού ἔστειλαν ἀντιπροσωπεῖαν εἰς τὴν Κύπρον διὰ νὰ μεταφέρῃ γραπτῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ ζώσης, ψηφίσματα καὶ παλμούς τῆς σπουδαζούσης νεολαίας, εἰς τὴν νεολαίαν καὶ τὸν λαὸν τῆς Κύπρου· νὰ μεταφέρῃ ἀκόμη, συμβολικῶς, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικῶς φιάλας αἵματος διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς πού πίπτουν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς θυσίας καὶ τοῦ καθήκοντος, νὰ ζήσουν μαζὴ των, διὰ νὰ αἰσθανθοῦν πραγματικὰ τὴν ἀγωνίαν των καὶ τὸν ἀγῶνα των.

Αὐτὴ ἡ ἔμπρακτος προσφορὰ μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς συνεπειᾶς τοῦ ἀγῶνος τῆς νεολαίας μας.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Πρέπει νὰ σημειώσωμεν καὶ νὰ ἐπαινέσωμεν ἀκόμη πράξεις συμπαραστάσεως εἰς τὸ ζήτημα τῆς Κύπρου Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, πού ἐργάζονται ἢ μετεκπαιδεύονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐχομε προσφάτως ὑπ' ὄψει μας μακρὰν διαφωτιστικὴν ἐπιστολήν—ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ περιέχον στοιχεῖα ἀριθμητικά, ἱστορικὰ καὶ οὐσιαστικὰ διὰ τὸ θέμα: «ἡ Κύπρος καὶ ὁ ἀγῶν τῆς». Τὸ ὑπογράφουν 6 Ἑλληνες καθηγηταὶ εἰς Ἀμερικανικὰ Πανε-

πιστήμια. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι παρόμοιαι ἐκδηλώσεις εἰς τὸ παρὸν καὶ τὸ παρελθόν, αἱ ὁποῖαι πολὺ βοηθοῦν, διότι οἱ ξένοι εἶναι ἀδιαφώτιστοι εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ διάκεινται δυσμενῶς εἰς ἀρκετὸν βαθμὸν ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων.

Θὰ ἠθέλαμε νὰ συστήσωμεν εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας ἐπιστήμονας καὶ σπουδαστὰς, νὰ καταβάλλουν κάθε προσπάθειαν, διὰ τοῦ τύπου, συγκεντρώσεων ἢ ὅπως ἄλλως νομίζουσιν καλὸν εἰς τὸ μεγάλο αὐτὸ καθήκον.

«ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ»

Εἶναι ὁ τίτλος ἑνὸς ἄρθρου τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Κισσάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναίου, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε προσφάτως εἰς τὸ περιοδικὸν «Κρητικὴ Ἔστια».

Ἄρθρον μὲ ἀγάπην πρὸς τὴν Κρήτην, μὲ διαύγειαν καὶ σαφήνειαν, περιεκτικὸν εἰς ἰδέας μείζονος προόδου διὰ τὴν μεγαλόνησον, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ ὑπόδειγμα μελέτης διὰ τὴν περιφερειακὴν ἀνάπτυξιν τῆς Πατρίδος μας. Χωρὶς ἐξεζητημένα σχήματα, χωρὶς οἰκονομολογικοὺς καὶ ἀκατανοήτους ἀκροβατισμούς ἐπιχειρεῖ μίαν σύνθεσιν τῆς ὕλικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῆς Κρήτης, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ληφθῆ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους παράγοντας. Καὶ πρὸ παντὸς ἐγκαίρως, χωρὶς νὰ χάνεται πολὺτιμος χρόνος.

ΒΑΣΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Εἶναι ὄντως συγκινητικὴ καὶ θαυμαστὴ ἡ πρωτοβουλία ἀτόμων καὶ ὀργανώσεων διὰ τὴν περιθαλψὴν καὶ προστασίαν ἐνδεῶν, ἀδυνάτων, ἀναπήρων, γερόντων, παιδιῶν. Ἀνθρωποὶ μὲ χριστιανικὴν συνείδησιν προσφέρουν πραγματικῶς ἐκ τοῦ ὑστερήματος διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῆς ποικίλης δυστυχίας. Καὶ θὰ χρειασθῆ νὰ ἐνταθῆ ἡ προσπάθεια ἔτι μᾶλλον κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς καὶ νὰ σπεύσωμεν ὅλοι εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς δυστυχίας καὶ εἰς τὴν θεραπείαν

της ὄλοι, μηδενὸς ἐξαιρουμένου. Δὲν νοεῖται χριστιανικὴ συνειδησις ἡ ὁποία δὲν θὰ δώσῃ τὸ παρὸν εἰς τὸ προσκλητήριον τῆς ἀγάπης.

Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ καλύτερον τὸ ἔργον τῆς Προνοίας θὰ χρειασθοῦν τοῦλάχιστον δύο προϋποθέσεις: Ἡ μία εἶναι ὅτι θὰ συνεργαζώμεθα εἰς τὸν τομέα αὐτὸν με ἄλλους οἱ ὁποῖοι ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ προσφορᾶς. Καὶ ἡ ἄλλη, ὅτι τὸ ἔργον μας δὲν θὰ εἶναι ἐρασιτεχνικὸς αὐτοσχεδιασμός ἐκάστοτε, ἀλλὰ θὰ εἶναι μελετημενὸν σύμφωνα με τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ προβλήματα εἰς τὴν διακονίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Τότε ἡ Πρόνοια παύει νὰ εἶναι μία ἀπλῆ, κατὰ καιρούς, φιλόανθρωπος διάθεσις καὶ γίνεται θεασικὴ πρόνοια περὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Καὶ διὰ νὰ γίνῃ σαφέστερον τὸ πρᾶγμα ἄς δώσωμεν ἓνα παράδειγμα. Εἶναι γνωστὸν πόσον ὁ φτωχὸς οικογενειάρχης, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ὑπαιθρον, ἀγωνίζεται νὰ διαθρήψῃ καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὸν οικογένειάν του ἐν μέσῳ ποικίλων μὸχθων καὶ στερήσεων. Ἀσθένειαι, φυσικαὶ ἀντιξοότητες, μιζέρια, ἀγραμματοσύνη, ἔλλειψις στοιχειωδῶν γνώσεων τῶν γονέων διὰ τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παιδιῶν, κάμψις τοῦ ἠθικοῦ τοῦ οικογενειάρχου μιᾶς πολυμελοῦς μάλιστα οικογενείας.

Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν μερικὰ θεασικὰ μέτρα Προνοίας διὰ τὰς οικογενείας αὐτάς, πού δὲν εἶναι καὶ ὀλίγαι; Κατάλληλος καὶ εὐθηνὸς ἱματισμὸς διὰ τὴν ὑπαιθρον (μέσῳ π.χ. πρατηρίων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἢ ἄλλων ὀργανισμῶν), κατάλληλα ἔπιπλα καὶ εἶδη οἰκιακὰ διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τοῦ μάρτυρος ἐκείνου πού λέγεται μητέρα τοῦ χωριοῦ, μερικὰ ἀπλᾶ καὶ διαφωτιστικὰ φυλλάδια ὑγιεινῆς, ἀναπτύξεως τῶν παιδιῶν (πόσα παιδάκια τῶν χωριῶν κάνουν ὄλα τὰ ἐμβόλια, πού πρέπει νὰ κάνη ἓνα παιδάκι;)

Ἄκόμη διαφώτισις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν

τῆς οικογενείας τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικήν.

Ἐνας χωρικὸς με μικρὸν εἰσοδήμα ἀπὸ τὸν καπνὸν καὶ με ὀκτῶ κορίτσια μικρὰ ἀντιμετωπίζει τὸ φάσμα τῆς πείνης καὶ τῆς ἐπερχομένης οικογενειακῆς καταρρεύσεως. Μία σύστασις διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ οικογενειακοῦ εἰσοδήματος, μέσῳ τῆς οἰκοτεχνίας, σώζει τὴν κατάστασιν. Ἡ πλεκτομηχανή, με ἓνα μακροπρόθεσμον δάνειον, μπαίνει εἰς τὸ σπίτι καὶ κάμνει θαυμάσια τὴ δουλειὰ τῆς διὰ τὴν ἀξιοπρεπῆ αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματος τῆς οικογενείας καὶ τὴν ἐποικοδομητικὴν ἀπασχόλησιν τῶν κοριτσιῶν εἰς τὸ σπίτι. Γνωρίζομεν θέβαια, ὅτι γίνονται πολλὰ καὶ ἀπὸ ἄτομα καὶ ἰδρύματα καὶ ἀπὸ τὰς «γεωργικὰς ἐφαρμογὰς» πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Ἄλλὰ εἶναι τόσαι αἱ ἀνάγκαι τῆς θεασικῆς Προνοίας, πού θὰ χρειασθῇ ἔργον συστηματικὸν καὶ μεγάλον, καὶ πρὸ παντὸς ἔργον ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔχει πολὺ περισσοτέραν ἀξιοπρέπειαν ἀπὸ ὅσῃ νομίζομεν συνήθως!

Ἡ ΙΔΙΚΗ ΜΑΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Εἰς τὸ τεῦχος αὐτὸ δημοσιεύεται τὸ β' ἐκ τῶν τριῶν ἄρθρων συνεργάτου μας, ἀναφερόμενον εἰς τὸ μεγάλο θέμα τῆς παιδείας, τὸ ὁποῖον μᾶς πονεῖ ὄλους. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὸ περιεχόμενον του εἶναι ὅτι προσάγει συγκεκριμένα στοιχεῖα, ἐκ τοῦ τί γίνεται εἰς ἄλλας προηγμένας περισσότερον ἡμῶν χώρας καὶ ἡμπορεῖ νὰ εἰσαχθῇ καὶ εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἀκόμη ἐπισημαίνει καὶ ὠρισμένα εἰδικὰ γεγονότα, ἄξια μιμήσεως καὶ γενικεύσεως ἢ χρῆζοντα ἀναθεωρήσεως καὶ διορθώσεως. Ἄν με τὸν τρόπον αὐτὸν ἢ κάποιον ἀνάλογον, ἀντιμετωπισθοῦν τὰ θέματα τῆς παιδείας μας, μέσης καὶ ἀνωτέρας, θὰ ἔχωμεν θετικὸν κέρδος. Καὶ εἰς αὐτὸ ἡμποροῦμε νὰ βοηθήσωμεν ὄλοι, με τὸ νὰ διαβάσωμεν τὰ ἄρθρα αὐτὰ με προσοχὴν, καὶ νὰ μεταφέρωμεν εἰς τοὺς ἀρμοδίους τὰς κρίσεις καὶ ἀπόψεις μας, διαφωτίζοντες καὶ βοηθοῦντες αὐτοὺς εἰς τὸ ἀνορθωτικὸν ἔργον τῆς νέας γενεᾶς.

«ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ»

Ἡ «Χριστιανική Ἐνωσις Ἐπιστημόνων Ἑλλάδος» παρακολουθοῦσα μετὰ πολλῆς θλίψεως καὶ ἀγωνίας τοὺς διωγμούς, τοὺς ὁποίους ὑφίσταται, κατὰ παράβασιν παντός θεοῦ καὶ ἀνθρωπίνου νόμου, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπευθύνει ἐκκλησίαν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ὅλου τοῦ κόσμου καὶ πρὸς πάντα γενικῶς πολιτισμένον ἄνθρωπον καὶ ζητεῖ τὴν ἐπέμβασίν των πρὸς κατάπαυσιν αὐτῶν καὶ ματαίωσιν τῶν σαφῶς διαγραφομένων σχεδίων καταστροφῆς του ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀναγνωρισθεῖσα παλαιόθεν ὑπὸ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὡς ἰσότημος τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης καὶ ἀναγνωριζομένη σήμερον ὡς προκαθημένη τῆς Ὁρθοδοξίας ὑπῆρξε καὶ κατὰ τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας τῆς καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς θλίψεως (λόγω τῆς ὑποδουλώσεώς της εἰς μὴ χριστιανικὸν λαόν) φάρος Χριστιανικοῦ Φωτός καὶ πολιτισμοῦ καὶ ἑκατομμύρια χριστιανῶν ὀφείλουν τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὸν πολιτισμὸν των εἰς τὴν ἀκτινοβολίαν της. Εἰς δὲ τὸν ἐπισκοπικὸν της θρόνον ἀνῆλθον πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Μέγας Φώτιος κ.ἄ. ἀναγνωριζόμενοι ὑφ' ὅλων τῶν χριστιανῶν. Καὶ τόσον ἦτο τὸ πνευματικὸν της κῦρος, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ μὴ χριστιανὸς κατακτητὴς νὰ τὴν σεβασθῆ καὶ δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος νὰ ἐξασφαλισθῆ τὰ προνόμιά της (1454).

Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων ἡ Χριστιανική Ἐνωσις Ἐπιστημόνων Ἑλλάδος θεωροῦσα, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἶναι ὑπόθεσις ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἑκατομμυρίων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν χριστιανῶν παντός δόγματος καὶ παντός πεπολιτισμένου ἀνθρώπου, καταγγέλλει πρὸς πάντας τούτους τὰς αὐθαιρέτους ἐναντίον τούτων ἐνεργείας: τὸ κατ' οὐσίαν κλείσιμον τῆς ἀπὸ αἰώνων λειτουργούσης Θεολογικῆς Σχολῆς του, τὸ κλείσιμον τοῦ τυπογραφείου του, τὰς ἀπελάσεις ἱερέων καὶ μητροπολιτῶν του, τὰς παντοειδεῖς πιέσεις τοῦ χριστεπωνύμου του πληρώματος· καὶ ζητεῖ ὅλων τὴν συμπαράστασιν καὶ τὴν ἐπέμβασιν, καὶ ἰδίως τῶν χριστιανῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν ἐπιστημόνων ἐν γένει, ἵνα ἀποτραπῆ ἡ σχεδιαζομένη καταστροφή του καὶ ὑποχρεωθῆ ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις εἰς σεβασμὸν τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, τὴν ὁποίαν ἔχει ὑπογράψει καὶ ὁ νῦν πρωθυπουργὸς της καὶ ἡ ὁποία ἐγγυᾶται τὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει παραμονὴν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου Πατριαρχείου.

Ἡ διατήρησις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, δηλαδὴ εἰς τὴν πόλιν ἢ ὁποία ὑπῆρξε τὸ λίκνον τοῦ Χριστιανικοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι ἓνα ζήτημα καίριον διὰ τὴν σημερινὴν Εὐρώπην καὶ δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἀφορᾷ αὐτὴν ταύτην τὴν πνευματικὴν της ἐλευθερίαν.

Ἀθῆναι 20 Ἀπριλίου 1964

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον.

Ἐπιστολαί

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Εἰς τὸ τεύχος 249) Μαρτίου 1964 τῶν «Ἀκτιῶν» καὶ ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «ἡ κρίσις τοῦ φεμινισμού» ἀναφέρετε ὅτι: «ἡ ἑορτὴ τῆς Μητέρας ἐπέρασεν ἐφέτος ἐντελῶς ἀπαρατήρητος». Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο οὐδὲν συμβαίνει, μᾶλλον δὲ φαίνεται ὅτι τὸ σημεῖώμά σας ὀφείλεται εἰς παρεξήγησιν, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ σᾶς παράσχωμεν τὰς ἐξῆς πληροφορίας:

Πρωτοβουλία τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων καὶ ἐν συνεργασίᾳ μὲ διαφόρους γυναικείας ὀργανώσεις καὶ σωματεία, ἡ ἡμέρα τῆς Μητέρας ἐορτάζεται πανηγυρικῶς ἀπὸ ἐτῶν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀρχικῶς εἶχεν ἐπιλεγῆ πρὸς τοῦτο ἡ 2α Φεβρουαρίου, ἡμέρα τῆς Ὑπαπαντῆς, θεωρηθεῖσα ὡς εὐρισκομένη περισσότερον ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἑορτῆς. Ἀπὸ τοῦ 1958 ὅμως, αἱ γυναικεῖαι ὀργανώσεις τῆς Χώρας ἀπεφάσισαν νὰ μεταθέσουν τὸν ἑορτασμὸν αὐτὸν (ὁ ὁποῖος ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν ἔχει καθαρῶς θρησκευτικὸν χαρακτήρα) εἰς τὴν 10ην Μαΐου, ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Μητέρα ἐορτάζεται ἀνὰ τὸν κόσμον. Ἡδη δὲ καταρτίζεται μὲ τὴν δέουσαν προσοχὴν καὶ τὸν συνήθη ζήλον καὶ τὸ ἐφετεῖον πρόγραμμα ἑορτασμοῦ.

Προσθέτομεν ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἡμερομηνίας ἐγένετο ὄχι θεθαίως ἀπὸ ἀπλὸν πνεῦμα μιμήσεως, ἀλλὰ διὰ θαυτέρους ἐθνικοῦς λόγους, ἧτοι τῆς διατηρήσεως δεσμῶν μὲ τὸν ἀπόδημον Ἑλληνισμόν. Πράγματι, ἀπὸ τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἡμερομηνίας ταύτης, τὴν ὁποίαν ἀπολύτως ἐνέκρινε καὶ ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀφ' ἐνὸς ἤρχισαν νὰ ἐρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα χαιρετίσματα μηνύματα ἀπὸ Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας τοῦ Ἐξωτερικοῦ (διὰ τὰς ὁποίας μέχρι τότε ὁ εἰς ἄλλην ἡμερομηνίαν γενόμενος ἑορτασμός ἐν Ἑλλάδι παρήρχετο ἀπαρατήρητος) ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι συγκινητικὸν νὰ διαπιστώνη κανεὶς πόσοι ἀπόδημοι Ἕλληνες, εὐρισκόμενοι εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ παγκοσμίου κλίματος τῆς ἡμέρας ἐκείνης, σκέπτονται τῶρα τὰς Μητέρας τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς στέλλουν τρυφερά—ἀλ-

λὰ καὶ ὕλικά—δείγματα τῆς στοργῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν.

Μεθ' ὑπολήψεως

Διὰ τὴν Ἐπιτροπὴν Γυναικείων Σωματείων ἑορτασμοῦ τῆς ἡμέρας τῆς Μητέρας.

ΧΡ. ΚΑΛΛΙΑ

Πρόεδρος τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων.

★

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Εἰς σχόλιον τῶν «Ἀκτιῶν» τοῦ Μαρτίου, ἀναγράφεται, ὅτι «ἡ ἑορτὴ τῆς Μητέρας ἐπέρασεν ἐφέτος ἐντελῶς ἀπαρατήρητος» καὶ τοῦτο παρατίθεται ὡς ἐν ἀπὸ τὰ δείγματα τῆς κρίσεως τοῦ φεμινισμού ἐν Ἑλλάδι. Ὁ σχολιαστὴς ἐννοεῖ προφανῶς τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς—2 Φεβρουαρίου—καθ' ἣν ἐορτάζετο ἡ ἡμέρα τῆς Μητέρας. Δυστυχῶς ἀπὸ ἐτῶν ἡ ἑορτὴ τῆς Μητέρας δὲν ἐορτάζεται πλέον τὴν ἀνωτέρω ἡμερομηνίαν, ἀλλὰ τὴν δευτέραν Κυριακὴν τοῦ Μαΐου. Τὴν μετὰθυσιν ἐπέτυχον αἱ Γυναικεῖαι Συνεργαζόμεναι Ὄργανώσεις, διὰ νὰ γίνεταί καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ ἑορτασμός κατὰ τὴν διεθνή καθιερωθεῖσαν ἡμέραν. Ἐτοὶ ἐθυσίασθη ἡ οὐσία εἰς τὴν σκοπιμότητα, διότι τὸ περιεχόμενον τῆς ἑορτῆς τῆς Μητέρας πλήρως συντατίζεται μὲ τὴν τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἡξίζε λοιπὸν ἡ θυσία τῆς οὐσίας καὶ μάλιστα διὰ τὴν κατ' ἐξοχὴν Ὁρθόδοξον χριστιανικὴν Ἑλλάδα; Ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν τοὺς ξένους εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, δὲν ἦτο προτιμότερον νὰ τοὺς πείσωμεν νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν; Καὶ ἐὰν δὲν ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀποψὶς μας διὰ λόγους παραδοσιακοῦς—εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἡ ἑορτὴ τῆς Μητέρας διὰ τὴν δευτέραν Κυριακὴν τοῦ Μαΐου καθιερώθη μὲ προκήρυξιν τοῦ Προέδρου Οὐίλσον—ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ συνεχίσωμεν ἐορτάζοντες κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς. Πρέπει λοιπὸν νὰ τεθῆ τὸ θέμα: Ποῖος θὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἑορτὴν τῆς Μητέρας εἰς τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸν τῆς περιβάλλον καὶ περιεχόμενον τῆς 2ας Φεβρουαρίου;

Μεθ' ὑπολήψεως

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΗΛΙΟΣ

Δημοδιδάσκαλος

Κρητηνία - Ρόδος

Κύριε Διευθυντά,

Πολύ ενδιαφέρουσες ήταν οι επιστολές, που έδημοσιεύθησαν στα τρία τελευταία τεύχη των «Ακτινών» από τον κ. Χ. Κουρήν, δίδα Ε. Λογοθέτου και κ. Θ. Γεωργίου σχετικά με σύγχρονες χριστιανικές διανοούμενες. Θά ήθελα και ἐγώ να προσφέρω κάτι στην πνευματική αυτή πινακοθήκη. Πρό δλίγων μηνών ἐξεδόθη στο Παρίσι τὸ Ἡμερολόγιο τῆς Ραϊσῶσᾶ Μαριταίν ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς. Ἡ μεγάλη αὐτῆ γυναίκα, πού γνώρισθη με τὸν μεγάλον φιλόσοφον κατὰ τὰ φοιτητικὰ τῆς χρόνια στὸ Παρίσι καὶ κατόπιν παντρεύθηκε μ' αὐτὸν καὶ ὑπῆρξε ἡ ἀχώριστη συντροφὸς του καὶ ἡ ἀκούραστη συναγωνίστρια στὰ πνευματικὰ παλαίσματα, ἀφῆκε τὸν κόσμον αὐτὸ τὸ 1960. Τότε ὁ πονεμένος σοφὸς ἀπεσῦρθη σὲ ἕνα κόσμον προσευχῆς καὶ σιωπῆς, στὴν Τουλούζη, κοντὰ στοὺς «Μικροὺς Ἀδελφοὺς τοῦ Ἰησοῦ». Ἐκεῖ συγκέντρωσε τίς σκέψεις καὶ τὰ ποιήματα τῆς γυναικὸς του, πού ἐξεδόθησαν προσφάτως σ' ἕνα τόμο 384 σελίδων ἀπὸ τίς ἐκδόσεις Desclée de Br. καὶ μὲ πρόλογο τοῦ γενικοῦ ἡγουμενῶν τῶν «Μικρῶν Ἀδελφῶν τοῦ Ἰησοῦ» René Voillaume. Αὐτὰ τὰ κείμενα δὲν προωρίζοντο ἀρχικὰ γιὰ τὴν δημοσιότητα, ἀλλὰ ἄξιζε νὰ δημοσιευθοῦν γιὰ τὴν μεγάλη τους σπουδαιότητα. Ἀποτελοῦν μίαν ἐξαιρετικὴν πνευματικὴν μαρτυρία, ἡ ὁποία φαίνεται νὰ ἀπευθύνεται ἰδιαίτερα στὴν ἐποχὴ μας, ὅπως γράφει ὁ Μ. Μ. Cottier στὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «La Vie Spirituelle». Οἱ σελίδες τοῦ ἡμερολογίου αὐτοῦ ἀποκαλύπτουν ἀπὸ ποιῆς θαθεῖες πηγῆς προσευχῆς καὶ θυσίας ἀντλούσε τὸ ἀδαπάνητο φῶς τῆς ἡ οἰκωγένεια τοῦ φιλοσόφου.

Χαρακτηριστικὸ τῆς Ραϊσῶσᾶ ἦταν ἡ ἐπίμονη ἀναζήτησις τῆς πνευματικῆς θεωρίας καὶ συγχρόνως ἡ αἰσθησις τῆς ἐπιταγῆς γιὰ μίαν ζωντανὴν παρουσίαν στὸν κόσμον. Ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς ἦταν τὸ μυστικὸ τῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγῶνας τῆς. Γράφει κάπου: «ὁ Θεὸς θέλει νὰ Τοῦ προσφέρουμε ἀπὸ τὸ κάθε πρᾶγμα καὶ ἀπὸ τὴν κάθε ἀγάπη μας ὅ,τι ὥραϊο καὶ ἀληθινόν. Δὲν θέλει νεκρὰς προσφορὰς. Θέλει προσφορὰς ἀγνῆς καὶ γεμάτες ζωῆς. Φυσικὰ ὅμως ὅπου ἐπέρασε ὁ ἐξαγνισμὸς, κάτι ἔχει μεταμορφωθῆ. Ἡ ἀνθρώπινη ἀγάπη ἔχει εἰσέλθει στὴν σφαῖρα τῆς θεϊκῆς ἀγάπης. Ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἀγάπη αὐτὸ πού πρέπει νὰ ἀφαιρέσουμε—γιὰ νὰ τὴν κάνουμε ἀγνή, ἀγαθοποιόν, καθολικόν, ἱερὴ—δὲν εἶναι ἡ ἀγάπη καθ' ἑαυτήν: ὄχι, αὐτὸ πού πρέπει νὰ περιορίσουμε ἢ μᾶλλον νὰ ξεπεράσουμε εἶναι τὰ σύνορα τῆς καρδιάς. Γι'

αὐτὸ χρειάζεται πόνος σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὰ στενὰ πλαίσια μας. Διότι σ' αὐτὰ τὰ σύνορα, στὰ σύνορα μ' ας, εὐρίσκεται ἡ ἀνθρώπινη χάρα μ' ας. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ξεπεράσουμε αὐτὰ τὰ σύνορα τῆς καρδιάς. Πρέπει κάτω ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῆς χάριτος καὶ μετὴν ἐργασία τῆς ψυχῆς νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴν περιορισμένην καρδιά μ' ας χάριν τῆς ἀπειρῆς καρδιάς τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ θέβαια σημαίνει νὰ πεθάνουμε. Μόνον ὅταν δεχθοῦμε αὐτὸν τὸν θάνατον, εἰσερχόμεθα ἀναστημένοι στὴν χωρὶς σύνορα καρδιά τοῦ Θεοῦ. Μαζῆ με ὅ,τι ἀγαπᾶμε, μαζῆ με τὰ θύματα τῆς ἀγάπης, δίνοντας καὶ τὸν ἑαυτὸ μ' ας θῦμα στὴν ἀπειρῆ ἀγάπη. Ὁ θάνατος τοῦ ἑαυτοῦ μ' ας ἀνοίγει τὸν δρόμον στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ συγχρόνως ἀνοίγει τὸν δρόμον στὴν ἀγάπη τῶν δημιουργημάτων, στὴ σφαῖρα ὅμως τῆς θεϊκῆς ἀγάπης. Ἄς θάλουμε τὴν καρδιά μ' ας κάτω ἀπὸ τὴν πρέσσα. Ἄς ἀποθέσουμε τὴν καρδιά μ' ας κάτω ἀπὸ τὸν σταυρό».

Ἡ πνευματικὴ πορεία τῆς Ραϊσῶσᾶ Μαριταίν ἦταν μίαν συνεχῆς δοκιμασία καὶ ἕνα συνεχῆς ἀθλημα. Ἡ πίστις δὲν ἦταν γι' αὐτὴν ἕνα ὥραϊο συναίσθημα, ἀλλὰ μίαν σκληρὴν ἀπόφασις. «Μίαν πνευματικὴν ἀποστολήν, γράφει, εἶναι μίαν γέφυρα ριγμένην στὴν ἀβυσσὸν ἢ μίαν μύτη ἐνὸς θράχους μὲς τὸν ὠκεανόν. Ἐάν ἡ γέφυρα καὶ ὁ θράχος ὑπόκεινται σὲ κάθε δοκιμασία, αὐτὸ τὴν ψυχὴν δὲν τὴν νοιάζει. Τὸν κόσμον τὸν βλέπει με ἴλιγγο, εἴτε στὴν ὁμορφίαν του εἴτε στὴν τρέλλα του. Εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὄχι ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἐμβληματικὴν ἡ ὁμορφίαν, ἡ λογικὴν, ἡ εὐγένειαν, ἡ δικαιοσύνην τοῦ θεϊκοῦ κόσμου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον παίρνει τὴν ζωὴν, εἶναι κατ' οὐσίαν ἀντικείμενα Πίστεως. Ἡ ψυχὴ ζῆ με μυστικὰ κίνητρα. Τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης τῆς εἶναι σκεπασμένον με πέπλο. Ὅποιος δὲν ἔχει τὴν πείραν αὐτοῦ τοῦ «ἀποχωρισμοῦ», δὲν ξέρει τὸν κόσμον πού θαδίζει, δὲν ξέρει τὴν πραγματικὴν διάκρισιν αὐτῶν τῶν δύο κόσμων: ζῆ μέσασ τὴν σύγχυσι. Ὅποιος δὲν ἐπόνεσε, δὲν ἐγνώρισε τὴν κατάστασιν αὐτὴ τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὸν κόσμον.

Ἡ μεγάλη ποιήτρια καὶ διανοουμένη, ἐρωτευμένη με τὴν Ἀλήθειαν καὶ με τὴν Ἀγάπην, νοιώθει ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι ἕνας συνεχῆς σταυρός, ἕνα θάδισμα μέσασ τὴν θύελλα χωρὶς ἀνάπαυσιν, χωρὶς ἱκανοποιήσεις, χωρὶς σχόλη: Πόλεμος καὶ προσευχὴ χωρὶς διακοπή, εἶναι τὸ σύνθημά τῆς. Πολὺ ἐμβαθύνει στὸ νόημα τῆς «ἀντανάπληρώσεως τῶν ὑστερημάτων τῶν θλιψέων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί» (Κολοσ. α' 24), διὰ τῆς συνεχοῦς αὐταπαρνήσεως, νεκρώσεως καὶ θυσίας, διὰ τῆς πλήρους προσφορᾶς τοῦ ὄθλου τῆς πτωχείας

μας. Ἡ ἔνωσις μὲ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἐγένετο ἢ πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡ Ραῖσα ἤντησε τὴν μεγάλην τυφροφιλία, ἢ ὁποία ἐπλημμύριζε τὴν καρδιά της ἀπέναντι στοὺς κάθε λογῆς δυστυχισμένους, ὅπως γιὰ τὰ τραγικά θύματα τοῦ "Αου-σβιτς, τοῦ Μπέλεν καὶ τοῦ Νταχάου.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους τὸ ἡμερολόγιό της ἀποτελεῖ μίαν σπανία ὁμολογία μιᾶς ψυχῆς τοῦ αἰῶνος μας, πού παραδόθηκε ὀλοκλήρη στὸ ὑπερούσιο φῶς. Μιᾶς ψυχῆς, στὴν ὁποίαν—ὅπως εἶπε ὁ Σ. Φυμέ—«τὸ ποιητικὸ πνεῦμα καὶ τὸ αἴσθημα ἱερότητος τῆς ἀληθείας συνεδέοντο τόσο ἀρμονικά».

Μετὰ τιμῆς
Α. Β. Γ.

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ἀγαπητές μου «Ἀκτίνες»

Ἐδιάβασα τὸ κύριο ἄρθρο σου «Περιπέτειες τῆς ζωῆς» τοῦ Paul Tournier. Ἄν καὶ τὸ ἄρθρο εἶναι γραμμένο ἀπὸ ἓνα γιὰ-τρό, δηλαδὴ μὴ πολὺ ἴσως εἰδικό, ὅμως παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον. Ὁμολογῶ ὅτι αἰσθάνθηκα ἓνα ἔλαφρὸ ἀεράκι νὰ χαϊδεύῃ σὰν αὐρα τὸν Πνεύματος καὶ τὴν δική μου ζωή.

Πέρασα ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια ὡς τώρα ἀλλεπάλληλα γεγονότα. Πολεμικὲς περιπέτειες, ταξίδια, αὐτοκινητιστικὰ δυστυχήματα, ἀπὸ τὰ πιὸ εὐχάριστα ὡς τὰ πιὸ δυσάρεστα. Ἄλλα τὰ ἐνθουσιάζομαι μὲ χαρὰ καὶ ἄλλα τὰ θλέπω μὲ λύπη καὶ συναίσθημα τὸ ὀλιγώτερο δυσάρεστα. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ μοῦ ἔδωκε, μοῦ ἀπεκάλυψε πῶς τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ εὕρισκετο κοντὰ καὶ εἰς τίς δικές μου περιπτώσεις. Εἶδα τὴν ζωὴ μου σὰν μιά περιπέτεια μέσα στὴν θεία Πρόνοια, μέσα εἰς τὴν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ εἶπα: Ἡ Ἁγία Γραφή περιέχει εἰκόνες, γεγονότα, πρόσωπα καὶ πράγματα, πού ἀνταποκρίνονται σ' ὅλες τίς διακυμάνσεις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Δὲν θὰ μπορούσε αὐτὰ τὰ θέματα νὰ προσφέρονται ἀπὸ καταλλήλους καλὰ μὲν στὸν ἀνήσυχον σημερινὸ ἄνθρωπο; Οἱ διηγηματογράφοι μας καὶ οἱ χρονογράφοι μας καὶ οἱ καλοὶ χειριστὰί τῆς πέννας, πόσο θὰ ἀνεκούφιζαν, πόσο θὰ παρηγοροῦσαν καὶ θὰ διαφώτιζαν ἄπειρες ψυχὲς γύρω ἀπ' τὸ σοβαρώτατο αὐτὸ θέμα. Περιπέτεια στὴ ζωὴ ἢ μᾶλλον ἢ ζωὴ μας περιπέτεια. Ὅταν διαβάζουμε τὸν ἱερό Αὐγουστῖνο ἢ τὸν Ντοστογιέφσκυ, πού μιλᾶν γιὰ τὴν περιπέτεια τους καὶ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, τί δὲν αἰσθανόμεθα.

Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἔχει ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα στὴ θεία Πρόνοια καὶ

Παρουσία. Ζῆ σὰν μιά φοβισμένη ὑπαρξὴ μέσα στὴν ἀβεβαιότητα καὶ τὸν τυχοδιωκτισμό. Καὶ ὅμως: «Ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίστηκε μπροστὰ στοὺς συγχρόνους του σὰν ἓνας «τυχοδιώκτης». Ἄλλα ὁ Ἰησοῦς ζῆ μέσα στὸν κόσμον—θεραπεύει ἀρρώστους, ἀνασταίνει νεκρούς, βοηθεῖ ψαράδες νὰ ἐπιτύχουν στὸ ψάρεμα (Λκ. 5, 3-11), ψήνει ψάρια (Ἰω. 21, 9), φτιάχνει ἀπὸ σκοινιά μαστίγιον καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ (Ἰω. 2, 15). Παρατηρεῖ, κατανοεῖ, συμπάσχει στὴν προσωπικὴ τοῦ καθ' ἑνὸς περιπέτεια, σ' αὐτὴν τοῦ καλλιεργητοῦ, πρὸ προσπαθεῖ νὰ σώσῃ μιά συκία, πού δὲν δίνει καρπὸ (Λκ. 13, 6), τοῦ σπορέως, πού ρίχνει τὸν σπόρον, πού ἓνα μέρος του εἶναι προωρισμένο νὰ χαθῆ, δείχνοντας ἔτσι μ' ἓνα τρόπο σαφῆ ὅτι ἀποδέχεται τὸν κίνδυνον τῆς περιπέτειας».

Ὁ Ἄπ. Παῦλος εἶναι μιά περιπέτεια. Οἱ Ἀπόστολοι ὅλοι εἶναι μιά περιπέτεια. Οἱ Χριστιανοὶ ὅλοι εἴμαστε μιά περιπέτεια. Ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ εἶναι μιά περιπέτεια. Μιά περιπέτεια ὅμως μὲ νόημα «κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Φιλιπ. 3, 13).

Πόσον διαφορετικὸ γίνεται τὸ νόημα τῆς ζωῆς μας, τῆς ζωῆς κάθε ψυχῆς χωριστά, ἂν διῆ τὴν ζωὴν σὰν μιά ὁμορφὴ περιπέτεια κοντὰ στὸν Ἰησοῦ, ἀκολουθώντας τὸν Ἰησοῦ! Οἱ ἠλικιωμένοι, πού βλέπουν τὴν ζωὴν τους νὰ σβύνῃ μὰ περισσότερο οἱ νέοι, πού νοσταλγοῦν περιπέτειες καὶ ἰδανικά, θὰ μπορούν νὰ βροῦν στὸν Ἰησοῦ, ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ δυναμισμού, ὅλας τὰς ἐμπνεύσεις γιὰ μιά δημιουργικὴ περιπέτεια πρὸς κατάκτησιν τοῦ ὁμορφου κόσμου..., τὸν οὐρανόν.

Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ συλλάβουν, νὰ τὸ αἰσθητοποιήσουν καὶ νὰ μᾶς τὸ προσφέρουν οἱ μελετητὰί τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Paul Tournier μᾶς δείχνει ἓνα δρόμον. Ἡ συμβολὴ τῶν «Ἀκτίνων» ἐπὶ τρεῖς περίπου δεκαετίες ἔδω μοχθεῖ. Ἐχει ὅμως πολὺν ἀκόμη δρόμον. Ἡ περιπέτεια δὲν τελειώσε. Ἡ πορεία τοῦ κόσμου συνεχίζεται. Ἀπὸ τίς «Ἀκτίνες» ζητοῦμε φῶτα ὀδηγητικὰ στὴν περιπέτεια τῆς ζωῆς μας.

Μετὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν

Α. ΦΩΤΕΙΝΟΣ

Θεο) κεῦς.

ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντά

Μιά καὶ τόσος λόγος γίνεται διὰ τὴν Παιδείαν, εὕρισκω τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκπληρώσω ἓνα καθήκον, ἔστω κι' ἔπειτα ἀπὸ ἄρκτετον καιρὸ.

Βεβαίως τὸ θέμα τῆς Παιδείας εἶναι εὐρύτατο καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐντοπίζωμε εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τὰ Πανεπιστήμια ἢ τὰς τεχνικάς σχολάς. Ἡ Παιδεία θὰ πρέπει νὰ ξεκινήσῃ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια διὰ νὰ συνεχισθῇ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ νὰ συμπληρωθῇ εἰς τὴν κοινωνία. Τὸ σχολεῖον ἀπαραιτήτως θὰ πρέπει νὰ πλαισιωθῇ ἀπὸ διδασκάλους μὲ φλόγα, πού θὰ μεταδώσουν εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν τὴν πίστιν διὰ ἕνα καλύτερο μέλλον. Ὅταν ὁ διδάσκαλος ἢ ὁ καθηγητὴς κοιτάξῃ τί τοῦ λέγει ὁ κανονισμὸς τῆς ὑπηρεσίας του νὰ κάμῃ, καὶ τὸ κάμνει, προκειμένου νὰ φανῇ ἐν τάξει εἰς τοὺς προϊσταμένους του—καὶ φυσικὰ νὰ εἰσπράξῃ τὸν μεγάλο ἢ τὸν μικρὸ μισθό—αὐτὸ δὲν εἶναι Παιδεία. Ἄκόμη ὅταν ὁ μαθητὴς συμπληρῶνῃ τὴν μόρφωσίν του εἰς τὰ γκαγκστερικά ἔργα τοῦ κινηματογράφου καὶ τὰ διάφορα ἡμιμόρφωτα σφαιριστήρια, αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ θέμα τῆς Παιδείας δὲν ἀντιμετωπίζεται ὀλοκληρωτικῶς. Τέλος ὅταν οἱ γονεῖς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσουν εἰς τὸ παιδί, διὰ τοῦ παραδείγματός των καὶ διὰ τοῦ τρόπου των, ἰδίως ἡ μητέρα, τὴν πρώτη καλὴ ἀγωγή, μὴν περιμένουμε πολλὰ πράγματα. Οἰκογενειακὴ ἀγωγή ἀπὸ ἀξίας μητέρας, σχολικὴ μόρφωσις ἀπὸ φλογεροῦ διδασκάλου, ἐξωσχολικὴ ἀγωγή μετὰ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς, αὐτὸ κατὰ τὴν γνώμη μου εἶναι ὀλοκληρωμένη Παιδεία.

Ἄλλὰ ὁ κύριος λόγος τῆς ἐπιστολῆς μου δὲν εἶναι αὐτός, παρὰ νὰ ὑπενθυμίσω μία μεγάλη ὑποχρέωσις τῆς Ἑλληνικῆς... Παιδείας, ἐάν λάθωμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν τερματίζεται εἰς τὸ ἑλληνικὸ γεωγραφικὸ χῶρο. Ἔτσι ἐκπληρώνω καὶ κάποια παλαιὰ μου ὑπόσχεσι, τὸ καθῆκον πού ἐν ἀρχῇ ἀναφέρω, πρὸς μερικοὺς ξενητευμένους ἀδελφούς μας, «ὅτι δὲν θὰ τοὺς ξεχάσω», ὅταν τὸν Νοέμβριον 1961 ἕως τὸν Μάρτιον 1962 ἐπεσεκέφθην μερικὰς πόλεις τῶν Η.Π.Α. καὶ τοῦ Καναδά. Ἐκεῖ πέρα εἰς τὸν Νέον Κόσμον, ὑπάρχει μία Μεγάλη Ἑλλάς καὶ δὲν ὅθ' πρέπει αὕτη ἢ πραγματικότης νὰ ἀγνοηθῇ ποτέ ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος. Αὕτη λοιπὸν ἡ μεγάλη Ἑλλάς δὲν κινδυνεύει σήμερον ἀπὸ ἐξωθεν κατάκτησι, ὅπως κατὰ τὴν ἀρχαϊότητα κινδύνευε ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων, ἀλλὰ κινδυνεύει ἀπὸ τὴν ἐξωθεν κατάκτησι, ἀπὸ τὸν Ἀμερικανισμό.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴ ἢ ἑλληνικὴ γλῶσσα κινδυνεύει νὰ ξεχασθῇ ὑπὸ τῆς νεολαίας, ἐνῶ τὰ ἑλληνικὰ ἢ τῆς κ' ἔθιμα δὲν προτιμῶνται κυρίως ὑπὸ τῶν νεαρῶν Ἑλληνίδων. Καὶ τοῦτο διότι δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκῆ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὅπου θὰ διδάσκωνται οἱ Ἑλληνόπαιδες τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν. Καὶ χρει-

άζονται ἑλληνικὰ σχολεῖα ἡμερήσια, διὰ νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιὰ τὴν Ἀγγλικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν συγχρόνως. Τὰ ἀπογευματινὰ σχολεῖα δὲν προσφέρουν σχεδὸν τίποτα, διότι τὸ παιδί πηγαίνοντας τὸ πρῶτὸ στὸ ἀμερικανικὸν σχολεῖον, ἐξοικειώνεται μὲ τὸν ἀμερικανικὸν τρόπο τῆς ἰσπεδώσεως ὄλων τῶν ἀξιών καὶ μετὰ ὅταν τοῦ λέγῃς νὰ ὀμιλῇ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οὐκ ἀπαντᾷ: «I am an American». Εἶμαι Ἀμερικανός, τί λοιπὸν μοῦ χρειάζεται ἡ Ἑλληνικὴ; Κι' αὐτὸ τὸ παράπονον ἐκφράζουν οἱ περισσότεροί γονεῖς, ὅτι δηλαδὴ τὰ παιδιὰ τοὺς δὲν θέλουν νὰ ὀμιλοῦν τὴν ἑλληνικὴν.

Ἐπίσης τὸ μέγιστον τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Ἑλληνος ἀποδήμου, θασιζέται στὸν γάμον. Οἱ περισσότεροί τῆς πρώτης περιόδου πού ἔμειναν ἄγαμοι, εἶναι πραγματικὰ δυστυχισμένοι ἄνθρωποι. Ἀλλὰ καὶ τώρα οἱ ὠριμοὶ πρὸς γάμον νέοι, ἢ θὰ προτιμήσουν ξένην ἢ θὰ μείνουν ἄγαμοι ἐάν δὲν μπόρουν νὰ συνδυάσουν μὲ ἕνα ταξίδι ἀναψυχῆς στὴν Ἑλλάδα τὴν ἐξεύρει συντρόφου. Καὶ τὸ πλῆθος τῶν Ἑλληνίδων, μονίμων ἢ καὶ ἐπισκεπτριῶν, θὰ τρέξῃ εἰς τοὺς διαφόρους χορούς, πρὸς ἐξεύρει γαμβροῦ, μὲ ὑπὲρ μοντέρνα θεατικὰ τουαλέττα, νομίζοντας ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ συγκινήσῃ τὸν νέο. Ἀλλὰ ἀπὸ ὅ,τι εἶδα συμβαίνει τὸ ἀντίθετον.

Τὰ προβλήματα τῶν ξενητευμένων μας ἀδελφῶν εἶναι πολλά. Τούλαχιστον ἡ ἐπίσημος Ἑλλάς ἄς μὴν τοὺς ξεχάσῃ εἰς τὸ θέμα τῆς Παιδείας: Μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ τοὺς βοηθῇ. Ἡ μεγάλη Ἑλλάς πρέπει νὰ ζήσῃ.

Μετὰ πάσης τιμῆς

ΠΑΝΑΓ. ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Ἐπάρχουν ὄρισμένα «μικρὰ» καὶ «ἀσήμαντα» γεγονότα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται δευτερεύοντα καὶ περὶ ἀπαρτήρητα, χωρὶς νὰ πάρουν τὴν θέσιν πού τοὺς πρέπει ἀνάμεσα εἰς τὰ καθημερινὰ γεγονότα καὶ προβλήματα. Σπανίως βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ ἀκόμη σπανιώτερον τὰ προσέχομεν.

Ἐνα «μικρὸν» τέτοιον γεγονός ἐπιθυμῶ νὰ σημειώσω. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀπεμακρύνθη τῆς θέσεώς του, κατηγορούμενος ἐπὶ «ρεβιζιονισμῶ», ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου Φυσικῆς καὶ Χημείας τοῦ Πανεπιστημίου Huboldt εἰς Ἀνατολικὸν Βερολίνον, καθηγητὴς Ρόμπερτ Χάβεμαν. Ἴσως νὰ μὴ εἶχεν ἰδιαίτερον σημασίαν τὸ γεγονός, ἐάν ὁ Χάβεμαν δὲν εἶχε πιστέψει εἰς τὸ θεωρητικὸν μαρξισμὸν καὶ

δὲν εἶχε δώσει ὅλον τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν.

Ὁ Χάθεμαν ἐγεννήθη εἰς Βαθαρίαν τὸ 1910. Ἐκ νεαρῶτάτης ἡλικίας ἐγνώρισε τὸν σοσιαλισμὸν καὶ ἠκολούθησε τὸν γνήσιον μαρξισμόν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου πολέμου συκεκρότησεν ἀντιναζιστικὴν ομάδα, ἣ ὅποια ἀφ' ἑνὸς μὲν διεθίβαζε ἐκ Γερμανίας πληροφορίας εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐλάμβανε καὶ μετέδιδεν εἰδήσεις ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁταν ἀνεκαλύφθη ἡ δρᾶσις του, συνελήφθη ὑπὸ τῶν ναζιστῶν, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐφυλακίσθη. Ἐτυχεν ὁμως χάριτος, λόγω τῆς μεγάλης ἐπιστημονικῆς του καταρτίσεως καὶ τελικῶς τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐρεῦνας του, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψίν των εἰς τὰς φυλακάς. Τοῦ παρεχώρησαν ἓν ἐργαστήριον μὲ τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἔρευνα ὕλικόν. Κατεσκεύασεν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του ἓνα ραδιόφωνον, μὲ τὸ ὅποιον ἤκουε τακτικῶς τὰς ἐκπομπὰς τοῦ Β. Β. C. Μὲ ἄμεσον δὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του ἐνημέρωνε τοὺς συντρόφους του εἰς τὰς φυλακάς περὶ τῆς ἀληθοῦς πορείας τοῦ πολέμου, τὴν ὅποιαν σκοπιματικῶς ἀπέκρυπτον οἱ γερμανικοὶ ραδιοσταθμοί.

Μεταπολεμικῶς, (1946), ἔφυγεν εἰς Ἀνατολικὸν Βερολίνον, ἐπιθυμῶν νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του διὰ μίαν νέαν Γερμανίαν, ἣ ὅποια, ὅπως ἐπίστευε, μόνον ἀπὸ μίαν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν ἡδύνατο νὰ προέλθῃ. Καὶ ἐπὶ 18 συνεχῆ ἔτη, παράλληλα μὲ τὰ πανεπιστημιακὰ του καθήκοντα δὲν ἐσταμάτησε ποικιλοτρόπως νὰ ἐργάζεται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Ξάστερο μυαλό, φύσει ἐλεύθερον πνεῦμα, ἀνήσυχος καὶ ἐρευνητικὸς ἄνθρωπος ὁ Χάθεμαν δὲν ἄργησε νὰ ἀντιληφθῇ τὴν πραγματικότητα. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ζῆ συνεχῶς κάτω ἀπὸ συμβατικὰ καταστάσεις ἐλευθερίας καὶ ἠθικῆς καὶ νὰ ἀρκῆται εἰς ἐκείνας τὰς ἀπόψεις καὶ λύσεις ἐπὶ βασικῶν κοινωνικῶν καὶ φιλοσοφικῶν προβλημάτων, αἱ ὅποια τοῦ προσεφέροντο.

Τὴν τελευταίαν τριετίαν ἐκτὸς τῆς Βιοχημείας ἐδίδασκεν καὶ Φιλοσοφίαν. Τὸν περασμένον χειμῶνα ἔδωσε μίαν σειρὰν διαλέξεων περὶ «Ἠθικῆς καὶ Ἐλευθερίας». Ἦσαν τόσο ἐνδιαφέρουσαι, ὥστε προσεῖλκυσαν πλῆθος ἀκροατῶν, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο καὶ ἀπὸ μακρυνὰς ἀκόμη πόλεις διὰ νὰ τὸν ἀκούσουν. Ἐπιθυμοῦσεν, ἴσως ἀπὸ ἀνάγκην λυτρώσεως, νὰ κάμῃ καὶ ἄλλους κοινωνοὺς τῶν ἀνησυχιῶν καὶ ἀπόψεών του, ἀδιαφορῶντας διὰ τὰς συνεπείας. Μεταξὺ ἄλλων, ἐπέκρινεν τὴν γνωστὴν ἐγγελιανὴν ἀποψιν, κατὰ τὴν ὅποιαν ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῆς πολιτικῆς ἀναγκαιότητος καὶ ὑπεστήριξεν ὅτι

«ἓνα σύγχρονον κράτος δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ θάφῃ τὰς χεῖρας του μὲ αἷμα, ἐπειδὴ καὶ ἄλλα κράτη ἔχουν κάμει τὸ ἴδιον». Τέλος ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς λευθερίας τῆς γνώμης καὶ τῆς ἐνημερώσεως τῶν ἀνθρώπων.

Αἱ ἀντιλήψεις του αὐταῖ, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐπέσυρον τὰς ὑποψίας τοῦ καθεστῶτος καὶ τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον εἰς τὴν 5ην ὀλομέλειαν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς κατηγορήθη ὅτι καταχράται τὴν ἐμπιστοσύνην, ὑπονομεύει τὴν ἰδεολογικὴν μονολιθικότητα τοῦ Κόμματος καὶ «διαφθείρει τὴν νεολαίαν ὡς ὁ Σωκράτης, χωρὶς νὰ ἔχη τὴν πνευματικότητα τοῦ Σωκράτους». Τὸ ἀποτέλεσμα: ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν καὶ διετάχθη νὰ διακόψῃ τὰ μαθήματα, τὰ ὅποια ἐπρόδιδον «ὀποκειμενισμόν» καὶ «πνευματικὴν ἀναρχίαν». Τὸ μόνον του λάθος εἶναι ὅτι ἐτόλμησε νὰ ἐξωτερικεῖσθαι μὲ εἰλικρινείαν τὰς σκέψεις του.

Σχόλια δὲν χρειάζονται, ὅταν ὁμιλοῦν χαρακτηριστικῶς τὰ γεγονότα. Εἶναι ὁμως λυπηρόν, ἂν μὴ τι ἄλλο, εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν νὰ μὴν ἤμπορῇ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐκφράσῃ ἐλεύθερα τὰς ἀντιλήψεις του. Ἡ περιπέτεια τοῦ Χάθεμαν μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ δρᾶμα τοῦ Πάστερνακ.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν

Μετὰ πλείστης τιμῆς

ΒΛΑΣΙΟΣ Β. ΛΟΝΤΟΣ

Καθηγητῆς Φυσικῶν

ΕΘΝΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Ἄγαπητές μου «Ἀκτίνες».

Πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἐθνικὴ Ἐστία τοῦ Βασιλικοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος στὰ Νέα Λίβσια. Εἶναι κάτι πολὺ ἐνδιαφέρον. Τὸ οἰκοδόμημα ὠραιότατο, σὲ ἓνα ρυθμὸ ἐξαιρετικὸ στὴν ἀπλότητά του, φροντισμένο παντοῦ: στὴν αἴθουσα ὑποδοχῆς, στὴν αἴθουσα διαλέξεων καὶ προβολῶν, στὸ ἐστιατόριον, στὴν κουζίνα, στοὺς κοιτώνες, στὶς σκάλες—τί πρᾶσινάδα ἐδῶ! Ὅπου καὶ ἂν πάη κανεὶς, νομίζει ποῦ μόλις λίγο πρὶν ἀπὸ αὐτὸν πέρασε ἓνα λεπτὸ χέρι νοικοκυρᾶς καὶ τὰ ἔβαλε ὄλα στὴ θέσι τους. Ὅλα.

Καὶ ἡ Ἐστία αὐτὴ (πολὺ ταιριαχτὸ τὸ ὄνομά της) φιλοξενεῖ γιὰ 20 μέρες ἑκατό,

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

«Μιά από τις ωραιότερες προσευχές, που άκουσα ποτέ, ήταν αυτή που μάς έψαλε, έδω και δυο καλοκαίρια, στην πλαγιά ενός λόφου της Βορείου Ελλάδος, μια ομάδα από Έλληνες αγροτόπαιδες. Δεν θα ξεχάσω ποτέ μου την προσευχή αυτή».

Αυτά τα λόγια είπε η σύζυγος του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών του κ. Λύντον Τζόνσον, σε μια συγκέντρωση κυριών, που είχε οργανωθεί με το θέμα: «Η προσευχή στο σπίτι». Και για να τονίση τη χρησιμότητα και την ανάγκη της προσευχής στο σπίτι, είπε ότι ο Πρόεδρος έχει την πεποίθηση πως οι γονείς πρέπει να μαθαίνουν στα παιδιά τους να προσεύχονται στο σπίτι και ότι ο Πρόεδρος, εκείνη και τα παιδιά τους προσεύχονται πάντοτε πριν να γευματίσουν.

Και ως προς μέν την προσευχή, η Κα Τζόνσον άπήγγειλε στις κυρίες την ελληνική προσευχή, αλλά οι δημοσιογραφικές πληροφορίες δεν μετέδωσαν το κείμενό της. (Και ίσως ή παράλειψη αυτή να είναι για μās έδω χρήσιμη, για να μην αποκαλυφθί ότι οι περισσότεροι από τους Έλληνες αγνοούν την ελληνική προσευχή). Ως προς δέ την προσευχή στο σπίτι γενικώτερα, ως ευχηθούμε οι συστάσεις της σύζυγου του Άμερικανού Προέδρου, που ά-

κούσθηκαν από τις Άμερικανίδες της συγκεντρώσεως, να θροούν άπήχηση όχι μόνον στις Έλληνίδες, αλλά και σ' όλο τον ελληνικό λαό.

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗ Β. ΕΛΛΑΔΑ

Παρακολουθούμε με χαρά τα αξιόλογα και σημαντικά επιτεύγματα, που η συμπρωτεύουσα της χώρας παρουσιάζει σε δύο βασικούς τομείς της πνευματικής και καλλιτεχνικής ζωής της: στον θεατρικό, με τη γόνιμη δράση του θεάτρου Βορείου Ελλάδος, και στον μουσικό, με τις επιτυχίες και την πρόοδο που σημειώνει η Συμφωνική Όρχηστρα Βορείου Ελλάδος. Ίδιαιτέρως αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό της δράσεως των δύο αυτών οργανισμών είναι ότι και οι δύο—προπάντων η Συμφωνική Όρχηστρα—παρουσιάζουν Έλληνικά έργα και ότι κάνουν και οι δύο περιόδους στα έπαρχιακά κέντρα της Βορείου Ελλάδος και επεκτείνουν έτσι έπ'αξία την άκτινα της δράσεως και της άποστολής τους.

ΕΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕ ΓΝΗΣΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΗ

Θ' άπορήσουν ίσως οι άναγνώσται της στήλης αυτής, που άσχολείται άποκλειστικά με λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά θέματα, διότι θα κάμω εύφημη και τιμη-

περίπου, ανθρώπους από τις διάφορες πόλεις της Πατρίδος μας: Γραμματείς Κοινοτήτων, άστυνομικούς σταθμάρχας, ιερείς, διδασκάλους κ.τ.λ. και τους προσφέρει κατά πρώτο και κύριο λόγο μια άτιμόσφαιρα άγάπης και έκτιμήςεως και μερικές εκπαιδευτικές ευκαιρίες, χωρίς να θέλη να τους δασκαλέψη. Χαρακτηριστικό είναι το έντυπο, που δίδεται εις τόν όμιλητή έγκαιρως και με πολύ καλό τρόπο, και με το όποιο κατατοπίζεται περί του ποιοι θα είναι οι άκροαστάι του, πόσοι είναι, από που προέρχονται και ότι... προτιμούν την όμιλιαν σε τόνο συνομιλίας και όχι ρητορικό λόγο από χειρογράφο, όχι περισσότερο της μισής ώρας κ. τ. λ. Άντιλαμβάνεσθε και έδω ότι το λεπτό εκείνο άό-

ρατο χέρι ρυθμίζει με πολλή ευγένεια και τάκτ όλες τις λεπτομέρειες, για να γίνουν όλα με μέτρο και με τάξι.

Ίδιαίτερη έντύπωσι μου έκανε η παρουσία του Διευθυντού της Έστίας ανάμεσα στους φιλοξενουμένους και αυτός άκόμη ό άπλός και φυσικός τρόπος με τόν όποιο παρουσίασε τόν όμιλητή, μά και τόν συνοδό του άκόμη!

Άξίζει, πράγματι, να συγχαρούμε θερμά την Διεύθυνσι της Έθνικής Έστίας και άξίζει άκόμη να δώσουμε στόν έαυτό μας τη χαρά να δή από κοντά το ώραίο αυτό έργο άγάπης και πολιτισμού.

Εύχαριστώ
Ν. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

τική μνεία ενός περιοδικού, που είναι «όργανον έρευνής των οικονομικών, βιομηχανικών, τεχνολογικών και ναυτιλιακών προβλημάτων». Πρόκειται περί της «Βιομηχανικής Έπιθεωρήσεως», που εκδίδει και διευθύνει ο κ. Σπύρος Άντ. Βοβολίνης και που είναι πράγματι όργανον των προβλημάτων του μεγάλου αυτού τομέως της έθνικής οικονομίας. Άλλά τó περιοδικό αυτό παρουσιάζει συγχρόνως ένα εξαίρετικό και σπάνιο για τέτοιου είδους περιοδικά φαινόμενο: Σέ όλα γενικά τά περιεχόμενά του δίδει μιá γνήσια πνευματική ύφή, όχι μόνο με τήν καλλιεργημένη έκφρασή του και τó λογοτεχνικό του ύφος, αλλά και με μιάν ανώτερη πνευματική πνοή, από τήν όποιαν εμπνέονται τά γραφόμενά του και ή όποια τά κάμνει να είναι διαυγή, ευχάριστα και αγαπητά και σέ ανθρώπους που δέν έχουν καμμία προπαίδια πάνω στά ζητήματα που πραγματεύεται.

Τέτοιος αναγνώστης του περιοδικού αυτού ήμουν και έξακολουθώ να είμαι, τριάντα τώρα χρόνια και έγώ. Και γι' αυτό, πιστεύοντας ότι έντάσσεται δικαιωματικά στά πλαίσια της στήλης μου, αισθάνομαι τή χαρά και τó καθήκον να χαρητήσω τή συμπλήρωση των τριάντα χρόνων της ζωής του και να του εύχηθώ να συνεχίση για πολλές ακόμη δεκαετίες τή φωτεινή και γόνιμη σταδιοδρομία του.

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

“Άρghσα ν' άσχοληθώ μ' ένα εξαίρετικό «ντοκυμανταίρ», που είχα δη στόν κινηματογράφο πριν λίγο καιρό. Άλλά τά έξαιρετικά και μεγάλα γεγονότα δέν χάνουν θέβαια τήν επικαιρότητά τους, διότι άνήκουν στήν Ιστορία και στήν άθανασία. Και ένα τέτοιο γεγονός είναι άσφαλώς ή άκράτητη και έξαλλη σέ ένθουσιασμό και έκσταση ύποδοχή, τήν όποιαν μυριάδες “Άγγλων—νεαρών προπάντων—επεφύλαξαν σέ τέσσερεις συμπατριώτες τους, που επέστρεφαν θριαμβευτικά από μιá νικηφόρα έκστρατεία τους στό έξωτερικό. Οί Ισχυρές άστυνομικές δυνάμεις, που προσπαθούσαν να κρατήσουν τή τάξη στήν ύποδοχή των θριαμβευτών, δέν μπόρεσαν να συγκρατήσουν τó άκάθεκτο κύμα των ένθουσιώντων θαυμαστών. Και τó κύμα ξεσπασε και ξεχύθηκε γύρω με άφάνταστη όρμη και δύναμη και περιέσφιξε τούς ήρωες μέχρι άσφυζίας και άποπνιγμού. Και ήταν θαύμα πώς έπετεύχθη τελικά ή σωτηρία τους και ή περίφρασή τους σ' ένα περιχαρακωμένο καφενείο όπου οί σωθέντες, χαχανίζοντας έπιχαρίτως, έδιναν συνέντευξη για τά μεγάλα κατορθώματά τους.

Και θά άδημονήτε θέβαια τώρα να μάθε-

τε ποιοί ήταν οί θαυμαστοί αυτοί ήρωες, που προκαλούσαν τέτοιο ένθουσιασμό και τέτοιες έκδηλώσεις. “Ηρωες άραγε κάποιου ιερού άγώνα για τήν Έλευθερία; Σπουδαίοι έπιστήμονες, που είχαν ανακαλύψει κάποιαν σωτήρια για τήν Άνθρωπότητα έφεύρεση; Μεγάλοι συγγραφείς ή καλλιτέχνες, που θριάμβευσαν στόν κόσμο με τó έργο τους και δόξασαν τή χώρα τους; Μά αν ήταν άπ' αυτούς, πώς ήταν δυνατόν να προκαλέσουν τέτοιαν έξαρση και τέτοιο ένθουσιασμό, άφου αυτοί περνούν σχεδόν άπαρατήρητοι ή άγνωστοί;

Ποιοί ήταν λοιπόν οί τέσσερεις ήρωες; Ήταν οί ήρωες που έκφράζουν τó πνεύμα της έποχής και άνταποκρίνονται στίς προτιμήσεις της μεγάλης μάζας της σημερινής Νεολαίας: Οί τέσσερεις... «Μιπήτλς», οί τέσσερεις δηλαδή έξυμνοι και έπιτήδειοι τραγουδιστές, που, κάτω από τά μακρτά και άκτένιστα μαλλιά τους, κρύβουν ένα ικανώτατο έπιχειρηματικό κεφάλι, που τούς έκαμε να θησαυρίσουν και γι' αυτό άκριβώς να προκαλούν τέτοιο παραλήρημα θαυμασμού!

Τους έβλεπα να χαχανίζουν, εις θάρους άσφαλώς των ήλιθών θαυμαστών τους, και έννοιωσα όχι μόνο άηθια και ντροπή, αλλά και μείωση της ανθρωπίνης ύποστάσεως.

Η ΒΡΑΒΕΥΣΗ ΕΝΟΣ ΝΕΓΡΟΥ

Μολονότι δέν παρακολουθώμe και δέν μάς πολυενδιαφέρουν τά διάφορα «Όσκαρ», που άπονέμονται σέ κινηματογραφικές ταινίες, θά σημειώσουμε ιδιαίτέρως τήν άβανομή τού θραβείου για τήν καλύτερη άνδρική έρμηνεία στόν ήθοποιό Σίντνεύ Πουατιέ.

Για δύο λόγους: Πρώτα διότι είναι πράγματι ένας έξαίρετος καλλιτέχνης. Και έπειτα διότι ή Κριτική Έπιτροπή, μολονότι Άμερικανική, μπόρεσε να άρθή πάνω από τις φυλετικές διακρίσεις και να δώση—για πρώτη φορά—θραβείο σέ νέγρο ήθοποιό. “Ας έλπίσουμε πώς ή έκδήλωσή αυτή είναι μιá καλή άρχή.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΕΡΓΑ

‘Η Κρατική Όρχήστρα Άθηνών ύπόσχεται ότι στό έφετεινό «Φεστιβάλ Άθηνών» θά έκτελέση περισσότερα έλληνικά έργα. ‘Ο Θεός να δώση. Είναι πιá καιρός, τόσο στόν μουσικό τομέα όσο και στό όλο πρόγραμμα, να πάρουν έπιτέλους οί καλλιτεχνικές αυτές έκδηλώσεις στήν πρωτεύουσα του Έλληνισμού τόν μόνο ταριαστό βασικό χαρακτήρα, τόν Έλληνικό.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ

Η τελευταία συναυλία της Κρατικής Όρχηστρας Ἀθηνῶν με διευθυντή τὸν κ. Θ. Βαθραγιάννη καὶ σολιστὸν τὸν οὐγγρο πιανίστα Μπέλλα Σίκι περιελάμβανε ἔργα Γ. Σκλάβου, Μπέλλα Μπάρτοκ καὶ Μπετόβεν.

Τὸ συμφωνικὸ ποίημα τοῦ Γ. Σκλάβου ὁ «Ἀητός» βασισμένο στὸ γνωστὸ δημοτικὸ τραγούδι, εἶναι μιὰ ἐλεύθερη ἐπικολυρική μουσική σύνθεση, ἡ ὁποία θυμίζει ἄρκετὰ τὸν τύπο τῆς «Μπαλλάντας» με πολλὰ ἀνομοιογενῆ μουσικὰ στοιχεῖα μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ξεχωρίζει κανεὶς εὐκόλα τὸ ἰδιώμα ἐνὸς Ἰτακῆ. Ἡ ἐνορχήστρωση τοῦ εἶναι θαρειά, δύσκαμπτη, ἀλλὰ ἡ ἐπεξεργασία τῶν θεμάτων εἶναι πολὺ καλή. Διυστυχῶς ἡ εἰστακτικότητα καὶ ἡ ἀμφιβολία ἢ ὁποῖα παρετηρήθη στὸ παίξιμο τῶν μουσικῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεση εἶχαν δυσμενῆ ἐπίδραση ἐπὶ τῆς συνοχῆς τοῦ ἔργου, με ἀποτέλεσμα νὰ ἀκουσθῆτελικὰ ἄτονο, πλαδαρό, χωρὶς τὴν δύναμη ἐκείνη καὶ τὴν λάμψη τὴν ὁποία ἀπαιτεῖ ἡ ἠρωϊκὸς χαρακτήρας τοῦ ἔργου.

Ἡ πρώτη ἐκτέλεση τοῦ Τρίτου Κοντσέρτου γιὰ πιάνο καὶ ὀρχήστρα τοῦ Μπέλλα Μπάρτοκ ἀπὸ τὸν οὐγγρο καλλιτέχνη Μπέλλα Σίκι ἦταν τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον σημεῖο τῆς συναυλίας. Ἐγνωρίσαμε ἓνα ἔργο γεμάτο σφρίγος, χιούμορ, ἀστραφτεροὺς ρυθμούς, ἀλλὰ καὶ καθαρά ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὰ ρυθμικὰ καὶ μελωδικὰ σχήματα τῆς μουσικῆς τῆς τζάζ. Ὁ κομμένος ρυθμὸς τῶν συκοπῶν, τὰ «κόντρα τέμπι», οἱ μελωδικὲς ἀκροθασίες τοῦ πιάνου δίνουν μιὰ τόση ζωντάνια, μιὰ τέτοια χάρη καὶ ἐνεργητικότητα στὸ ἔργο ποὺ εἶναι ἀδύνατο κανεὶς νὰ φαντασθῆ ὅτι ὁ συνθέτης, ἐνῶ τὸ ἔγραφε, ἔσθυνε μέσα σὲ φρικτοὺς πόνους καὶ πέθανε πρὶν τελειώσει τὰ 17 τελευταῖα μέτρα. Ὁ σολιστὴ Μπέλλα Σίκι ἀπέδωσε τὸ μέρος τοῦ πιάνου με μιὰ ἐκπληκτικὴ ἀκρίβεια ὕφους, ἄψογη τεχνικὴ καὶ καθαρῶτα ἤχο. Ἡ ὀρχήστρα παρ' ὅλη τὴν κάποια ρυθμικὴ τῆς δυσκαμψία πλαισίωσε τὸν ξένο καλλιτέχνη ἱκανοποιητικὰ.

Ἡ ἀπόδοση τέλος τῆς 7ης συμφωνίας τοῦ Μπετόβεν ἦταν μιὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς τυπικὲς ἐρμηνεῖες οἱ ὁποῖες μπορεῖ μὲν νὰ μὴν προσφέρουν κάτι τὸ νέο, κάτι τὸ συναρπαστικό, μὰς δίδουν ὅμως τὴν εὐκαιρία νὰ διαπιστώνουμε τὸ φροντισμένο τρόπο παιξίματος, τὸ «δέσιμο» τῆς ὀρχήστρας τὴν σχετικὴ ὑπακοὴ στὶς ἐκφραστικὲς ὑποδείξεις τοῦ συνθέτη, στοιχεῖα ποὺ ἐμφανίζουν τὸ συμφωνικὸ σῶμα πειθαρχημένο καὶ νοικοκυρεμένο.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτῆ θὰ θέλαμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ Διευθυνταὶ τῆς Κρατικῆς Όρχήστρας εἶναι καιρὸς νὰ ἐνδιαφερθοῦν γιὰ τὶς ρυθμικὲς καὶ τονικὲς ἀτέλειες τῶν χαλκίνων οἱ ὁποῖες ἔχουν γίνεῖ σχεδὸν μόνιμη κατάσταση. Οἱ ἀπροσεξίαι αὐτὲς ἀνακόπτουν σὲ πολλὰ ἔργα κάθε δημιουργικὴ προσπάθεια καὶ συγχρόνως μειώνουν τὸ γόητρο ὁλοκλήρου τοῦ σώματος.

ΤΑ «ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΠΑΘΗ»

Μεταξὺ τῶν φίλων τῆς Μουσικῆς, ὑπάρχει διάχυτη ἡ ἐντύπωση, ὅτι τὰ «Κατὰ Ἰωάννην Πάθη» τοῦ Ἰω. Σεβαστιανοῦ Μπάχ, ἐπειδὴ προφανέστατα παίζονται τακτικώτερα ἀπὸ τὰ «Κατὰ Ματθαῖον», εἶναι δημοφιλέστερα καὶ ἴσως ὠραιότερα.

Δὲν νομίζω ὅτι ἡ ἐντύπωση αὐτὴ εἶναι ὀρθή. Ἐὰν παίζονται τὰ «Κατὰ Ἰωάννην» τακτικώτερα, αὐτὸ ὀφείλεται σὲ καθαρῶς τεχνικοὺς λόγους καὶ συγκεκριμένα στὸ γεγονός ὅτι ἡ διδασκαλία τους εἶναι μουσικῶς εὐκολώτερη, ἀνετώτερη καὶ ἡ ἐκτέλεσή τους προσιώτερη λόγω τῶν ὀλίγων ἀπαιτούμενων τεχνικῶν μέσων.

Τὰ «Κατὰ Ἰωάννην» π.χ. εἶναι ἀπὸ ἐπιπέδως χρονικῆς διαρκείας, μικρότερα, δὲν ἔχουν τὶς τεράστιες ἐκεῖνες τεχνικὲς καὶ μουσικὲς δυσκολίες τῶν «Κατὰ Ματθαῖον» με τὶς στρυφνὲς ἄριες καὶ τὰ μεγάλα χορωδιακὰ μέρη, εἶναι λυρικώτερα καὶ ἀπλούστερα μελωδικῶς καὶ δὲν χρειάζονται προπαντὸς τὰ πολλὰ συγκροτήματα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῖ ὁ συνθέτης στὰ «Κατὰ Ματθαῖον» ἢ ἐξοικονόμηση τῶν ὀπείων, ὅπως εἶναι φυσικόν, καθιστὰ πάντα προβληματικὴ καὶ γιὰ τὸν τόπο μας ἀδύνατη τὴν ἐκτέλεσή τους.

Πρὸ ἡμερῶν ἀκούσαμε στὸ θέατρο «Κοτοπούλη» τὰ «Κατὰ Ἰωάννην Πάθη» ἀπὸ τὴν χορωδία Ἀθηνῶν καὶ τὴν Κρατικὴ ὀρχήστρα. Τὸ ἔργο εἶχε ἐκτελεσθῆ παλαιότερα ἀπὸ τὴν ἴδια χορωδία με διευθυντὴ τὸν μακαρὶτὴ Φιλοκτῆτη Οἰκονομίδη.

Δὲν θέλω νὰ πῶ ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ ἔργου δὲν ἦταν καλὴ, κάθε ἄλλο. Ἐξ ἄλλου ὁ Διευθυντὴς μιὰς χορωδίας ἔχει τὸ ἀπόλυτο δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς ἔργου ὥστε νὰ ταιριάξῃ με τὶς ἐκάστοτε ὑφιστάμενες μουσικὲς καὶ λοιπὲς καταστάσεις τῆς χορωδίας. Ἀπλῶς πιστεύω, ὅτι, ἐπειδὴ στὸν τό-

ὁ Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Δ. ΚΩΤΣΑΚΗ: «Ἡλιος καὶ γῆ», Ἀθήναι 1964, σελ. 127.

Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ διακαεῖ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρον τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν λοιπῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ τῆς ἐπισκέψεως τῶν ἐγγυτάτων τοῦλάχιστον μελῶν τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος ἐπεδόθη, κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη, εἰς συστηματικὰς ἐρεῦνας τοῦ ἐξωγῆινου διαστήματος με σκοπὸν—ὡς πρῶτον θῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην—τὴν συγκέντρωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων καὶ λεπτομερεστέρων πληροφοριῶν περὶ τῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὰ ἀνώτατα στρώματα τῆς γῆινης ἀτμοσφαιρας ἢ καὶ πέραν τῶν ὁρίων αὐτῆς.

Αἱ σχετικαὶ ἔρευναι, ἂν καὶ ἐπλούτισαν σημαντικῶς τὰς ἡμετέρας γνώσεις εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἔθεσαν συγχρόνως πλεῖστα ὅσα νέα προβλήματα, τῶν ὁποίων ἢ

ἱκανοποιητικὴ λύσις προϋποθέτει ἐν πολλοῖς λεπτομερεστέραν διερεύνησιν γνωστῶν ἤδη φαινομένων, μετὰ δὲ τῶν ὁποίων προέχουσαν σπουδαιότητα ἔχει ἡ ἐπὶ τοῦ Ἡλίου ἐκδηλουμένη δράσις, ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου καὶ συνεπῶς αἱ συνθήκαι, τὰς ὁποίας θὰ ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν οἱ ἀστεροναῦται κατὰ τὰ διαπλανητικὰ τῶν ταξίδια.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τῆς ἀλληλοεξαρτήσεως τῶν ἡλιακῶν καὶ τῶν γῆινων φαινομένων καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς ἀσχολεῖται ὁ κ. Δημήτριος Δ. Κωτσάκης, ὑφηγητῆς τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Ἐ. Πανεπιστημίῳ καὶ τῷ Ἐ. Μ. Πολυτεχνεῖῳ, εἰς δευτέραν ἔκδοσιν, ἀναθεωρημένην καὶ ἐπηξηγημένην, μονογραφίας του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡλιος καὶ Γῆ».

Ὁ συγγραφεὺς ἐν συντομίᾳ, ἀλλὰ καὶ μετὰ πᾶσαν δυνατὴν πληρότητα, ἐκθέτει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Ἡλίον καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐκδηλουμένην δράσιν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ'

πο μας δὲν ἀκούγονται τακτικὰ ὁρατόρια, ἢ παρουσίαση ἑνὸς νέου ὁρατορίου εἶναι προτιμότερη ἀπὸ μιᾶς ὁποιαδήποτε ἐπανάληψη παλαιότερου ἔργου, ἐὰν φυσικὰ δὲν ὑπάρχουν εἰδικοί λόγοι ποῦ ἐπιβάλλουν τὴν ἐπανάληψιν.

Ἡ χορῳδία ἐξετέλεσε τὰ μέρη της με ἀκρίβεια, πλαστικότητα καὶ πολὺ καλὴ ἄρθρωση. Οἱ σολίστ, ἡ μεσόφωνος κ. Λιώτση, ὁ τενόρος κ. Φερεντίνος καὶ ὁ μπάσσοσ κ. Κοῦδᾶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνουν πολὺ περισσότερο στὴν γνωριμία τους μετὰ τὸ στυλ τοῦ Μπάχ καὶ ἰδίως μετὰ τὴν φωνητικὴν του ἀπόδοσιν, διότι πολλὰς φορὰς, ἰδίως οἱ ἄρρενες σολίστ, ἦσαν πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Μπάχ καὶ τῶν ἐκφραστικῶν ἀπαιτήσεών του.

Ἀλλὰ τὸ μελανὸ σημεῖον τῆς συναυλίας ἦταν δυστυχῶς ἡ ἔλλειψιν συνοχῆς μετὰ τῶν συγκροτημάτων, δηλ. τῆς χορῳδίας, τῆς ὀρχήστρας καὶ τῶν σολίστ. Ὁ κ.

Παλλάντιος δὲν κατόρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν σύζευξιν αὐτῆ τῶν συγκροτημάτων μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργηθοῦν πολλὰ καὶ ἐμφανῆ μουσικὰ καὶ ρυθμικὰ λάθη.

Ἀλλὰ ἡ προσφορὰ τῆς χορῳδίας Ἀθηνῶν εἶναι τόσο μεγάλη καὶ ἡ ὑπαρξὴ της τόσο ἀπαραίτητη γιὰ τὸν τόπο, ὥστε οἱ ἀτέλειες, οἱ ὁποῖες ἀσφαλῶς θὰ ὀφείλονται σὲ δυσχέρειες τεχνικὰς νὰ μὴν μποροῦν νὰ καλύψουν τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος καὶ προπαντὸς τὶς καταβαλλόμενες προσπάθειες. Ἡ ὑπαρξὴ τῆς χορῳδίας Ἀθηνῶν ὑπὸ τις τόσο δυσμενεῖς προϋποθέσεις τῶν καιρῶν μας γιὰ τὴν συγκρότησιν καὶ διατήρησιν μιᾶς χορῳδίας κλασσικοῦ ρεπερτορίου εἶναι ἕνα πραγματικὸν ἐπίτευμα πίστεως καὶ θυσιῶν, γιὰ τὸ ὁποῖον ὄλα τὰ μέλη καὶ ἰδίως ὁ Διευθυντῆς τους ἀξίζουν θερμοῦς ἐπαίνους.

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

έτέρου τὰς ἐπιδράσεις αὐτῆς ἐπὶ τῆς Γῆς. Ἐκθέτων τὰ πορίσματα τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἔρευνων, ἐπιχειρεῖ τὴν ἀξιολόγησιν αὐτῶν καὶ ὑπογραμμίζει τὰ προβλήματα, ἅτινα χρήζουσι περαιτέρω μελέτης καὶ ἐπεξεργασίας.

Εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν διατηρεῖται ἡ αὐτὴ διάταξις τῆς ὕλης, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι, πλὴν διαφόρων συμπληρώσεων, προστίθενται δύο ἐπὶ πλέον νέα κεφάλαια, ἕξ ὧν τὸ ἕν ἀφορᾷ εἰς τὴν ραδιοακτινοβολίαν τοῦ Ἡλίου καὶ τὸ ἕτερον εἰς πιθανὰς ἐξαρτήσεις ἡλιακῶν καὶ γηίνων φαινομένων, βιολογικὰς συσχετίσεις κτλ.

Ὁ συγγραφεὺς μὲ τὴν γνωστὴν διδακτικὴν καὶ συγγραφικὴν του πείραν κατορθώνει νὰ ἐνημερώσῃ τὸν ἀναγνώστην ἐπὶ τῶν τελευταίων κατακτήσεων τῆς Ἐπιστήμης εἰς τὸ ὑπὸ διαπραγματεύσειν θέμα, παρέχει δὲ διὰ τοῦ πονημάτων του σπουδαῖον βοήθημα, πληροῦν αἰσθητῶν κενῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ βιβλιογραφίᾳ, διότι σὺν τοῖς ἄλλοις διευκρινίζει τὴν σημασίαν νέων ἐπιστημονικῶν ὄρων, πολλοὶ τῶν ὁποίων—ἰδίᾳ εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ραδιοαστρονομίας—εἰσάγονται νεωστὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστημονικὴν ὁρολογίαν.

Τὸ νέον δημοσίευμα τοῦ κ. Δ. Κωτσάκη συνιστᾷται ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς φοιτητὰς τῶν φυσικομαθηματικῶν τοὺς διδάσκοντας τὸ μάθημα τῆς Κοσμογραφίας καθηγητὰς τῶν ἡμετέρων γυμνασίων, ὡς καὶ εἰς πάντας ὅσοι ἐνδιαφέρονται νὰ ἐνημερωθοῦν ἐξ αὐθεντικῆς πηγῆς ἕως ποῦ ἔχουν φθάσει αἱ σύγχρονοι ἐπιτεύξεις τῆς ἐπιστήμης τοῦ οὐρανοῦ.

ΣΤ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

★

A. H y n e k—N. A n d e r s o n : «Challenge of the Universe», N. York 1962.

Τὸ βιβλίον τοῦτο προορίζεται διὰ μέσης τάξεως Κολλέγια, ἐπομένως ἀπευθύνεται πρὸς ἀναγνώστας οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν ἄρκετὰ ἀπὸ τὰς τελευταίας ἀνακαλύψεις τῆς Ἀστρονομίας καὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ Διαστήματος. Ἐχει πολλὰς εἰκόνας καὶ διαγράμματα, ποὺ βοηθοῦν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ τὸν συγκινοῦν καὶ τοῦ δημιουργοῦν γενικωτέρως ἀπορίας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ συζητῇ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν ἑαυτόν του.

★

P. R o u s s e a u : «L' Univers et les frontières de la vie», Paris 1962.

Ὁ συγγραφεὺς εἶναι γνωστὸς ἀπὸ πληθῶς ἔργων του, ἐκλαϊκευτικῶν τῆς ἐπιστήμης, ὅπως εἶναι καὶ τὸ παρόν. Εἰς αὐτὸ ἐ-

ξετάζει τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς, εἰδικώτερον τὰς δυνατότητας ὑπάρξεως ζωῆς μέσα εἰς τὸ σύμπαν. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν συμφωνῇ κανεὶς ἢ ὄχι μὲ ὅλον τὸ περιεχόμενον, τὸ γεγονός εἶναι, ὅτι τὸ ἐκτιθέμενον θέμα εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ φλέγον, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν. Διότι αἱ σύγχρονοι ἀποπειραὶ τοῦ ἀνθρώπου νὰ κατακτήσῃ μεγαλύτερον χώρον εἰς τὸ Διάστημα, τοῦ γενῶν προβλήματα καὶ τοῦ θέτου ἐρωτήματα, εἰς τὰ ὅποια ζητεῖ μίαν ἀπάντησιν. Ἀπάντησιν ἢ ὁποία σχετίζεται μὲ τὰς προσωπικὰς του φιλοσοφικὰς καὶ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις. Καὶ εὐλόγως.

K. ΠΕΝΤ.

★

Λ. ΠΕΤΑΛΑ - ΠΑΤΡΙΝΟΥ: «Ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ—Προσχολικὴ ἡλικία» Ἀθήναι 1963.

Μέσα στὴν πλοῦσια βιβλιογραφία σχετικά μὲ τὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, ποῦ τόσο εὐκόλα ὑπάρχει στῆ διάθεσί μας σήμερα, παίρνει μιά ἰδιαίτερη θέσι καὶ τὸ βιβλίον τῆς κ. Πεταλά-Πατρινοῦ. Ἀποτελεῖ μιά στοργικὴ καὶ θετικὴ προσφορὰ σ' ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὸ σοβαρὸ αὐτὸ θέμα, τόσο βασικὸ γιὰ τὴν κοινωνία μας καὶ τὸν πολιτισμὸς μας.

Τὸ ἀρχικὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς, νὰ γνωρίσωμε τὸ παιδί, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου. Τὸ δεύτερο ἀναφέρεται στὴ μάθησι καὶ τὸ τρίτο στὰ προβλήματα ποῦ ἐμφανίζονται κατὰ τὴν προσχολικὴ ἡλικία. Εἰδικοῦ ἐνδιαφέροντος, σχετικὰ μὲ τὴν συγκρότησι καὶ τὴν ὀργάνωσι νηπιαγωγείων καὶ παιδικῶν σταθμῶν εἶναι τὸ τέταρτο μέρος.

Ἡ στοργὴ τῆς μητέρας, ἡ πείρα τῆς παιδαγωγοῦ-νηπιαγωγοῦ, ἡ παρατηρητικότης τῆς ἐπιστήμονος, κυρίως ἡ προσωπικὴ ἐμπειρία καὶ ὄχι ἀπλῶς ἡ θεωρητικὴ γνώσις ἀποτελοῦν τὴν βάση τῆς ἐργασίας αὐτῆς. Μιά ἐμπειρία μάλιστα προερχομένη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα. Ἡ ἀπλότης τοῦ ὅφους, ἡ γλαφυρότης τῆς ἀφηγήσεως, χωρὶς νὰ ἀφαιροῦν τὴν ἐπιστημονικότητα τοῦ ἔργου, τὸ κάνουν νὰ ἀπευθύνεται σὸ εὐρὸ κοινὸ τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς χωρὶς εἰδικότητα. Οἱ μητέρες θὰ θροῦν μέτρον συγκρίσεως μὲ τὰ παιδιά τους, θὰ τὰ καταλάβουν καλύτερα, θὰ τὰ κατεύθυνον ἀποτελεσματικώτερα. Καὶ πράγματα ποῦ ἴσως ξέρει κανεὶς εὐχαριστεῖται νὰ τὰ διαβάσῃ γιὰ τὸν τρόπο ποῦ συνδυάζουν τὴν ἐπιστημονικὴν κατοχύρωσι μὲ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογή. Ἀλλὰ πάντα θρίσκει κανεὶς μιά λεπτὴ ὑπόδειξι, μιά ἀξιόλογη παρατήρησι, ποῦ συγκεντρώνει ἰδιαίτερα τὸ ἐνδιαφέρον του.

Σ. ΠΤΡ.

ΕΝΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ἐκ τῶν πρὸ δύσκολα προβλήματα ἢ ἐνδοσκοπία. Χρειαζέται θάρρος, ψυχικὴ καθάρτητα καὶ πνευματικὴ εὐκρίνεια. Καὶ πρὸ πολὺ ὅταν ἐπιχειρῆται ἀπὸ τὴν ποίηση. Γιατὶ κινδυνεύει νὰ ξεστρατίσῃ. Νὰ γίνῃ ψυχικὴ ἀρρώστια. Νοσηρὸς ρωμαντισμὸς ἢ ἡδονικὴ αὐτοκατηγορία. Κάτι σὰν πνευματικὸς μαζοχισμὸς. Τὰ ἀπωθημένα συναισθήματα. Τὰ κόμπλεξ πού βγαίνουν στὴν ἐπιφάνεια κολημένα μὲ τὸ ντύμα τῆς Τέχνης. Βέβαια θὰ ὑπάρξῃ καὶ ἡ δικαιολόγησις. Αὐτὸ πού συνηθίζουν οἱ κριτικοὶ νὰ λένε «πνευματικὲς ἀναζητήσεις» καὶ τὸ ὀνοματίζουν «ἐκφραση τοῦ ἀγχοῦ τῆς ἐποχῆς μας». Στὸ βάθος δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἀρρώστια. Ψυχικὴ ἀρρώστια. Τὸ ξαναλέμε: Ἐλλειψὴ θάρρους, ψυχικῆς καθάρτητος καὶ πνευματικῆς εὐκρίνειας. Ἐνδοσκοπικὴ ποίηση θὰ πῆ ἀντικειμενικὴ αὐτοανάλυση. Νὰ βρεθοῦν τὰ ψεγάδια, μὲ σκοπὸ τὴν θεραπεία. Ὅχι ἀρρωστημένη αὐτοκατηγορία Πιγμένες κραυγές, μόνο καὶ μόνο ἀπὸ ἡδονιστικὴ παρόρμησις τοῦ πάθους.

Λίγοι εἶναι οἱ σύγχρονοι ποιητὲς πού φτάνουν ὡς αὐτὴ τὴν πνευματικὴ ρωμαλεότητα: τὴν ἐνδοσκοπία! Γιατὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐνδοσκοπιοῦ κοστίζουν. Μόνο ἄνθρωποι μὲ πνευματικὸ προσανατολισμὸ μποροῦν νὰ ἐπιχειρήσουν τοῦτο τὸ τόλμημα. Ποιητὲς μὲ πνευματικὰ βιώματα, μὲ ὠλοκληρωμένη προσωπικότητα, φτάνουν ὡς τὴν ἐνδοσκοπικὴ ποίηση.

Καὶ ἀξίζει νὰ σκύψῃ κανεὶς πάνω σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ποίησης. Γιὰ νὰ γνωρίσῃ μέσα ἀπὸ τὸν στίχο τὸ ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του. Τὴν κοινωνία του. Αὐτὴ ἡ ποίηση βοηθεῖ σὲ μὴ αὐτοανάλυση. Κάνει νὰ πάλλουν ὅλες οἱ χορδές. Μᾶς συγκλονίζει καὶ αἰσθητικὰ καὶ ψυχικὰ—Ὅταν βέβαια ἡ ἀρτιότητα τοῦ στίχου συνταιριάζεται μὲ τὴν ἐνδοσκοπικὴ πορεία. Αὐτὸ πού λέμε ὑπάρξῃ ἰσοζυγίας ἀνάμεσα μορφῆς καὶ οὐσίας.

Ἐκ τῶν ποιητικῶν συλλογῶν πού ἔχω στὰ χέρια μου, διάλεξα ἐκεῖνες πού ἐπιχειροῦν ἕνα τέτοιο ἐγχείρημα. Ἐκεῖνες πού πρόθεσάν τους εἶναι ἡ ἐνδοσκοπία. Ἐὰν πετυχαίνουν ἢ ὄχι τὸ στόχο, αὐτὸ θὰ φανῇ ἀπὸ τὴν ἐπὶ μέρους ἀνάλυση τῶν στοιχείων. Ὡστόσο, πρωταρχικὴ σημασία, ὁ στόχος. Ἡ πρόθεσις τοῦ ποιητῆ!...

★

Μία τέτοια ἐνδοσκοπία ἐπιχειρεῖ ὁ Στέλιος Γεράνης μὲ τὴ συλλογὴ του «Παθολογία» πού κυκλοφόρησε τὸ Πρακτορεῖο Πνευματικῆς Συνεργασίας. Σὲ τέσσερα μέρη χωρίζει τὰ σαρανταδύο ποιήματα πού περιέχει ἡ συλλογὴ: α) Παθολογία, β) Ἡ ἐπιδημία τῶν θλίψεων, γ) Διέλευσις ἀπ' τὸ παρθένο δάσος καὶ δ) Ἡ γέννησις τῆς ἀρμονίας. Πνευματικὴ ρωμαλεότητα διακρίνει τὸ στίχο του. Καθαρότητα φωνῆς καὶ ἀνατομικὴ διάθεσις σ' ὀλόκληρο τὸ σῶμα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Νυστέρι χειρουργικὸ ὁ στίχος. Προσπαθεῖ νὰ φτάσῃ ὡς τὸ βάθος γιὰ νὰ διαπιστώσῃ:

Αὐτὸ τὸ πρόσωπο

θὰ μπορούσε νὰ εἶταν ἕνα πρόσωπο εὐ-
σομο

ἂν δὲν εἶχαν ἡ ἔρημος εἰσχωρήσει στὴς
ρίζες·

(ἱατροῦ γνωμάτευσις)

Στόχος τοῦ ἡ εὐκρίνεια. Ἡ συνεχὴς τοῦ ἀναζητήσι. Θέλει νὰ πῆ γυμνὴ τὴν ἀλήθεια. Ν' ἀφαιρέσῃ τὸ περίβλημα γιὰ συγκάλυψη λαθῶν. Νὰ μᾶς πῆ πῶς τὰ ἠθικὰ τραύματα πάντα ἀφίνουν τ' ἀχνάρια τους στὴν ψυχὴ μας:

Ὅταν σκουπίζω τὰ ψιμύθια τοῦ προ-
σώπου μου

καί προχείρως ἀντικαθιστῶ τις βαρειές
μου ἀπώλειες,
μὴ νομίζετε πῶς ἐπανῆλθα στὸν ἑαυτό
μου.

(ἐν ὀδῷ μετανοίας)

Κάποτε ὁ στίχος γίνεται κραυγὴ ἀντιπο-
λεμική. Καί τότε μένει ἀμόλευτος ἀπὸ ὁποια-
δήποτε σκοπιμότητα. Καθαρὸς καὶ ἀκέραιος.

Καί προχωρεῖ ὁ π. στὶς πνευματικές του
ἀναζητήσεις. Προχωρεῖ νὰ φτάσῃ στὸ σύνο-
ρο τὸ λυτρωτικό. Τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἐλευθέ-
ρωση τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου. Μόνο πού
τὴν τελευταία στιγμή διστάζει. Δὲν φτάνει
ὡς τὴν «ὀλοτελῆ ἐξόφληση» τῶν χρεῶν:

‘Ὡστόσο, λέω, ν’ ἀφήσω στὰ κατὰστιχα
ἕνα μικρὸ κι’ ἀσήμαντο ὑπόλοιπο
μιὰ κ’ ἡ ὀλοτελής ἐξόφλησις στὶς μέρες
μας

δὲν λογαριάζεται σὰν φρόνιμη
καὶ σὰν γενναία πράξι.

(‘Εξόφλησις χρεῶν).

Τί κρίμα!...

★

‘Ὁ «Πάντο-Γκάμα» τοῦ Ἄ β ρ α ἄ μ Χ α-
τ ζ η α ν ἔ σ τ η—μιὰ συλλογὴ μὲ τριανταεنيὰ
ποιήματα—εἶναι σύγχρονα μιὰ κοινωνικὴ ἐν-
δοσκόπησις. Οἱ μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις τοῦ
ποιητῆ συναντιῶνται μὲ τὸν ἀτομικὸ καὶ κοι-
νωνικὸ αὐτοέλεγχο:

Οἱ θωπιεῖς τοῦ μίσους
ξεγύμνωσαν ὡς καὶ τὶς πέτρες,
ὡς καὶ τὰ σώματά μας.

Οἱ καμπάνες,
ἔπασαν ν’ ἤχοῦν στὴν ψυχὴ μας.
Καμμιά θυσία, κανένας σταυρωμένος,
καμμιά ἀνάστασις.
Ποδοπατήσανε τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος
γιὰ μιὰ φούχτα χῶμα.

‘Ἐπειτα βαδίσαμε ἀνάμεσα σὲ ὀστά.
Κανένας ξένος, ὅλοι δικοὶ μας.
‘Ὅλοι ἀνθρώποι.

(‘Εξομολόγησις τοῦ ἀνθρώπου).

‘Ὁλόκληρη τραγωδία κλείνεται σὲ τού-
τους τοὺς στίχους. ‘Ἡ τραγωδία τῆς ἀνθρω-
πότητας. ‘Ἡ αἰώνια τραγωδία τοῦ ἀνθρώπου:
ὁ πόλεμος! Αὐτὴ ἡ κατάρρα πού ξεκινάει ἀπ’
τοὺς γιουὺς τοῦ Πρωτόπλαστου καὶ φτάνει ὡς

ἐμᾶς. Μᾶς ἀκολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα. Γιατί
δὲ λυτρωθήκαμε ἀπὸ τὸν ἄλλο ἑαυτό μας. Μό-
νο φορέσαμε τὴ μάσκα. Καὶ πορευόμαστε μα-
σκαρεμένοι. Μὲ φανταχτεροὺς τίτλους.
«Πολιτισμένοι ἀνθρώποι!» ‘Ὡστόσο τὰ πολ-
λὰ φῶτα ἀλλοιώνουν τὴ ἀληθινὴ ὄψη τῶν
ὄντων, ἀντὶ νὰ τὰ φωτίζουν:

Μὲς στὸ σκοτάδι
βλέπει κανεὶς ἄλλα πράγματα.

Τὰ φῶτα τῆς πόλης.

εἶναι γιὰ νὰ κρύβουν τὸ πρόσωπό μου.
(Δέματα τοῦ πόνου).

‘Αν δονηθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀγάπη, ἂν λυ-
τρωθοῦμε ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, τότε θὰ δώ-
σουμε τὸ χέρι στὸ συνάνθρωπο. Τότε θὰ ζή-
σουμε ἀληθινά! Τὸ πρῶτο χρέος ἡ ἀγάπη.
Χωρὶς αὐτή, ἔρχεται τὸ χάος. ‘Ὁ θάνατος!
Μόνο ἡ ἀγάπη ἐνώνει τοὺς ἀνθρώπους, τὸ
πρωταρχικὸ χρέος! ‘Υστερα ὅλα τὰ ἄλλα:

‘Ἡ δευτέρη προσευχὴ νᾶναι γιὰ τοὺς
ἀνθρώπους.

‘Ἡ πρώτη προσευχὴ νᾶναι γιὰ τὴν
ἀγάπη.

(‘Ὅλες οἱ προσευχές).

Γιατί:

Σὲ μιὰ στιγμή ἀγάπης
χαμογελοῦν οἱ ἀνεμῶνες καὶ τὰ ἡλιο-
τρόπια.
Νοιώθω τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ρίζωμα τοῦ
Γολγοθᾶ,
σὲ μιὰ στιγμή ἀγάπης πού χαμογε-
λοῦν

Οἱ ἀνεμῶνες καὶ τὰ ἡλιοτρόπια.

(Στιγμὲς ἀγάπης).

‘Ὁ στίχος τοῦ κ. Χ. εἶναι καλοδουλεμένος
καὶ ὑπόσχεται πολλὰ. ‘Ὡστόσο, πρέπει νὰ ση-
μειώσω ὅτι ἀνάμεσα στοὺς καλοὺς στίχους
ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ λειψοί, πού εὐτυχῶς
εἶναι λίγοι. Πιστεύω, ὅμως, ὅτι ὁ κ. Χ. ἔχει
ὅλη τὴ δυνατότητα ν’ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ περιτ-
τὰ στοιχεῖα καὶ νὰ βαδίσῃ μιὰ ἀνοδικὴ ποιη-
τικὴ πορεία. Τοῦ τὸ εὐχόμεθα!

★

‘Ὁ Σ τ ἔ λ ι ο ς Σ κ ι α δ ἄ ς συνεχίζει στα-
θερὰ καὶ ἀνοδικὰ τὴν ποιητικὴ του πορεία.
‘Ὁ «Προθάλαμος»—πού κυκλοφόρησε ὁ
«Προμηθεὺς»—εἶναι μιὰ συλλογὴ μὲ πνευματικὴ
ὠριμότητα: στίχο δωρικό, διαποτισμένο μὲ

γνήσιο λυρικό στοιχείο. Τίποτα τὸ περιττό. Στοχασμὸς καὶ εὐαισθησία συνταιριασμένα. κάποτε ἡ ποίησή του γίνεται ἀληθινὰ ἐνδοσκοπική:

Ἔσκυπα πάνω ἀπ' τὸ βαθὺ πηγάδι.
Ἦταν σὰ νάβλεπα τὸν κάτω κόσμο.
ἐκεῖ μέσα
κάποιος ζητοῦσε βοήθεια.

(Διατομές).

Στοὺς «Τυφλοὺς Δρόμους» μᾶς ἔδωσε τὴν τραγικὴ πορεία τῆς ἀνθρωπότητας στὴν ἀξενη χώρα τῆς χίμαιρας. Στὴν «Κιβωτό», τὴν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ μιὰ ἐναγώνια ἀναζήτηση τῆς ἐλπίδας. Μὲ ποιητικὴ πληρότητα. Στὸν «Προθάλαμο» ὁλοκληρώνεται ποιητικά, μὲ ὀλότελα προσωπικὸ ὕφος. Ὁ στοχασμὸς δένεται. Οἱ ἀναζητήσεις γίνονται πιὸ ἔντονες. Οἱ στίχοι μεστώνουν ἀπὸ νόημα καὶ φιλοσοφικὸ βάθος...

Μόνο πού μερικὲς φορές τὸ ἄγχος τῆς ἐποχῆς μας τὸν παρασέρνει. Δὲν τὸν ἀφίνει νὰ βρῆ διέξοδο. Δὲ λέω ἐθελότυφο προσπέρασμα ἀπ' τὸ ἄγχος. Λέω διέξοδο! Καὶ διέξοδος ὑπάρχει: Ἡ ἐλευθερία! Ὅποιοι εἶναι ἐλεύθεροι, δὲν παρασέρνεται ἀπ' τὸ ἄγχος. Καὶ ἐλεύθερος, θὰ μᾶς πῆ ὁ Ντοστογιέφσκι, εἶναι ἐκεῖνος πὺ πιστεῦει. Ἐκεῖνος πὺ πατάει σὲ μεταφυσικὸ ὑπόβαθρο. Ὁ φόβος ἔχει ὑπερνηκηθῆ ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Καὶ ἡ ἀνία πρέπει νὰ ὑπερνηκηθῆ ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Νὰ τὸ νῆμα νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ ἄγχος!

★

Καὶ ἡ πολιτεία καὶ οἱ ἀνθρώποι εἶναι ζωντανοὶ καὶ ἀληθινοὶ στὴ «Πολιτεία μὲ τοὺς ἀνθρώπους» τοῦ Σπύρου Κοκκίνη. Τούτῃ ἡ «Πολιτεία» εἶναι μιὰ μικρὴ κοινωνία. Πρόσωπα πραγματικά. Ὅχι φιγούρες! Κινοῦνται, μιᾶνε, ἐνεργοῦν, ζοῦνε: Τὸ καθρέφτισμα τοῦ ἔσω ἑαυτοῦ μας! Ἡ λεπτὴ εἰρωνεία τὰ ξεσκεπάζει ὅλα. Φανερώνει τὴν ὄψη τοῦ προσώπου μας. Διεισδύει μὲ ἐνδοσκοπικὴ διάθεση:

Δὲν μπορεῖς νὰ μιλήσεις
μὲ τὸ πρόσωπο γυρισμένο στὸν τοῖχο.
Δὲν ὑπάρχουν ἐντάφιες πλάκες
γιὰ νὰ ζεστάνουμε τοὺς σκοτωμένους.
Καὶ οἱ ἥρωες γίναν ἀχρείαστοι
τώρα πὺ μάθαμε πὺς
οἱ ὄριμοι καρποὶ πὺ θαυμάζαμε

κρύβαν στὸ ἐσωτερικὸ τοὺς σκουλίκια.
(Ὁ δικὸς μας μῦθος).

Κι' ἔρχεται ἡ μεταφυσικὴ ἀναζήτηση νὰ φέρῃ τὴ λύτρωση. Νὰ ὠριμάσῃ τὴν ψυχὴ μας. Νὰ τὴν ἀποδεσμεύσῃ ἀπὸ τὸν γήινο χῶρο:

Κύριε,
ἡ ἑσπέρα πῆρε τὸ χρῶμα τῶν βλεφάρων·

ρόδινα καὶ πράσινα φεγγάρια
ἐπιπλέουν τῶν ὑδάτων.

Ἡ ψυχὴ μου, Κύριε, ταξιδεύει
ἀναζητώντας στὴ μοναξιά τοῦ οὐρανοῦ

τὸ φιλικὸ σου πρόσωπο.

Ἡ ψυχὴ μου ὠρίμασε, Κύριε.

Εὐλογημένος ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης.

Εὐλογημένη ἡ καρποφορία τῆς Λευτεριάς.

Εὐλογημένα τὰ περιβόλια τῆς Εἰρήνης
(Οἱ εὐλογίαι τοῦ Θεοῦ).

Λυρισμὸς καθαρὸς, ἀβίαστος. Στίχος σχεδὸν ἀμεγάδιαστος. Στοχασμὸς πὺ φτάνει τὴν ὁλοκλήρωση. Εἰκόνα γεροδεμένη μὲ φωτεινὸ φόντο. Πραγματικὴ ἀγάπη στὸν ἀνθρώπο! Δέσμη φωτὸς ἡ ἐλπίδα. Τὰ κυριώτερα προσόντα τούτης τῆς συλλογῆς.

Ἄν τὸ προσωπικὸ ὕφος κυριαρχοῦσε, τότε ἡ ποίησι τοῦ κ. Κ. θὰ ἦταν ὁλοκληρωμένη.

★

Ἡ «Ἰσόπεδος διάβαση» τοῦ Ματθαίου Μουντέ, πὺ κυκλοφόρησε ὁ Φέξης, εἶναι μιὰ συλλογὴ μὲ πολλὰς ἀξιώσεις. Μιὰ παρουσία ἀξιοσημείωτη, δίχως ρητορικότητα ἢ φαρμακικὲς ἐκφράσεις. Φωνὴ ἀπλή, καθαρὴ πὺ ὑπόσχεται πολλὰ. Τὰ ἔξη χρόνια πὺ πέρασαν ἀπὸ τότε πὺ ὁ π. κυκλοφόρησε τὴν πρώτη του συλλογὴ, τὴν «Παρακαταθήκη», στάθηκαν γι' αὐτὸν χρόνια δουλειᾶς καὶ πνευματικῆς ὠριμότητας. Ἡ ποίησί του πέρνει ὀριστικὴ μορφή καὶ κυριαρχεῖται ἀπὸ προσωπικὸ ὕφος. Ὁ στίχος σμιλεῦεται. ὁλοκληρώνεται. Ἐνας ἀπ' τοὺς καλοὺς ἐλεύθερους στίχους, μὲ πλούσιο καὶ γνήσιο λυρικὸ στοιχείο.

Στὴν «Παρακαταθήκη» ὁ κ. Μ. εἶναι ὁ ποιητῆς μὲ τὴ γνήσια νησιώτικη θρησκευτικότητά. Ἐκεῖ συγκινεῖ ὁ ἀπλὸς γλυκὸς τόνος τῆς φωνῆς του. Κάτι σὰν ψιθύρισμα ταπεινῆς πρηνείας μέσα στὸ ἴλαρὸ φῶς τοῦ ἑσπερινοῦ,

σέ βαθυκόκκινο ήλιοβασίλεμα ελληνικής δύ-
σης:

Μονάχα νάσαι πρᾶο τὸ βλέμμα μας κι'
ἀπλὸ
καὶ νάσαι ξέχειλ' ἡ καρδιά με ἀγάπη
γιὰ τὰ παιδιά, τ' ἄρνια καὶ τοὺς κα-
κούργους.
(Ἐρωδιανοί).

Στὴν «Ἰσόπεδο διάβασι» ἔρχεται με πιὸ
στιβαρὸ στίχο καὶ κάποιο φιλοσοφικὸ ὑπό-
βαθρο, νὰ ξεπεράσῃ τὴν ἀρχικὴ του θρησκευ-
τικότητα, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ σύνορα τῆς χρι-
στιανικῆς βιοθεωρίας. Ὁ στίχος του παραμέ-
νει φωνὴ ἀπλή, με τοὺς ἴδιους σχεδὸν ἠχη-
τικούς τόνους, πού ὥστόσο κατορθώνει νὰ
μᾶς δονήσῃ:

Ὅταν ἡ Μέρα ἐκείνη ἀνοίξῃ τὰ ματό-
φυλλά της

δὲν θ' ἀντικρῦσει τίποτ' ἄλλο
παρὰ ὅσα γεγυμνωμένα.

Περίλυπη μέχρι θανάτου θὰ διαβεί
ἀνάμεσα σ' ἄρρωστημένες ὥρες.

.....

Τότε λοιπὸν στὴν ἔρημιὰ θ' ἀντιλαλή-
σει

ἡ σάλπιγγα ἡ ἐσχάτη τῆς Ἐλεύσεως.
(Συντέλεια).

Εἰκόνα βιβλική, δοσμένη με πειστικότητα,
ὅπως τὴν ἔχει ζωγραφίσει ὁ Προφήτης στοὺς
στίχους του. Κινεῖται με ἄνεση σὲ σαβιδικὸ
πλαίσιο—δταν τὸ ἐπιχειρῇ. Μεταπλάθει τίς

ἐννοιες σὲ δικές του φόρμες. Ἐπὶ τὰ προσόντα
τοῦ κ. Μ.

Κάποτε κατορθώνει νὰ περάσῃ τὸ σύνο-
ρο, νὰ μπῆ στὴν ἐνδοχώρα τῆς χριστιανικῆς
κοσμοθεωρίας· ἀλλὰ γιὰ λίγο. Ἐδῶ ἡ πορεία
εἶναι δύσκολη. Χρειάζεται κοινωνικὸ ἀνατόμο.
Χρειάζεται ἐνδοσκοπικὴ ἱκανότητα. Ἐνῶ ὁ
κ. Μ. προτιμᾷ νὰ μένῃ στὸν ἐσωτερικὸ μο-
νολόγο καὶ κάποτε διάλογο. Κι' ὁμως, ὅταν
ἐπιχειρῇ αὐτὴ τὴ διάβαση, ἡ ποίησί του ὁ-
λοκληρώνεται:

Ἀφαίρεσαν τῆς ζωῆς μας κάθε τρυφερό-
τητα.

Κι' ὁμως κάποτε πλάϊ στὰ βλέφαρά μας
κυλοῦσε μιὰ θάλασσα, ζοῦσε μιὰ κα-
λύβα
ἕνας μικρὸς καπνός, θυμίαμα τῆς ἐλπί-
δας.

.....

Εἴμαστε ἕνα παράπονο πού ἐγκατα-
λείψανε

πάνω σ' ἕνα σταυροδρόμι ἀφύλαχτο
σὲ μιὰν ἰσόπεδη διάβαση
ἐκτεθειμένο στὸν κίνδυνο τῶν συγκρού-
σεων.

(Ἰσόπεδος διάβασις).

Στίχος δωρικός, με ὅλο τὸ δραματικὸ στοι-
χεῖο τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Ἀνάγλυφη
εἰκόνα τῆς ταλαιπωρημένης ἀνθρωπότητας.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

*Μηνιαῖον Περιδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Ἐκδόσις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γρα-
φεῖα: ὁδὸς Καρύτη 14, Ἀθήναι 124 (Τηλ. 235-023). —Θεσσαλονίκης: Ἀγίας Σο-
φίας 38. —Υπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατροῖδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10 Ἀθήναι (114).
Ἐτησίαι συνδρομῆ δρχ. 70, ἐξωτ. \$ 5, Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μή, δὲν ἐπιστρέφον-
ται.*

ΔΥΟ ΒΙΒΛΙΑ ΖΩΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

26

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ

**Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΜΕ ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟΝ**

Ἵπὸ
ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ
Ψυχιάτρου.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ κύκλος τῶν ἐρωτικῶν συναισθημάτων. — Ἡ ἔφηβος καὶ τὸ ἀνδρικὸν φύλον. — Ἡ ἀγωγή τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου κατὰ τὴν συνάντησιν μετὰ τὸ ἄλλο φύλον. — Ἀφύπνισις τῶν αἰσθήσεων καὶ ἀγνότης. — Ἡ θέσις τοῦ ἐνστίκτου εἰς τὴν ζωὴν τῆς νέας. — Ἡ ἀναλυτικὴ ψυχολογία καὶ αἱ σχέσεις τῶν δύο φύλων. — Ἀγωγή τοῦ ἀσυνειδήτου τῆς γυναικὸς ὡς πρὸς τὸν ἄνδρα. — Πρὸς τὴν συνειδητότητα, ἐξέλιξιν καὶ ὀρίμασιν τῆς γυναικὸς ἔναντι τοῦ φύλου. — Ἡ τελικὴ ἐνσυνειδητος στάσις ἔναντι τοῦ ἄλλου φύλου. — Βιβλιογραφία.

Τιμὴ δεχ. 20.

44

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

**ΤΟ ΠΑΙΔΙ
ΚΑΙ
Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΦΩΤΙΣΙΣ**

Ἵπὸ
ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ
Ψυχιάτρου.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Materia gravis. — Τὸ ἄλλο ἄκρον. — Ἐνότης - Σύνθεσις. — Ἡ στάσις τῶν μεγάλων. — Ἡ συνάντησις τῶν φύλων. — Ἀληθεῖς ἄνδρες - Ἀληθεῖς γυναῖκες. — Ἀπὸ πότε ἀρχίζει; — Διατί χρειάζεται ἡ διαφώτισις; — Πῶς δικαιολογοῦν οἱ γονεῖς τὴν σιωπὴν τῶν. — Διαφώτισις ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν. — Πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ διαφώτισις. — Ἀπὸ τί ὑποφέρουν τὰ παιδιά. — Μερικὰ παραδείγματα. — Κίνδυνοι. — Γίθῃ λέγωμεν. — Αὐτοερωτισμὸς - Αὐτοϊκανοποιήσις. — Ἡ αὐτοϊκανοποιήσις εἰς τὸ μεγαλύτερον παιδί. — Ἡ γενετήσιος διαπαιδαγώγησις κατὰ στάδια ἡλικίας. — Ἡ αὐτοκυριαρχία. — Ἡ γενετήσιος διαπαιδαγώγησις εἰς τὸ σχολεῖον. — Εἰς τὰς νεανικὰς κινήσεις. — Μὲ τὰ μάτια ἀνοικτά. — Βιβλιογραφία.

Τιμὴ δεχ. 30.

Μόλις ἐκυκλοφόρησεν

49

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Υ Π Ο

ΑΡ. Α. ΔΣΠΩΤΗ
ΨΥΧΙΑΤΡΟΥ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Ὅρισμός.
2. Ἡ ἀγάπη εἶναι παντοῦ.
3. Τί εἶναι ἓνα παιδί κανονικόν.
4. Κατάταξις.
5. Κυριώτεροι παράγοντες τῶν παιδικῶν ἀνωμαλιῶν.
6. Ἡ δύναμις τῆς ἀγωγῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΝΩΜΑΛΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΚ ΣΩΜΑΤΙΚΩΝ ΒΛΑΒΩΝ

1. Ἀνωμαλίας τῶν αἰσθητηρίων.
2. Σωματικῶς ἄρρωστα, παραμορφωμένα, ἀνάπηρα παιδιὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΑΙ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΙΣ

1. Αἷτια τῆς διανοητικῆς καθυστέρησεως.
2. Καθορισμός τῆς διανοητικῆς καθυστέρησεως - Tests.
3. Βαθμοὶ διανοητικῆς καθυστέρησεως.
4. Κλινικὴ καὶ ψυχολογικὴ περιγραφή.

5. Μορφαὶ τῆς διανοητικῆς καθυστέρησεως
6. Αἱ παιδαγωγικαὶ καθυστερήσεις.
7. Πρόληψις καὶ θεραπεία.
8. Παράρτημα: Τὰ προικισμένα παιδιὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ Αἱ ΔΙΑΤΑΡΑΧΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

1. Ἡ διάνοια — Τὸ συναίσθημα.
2. Τὸ ὑπερσυναίσθηματὸν παιδί — Ἡ συναίσθηματικὴ πτωχεία.
3. Πῶς θὰ βοηθήσῃ τὸ περιβάλλον διὰ τὴν παιδαγωγίαν τῆς συναίσθηματικότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ ΔΙΑΣΤΡΟΦΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΣΦΑΙΡΑΣ, ΔΙΑΤΑΡΑΧΑΙ ΤΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ

1. Τὸ ἠθικῶς διεστραμμένον παιδί.
2. Διαταραχαὶ τῆς φαντασίας.
3. Ὁ ψυχοκινητικῶς ἀσταθής.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἡ παρατήρησις τοῦ παιδιοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ ἐιβλιοπωλεῖα. Τιμὴ δεχ. 30.

Παραγγελία: Γραφεῖα Περιοδικῶ «Ἀκτῖνες», Ἀκαδημίας 45, τηλ. 624-233.